

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра кримінального права

Кримінальне право
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання практичних і самостійних робіт

для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне
право»

Одеса

2024

УДК:

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № ..... від .....2024 р.)*

Автори:

Туляков Вячеслав Олексійович - доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права НУ «Одеська
юридична академія», ORCID ID: 0000-0002-2716-7244

Тавлуй Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального права НУ «Одеська юридична академія» .
[ORCID ID: 0000-0003-0503-2354](#)

Примечание [1]: укладачі чи автори?

необхідно вказати ORCID ID кожного автора/укладача

Рецензенти:

Савінова Наталія Андріївна - директор навчально-наукового Інституту
морського права і менеджменту Національного університету «Одеська
морська академія», доктор юридичних наук, старший науковий
співробітник;

Козаченко Олександр Васильович - в.о. Директора Миколаївського
навчально-наукового Інституту права Національного університету
«Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор.

Кримінальне право України: метод. вказівки до виконання практ.і самот. робіт для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» [Електронне видання] / Автори Туляков В.О., Тавлуй О.В.; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : 2024. – 199 с. – Режим доступу: ...

ISBN.....

Методичні вказівки призначені для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» з метою закріплення лекційного матеріалу та підготовки до практичних занять з дисципліни «Кримінальне право». Містять завдання до практичних занять та самостійної роботи.

(с) Туляков В.О., Тавлуй О.В, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП

Тема 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права

Практичне заняття 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права

Самостійна робота 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права

Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Практичне заняття 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Самостійна робота 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Тема 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Практичне заняття 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Самостійна робота 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Тема 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Практичне заняття 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Самостійна робота 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Тема 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Самостійна робота 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Самостійна робота 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття 7. Суб'єкт кримінального правопорушення

Самостійна робота 7. Суб'єкт кримінального правопорушення

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Самостійна робота 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Тема 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Практичне заняття 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Самостійна робота 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Тема 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення.

Практичне заняття 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Самостійна робота 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення.

Тема 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Практичне заняття 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Самостійна робота 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Практичне заняття 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Самостійна робота 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Тема 13. Звільнення від кримінальної відповідальності

Практичне заняття 13. Звільнення від кримінальної відповідальності

Самостійна робота 13. Звільнення від кримінальної відповідальності

Тема 14. Покарання та його види

Практичне заняття 14. Покарання та його види

Самостійна робота 14. Покарання та його види

Тема 15. Призначення покарання

Практичне заняття 15. Призначення покарання

Самостійна робота 15. Призначення покарання

Тема 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання. Право на надію

Практичне заняття 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання.
Право на надію

Самостійна робота 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання.
Право на надію

Тема 17. Заходи кримінально-правового характеру

Практичне заняття 17. Заходи кримінально-правового характеру

Самостійна робота 17. Заходи кримінально-правового характеру

Тема 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення, система.
Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Практичне заняття 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її
значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних
правопорушень

Самостійна робота 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її
значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних
правопорушень

Тема 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Практичне заняття 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Самостійна робота 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Тема 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи

Практичне заняття 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я
особи

Самостійна робота 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я
особи

Тема 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Практичне заняття 21 Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності
особи

Самостійна робота 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності
особи

Тема 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої
недорканості особи

Практичне заняття 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та
статевої недоторканості особи

Самостійна робота 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та
ссстатевої недоторканості особи

Тема 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Практичне заняття 23 Кримінальні правопорушення проти власності

Самостійна робота 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Тема 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Практичне заняття 24 Кримінальні правопорушення у сфері господарської
діяльності

Самостійна робота 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської
діяльності

Тема 25. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Практичне заняття 25 Кримінальні правопорушення проти довкілля

Самостійна робота 25. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Тема 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Практичне заняття 26 Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Самостійна робота 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Тема 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Практичне заняття 27 Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Самостійна робота 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Тема 28. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Практичне заняття 28 Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Самостійна робота 28. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Тема 29. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Практичне заняття 29 Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Самостійна робота 29. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення проти громадської безпеки

Тема 30. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Практичне заняття 30 Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Самостійна робота 30. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення

призову та мобілізації

Тема 31. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Практичне заняття 31 Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Самостійна робота 31. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Тема 32. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Практичне заняття 32 Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Самостійна робота 32. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Тема 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Практичне заняття 33 Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Самостійна робота 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Тема 34. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Практичне заняття 34 Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Самостійна робота 34. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Тема 35. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Практичне заняття 35 Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Самостійна робота 35. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Тема 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Практичне заняття 36 Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Самостійна робота 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Дисципліна «Кримінальне право» вивчається здобувачами вищої освіти за напрямом бакалаврської підготовки, галузь знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальність 293 «Міжнародне право».

Серед багатьох соціальних завдань, які стоять перед Україною на шляху до Європейської спільноти, одним з найбільш значущих є охорона прав, свобод та законних інтересів держави, соціальних груп, громадян та людей від злочинних посягань. Приймаючи рішення щодо підтримки кандидатури України до вступу в ЄС. Європейська комісія звернула увагу на необхідність подальшого розвитку напрямку розвитку системи правосуддя та захисту фундаментальних прав людини законодавства України у відповідності із правоположеннями ЄС в сфері юстиції, свободи та безпеки.

Сучасне кримінальне право розглядається як необхідний інструмент забезпечення суспільної і національної безпеки, гарант громадського спокою, що специфічними засобами регулює антисоціальну активність суб'єктів кримінального правопорушення. На теперішній час кримінальне законодавство та право знаходяться на етапі суттєвого реформування, що призводить до необхідності переглядати усталені доктринальні положення та демонструвати їх новий зміст. Відбувається відхід від двоколіїної системи «злочин – покарання» та перехід до сприйнятої законодавством європейських країн триколіїної системи «кримінальне правопорушення – покарання – інші заходи (заходи безпеки, заходи захисту, тощо).

Особливу увагу при дослідженні кримінально-правових інститутів необхідно приділяти їх гармонізації з вимогами міжнародних договорів та дотриманню прав людини. Алгоритм відпрацювання апроксимації відомий: аналіз діючого кримінального законодавства ЄС супранаціонального рівня, практики Європейського суду справедливості, директив Європейської комісії, процедур притягнення до відповідальності за порушення чи недотримання законодавства ЄС, проектів Директив ЄК з приводу кримінальної політики криміналізації та

пеналізації діянь (матеріальний, процедурний, процесуальний, пенітенціарний та превентивний аспекти)¹, загальноєвропейського законодавства некримінального профілю, що потребує додаткового захисту нормами кримінального права. Особлива увага повинна бути приділена також діючим Конвенціям Ради Європи у сфері кримінально-правових відносин², рекомендаціям Комітету Міністрів Ради Європи, резолюціям ПАРЄ та практиці ЄСПЛ по пілотним справам та справам на користь України.

При викладанні дисципліни надається характеристика тем курсу Загальної та Особливої частин кримінального права, звертається увага здобувачів на основні дефініції та категоріальний апарат кримінального права, які мають особливе теоретичне та практичне значення, на дискусійні, невирішені питання, щодо яких в юридичній літературі та в практиці застосування норм кримінального законодавства висловлюються різні погляди, вміння здійснювати правильну кримінально-правову кваліфікацію протиправних діянь.

¹ STRATEGIC GUIDELINES for legislative and operational planning within the area of freedom, security and justice adopted by the European Council by 26/27 June 2014. [URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-79-2014-INIT/en/pdf](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-79-2014-INIT/en/pdf); Council FRAMEWORK DECISION 2002/584/JHA of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and surrender procedures between Member States; Council FRAMEWORK DECISION 2008/947/JHA 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions; DIRECTIVE 2014/62/EU 15 May 2014 of the European Parliament and of the Council on the protection of the euro and other currencies against counterfeiting by criminal law; Council FRAMEWORK DECISION 2003/568/JHA 22 July 2003 on combating corruption in the private sector; DIRECTIVE 2014/42/EU 3 April 2014 of the European Parliament and of the Council on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union; DIRECTIVE 2014/57/EU 16 April 2014 of the European Parliament and of the Council on criminal sanctions for market abuse; DIRECTIVE 2013/40/EU 12 August 2013 of the European Parliament and of the Council on attacks against information systems; DIRECTIVE 2011/36/EU 5 April 2011 of the European Parliament and of the Council on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims; DIRECTIVE 2017/541 15 March 2017 of the European Parliament and of the Council on combating terrorism; Council FRAMEWORK DECISION 2008/913/JHA 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia; DIRECTIVE 2008/99/EC 19 November 2008 of the European Parliament and of the Council on the protection of the environment through criminal law. [URL: https://eur-lex.europa.eu/homepage.html](https://eur-lex.europa.eu/homepage.html)

²Перелік договорів Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list>

З метою закріплення отриманих знань студенти виконують практичні завдання.

Метою вивчення дисципліни «Кримінальне право.» є засвоєння студентами знань про кримінальне право як галузь права, науку та навчальну дисципліну, про інститути кримінального права та про взаємозв'язок Загальної та Особливої частин кримінального права, кримінології, міжнародного та європейського кримінального права.

Основними завданнями вивчення дисципліни є отримання студентами необхідних знань, вмінь та навичок щодо розуміння та практичного застосування положень кримінального законодавства України з урахуванням міжнародно-правових стандартів та судової практики.

Оволодіння дисципліною «Кримінальне право» передбачає читання лекцій, проведення практичних занять, самостійної роботи та рубіжного контролю. Особлива увага приділяється питанням розуміння ролі практики ЄСПЛ у формуванні сучасної кримінальної політики України.

Після вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати: поняття, місце та роль кримінального права в українській правовій системі; сутність та зміст основних понять, категорій, інститутів Загальної частини кримінального права; систему кримінальних правопорушень, передбачених Особливою частиною кримінального права.

вміти: оперувати кримінально-правовими поняттями та категоріями; аналізувати, тлумачити та правильно застосовувати норми Загальної частини кримінального права; аналізувати фактичні обставини та кримінально-правові відносини, що виникають у зв'язку з ними; приймати рішення у точній відповідності до кримінального законодавства; давати кваліфіковані юридичні висновки та консультації з питань Загальної частини кримінального права; здійснювати правильну кримінально-правову кваліфікацію протиправних діянь

Перелік тем практичних робіт

Практичне заняття № 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права

Практичне заняття № 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Практичне заняття № 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Практичне заняття № 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Практичне заняття № 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття №6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття №7. Суб'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття №8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття №9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Практичне заняття №10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Практичне заняття №11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Практичне заняття № 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Практичне заняття № 13. Звільнення від кримінальної відповідальності

Практичне заняття № 14. Покарання та його види

Практичне заняття № 15. Призначення покарання

Практичне заняття № 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання. Право на надію

Практичне заняття № 17. Заходи кримінально-правового характеру

Практичне заняття № 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Практичне заняття № 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Практичне заняття № 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи

Практичне заняття № 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Практичне заняття № 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недорканості особи

Практичне заняття № 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Практичне заняття № 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Практичне заняття № 25 Кримінальні правопорушення проти довкілля

Практичне заняття № 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Практичне заняття № 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Практичне заняття № 28. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Практичне заняття № 29. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Практичне заняття № 30. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Практичне заняття № 31. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Практичне заняття № 32. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Практичне заняття № 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Практичне заняття № 34. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Практичне заняття № 35. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Практичне заняття № 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Кожна із запропонованих до виконання робіт має теоретичні відомості з докладним описом порядку виконання та контрольні запитання для закріплення відповідного тематичного матеріалу.

Перелік тем самостійної роботи

Самостійна робота № 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права

Самостійна робота № 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Самостійна робота № 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Самостійна робота № 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Самостійна робота № 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Самостійна робота №6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Самостійна робота №7. Суб'єкт кримінального правопорушення

Самостійна робота №8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Самостійна робота №9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Самостійна робота №10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Самостійна робота №11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Самостійна робота № 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Самостійна робота № 13. Звільнення від кримінальної відповідальності

Самостійна робота № 14. Покарання та його види

Самостійна робота № 15. Призначення покарання

Самостійна робота № 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання.
Право на надію

Самостійна робота № 17. Заходи кримінально-правового характеру

Самостійна робота № 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Самостійна робота № 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Самостійна робота № 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи

Самостійна робота № 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Самостійна робота № 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недорканності особи

Самостійна робота № 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Самостійна робота № 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Самостійна робота № 25. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Самостійна робота № 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Самостійна робота № 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Самостійна робота № 28. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Самостійна робота № 29. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Самостійна робота № 30. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Самостійна робота № 31. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Самостійна робота № 32. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Самостійна робота № 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Самостійна робота № 34. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Самостійна робота № 35. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Самостійна робота № 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Правильність виконаних практичних і самостійних робіт перевіряє викладач.

Тема 1. Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права.

Практичне заняття 1.

Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права.

У темі аналізується взаємозв'язок кримінального права України з європейським та міжнародним правом, досліджуються завдання та функції кримінального права в контексті Євроінтеграції; принципи кримінального права та права людини.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

- 1. Поняття кримінального права, його завдання та функції в контексті Євроінтеграції.*
- 2. Принципи кримінального права та права людини.*
- 3. Система кримінального права.*
- 4. Взаємозв'язок кримінального права України з європейським та міжнародним правом.*
- 5. Наука кримінального права.*

Самостійна робота 1.

Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному праві України: поняття, принципи, система кримінального права.

Питання

1. Поняття, предмет кримінального права.
2. Поняття, структура та види кримінальних правовідносин. Пояснити виникнення, зміну і припинення кримінальних правовідносин.
3. Метод та завдання кримінального права.

4. Система кримінального права. Сутність Загальної і Особливої частин кримінального права.
5. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права України
6. Наука кримінального права, її предмет, функції та завдання. Зв'язок науки кримінального права з іншими юридичними науками України.
7. Кримінальне право як навчальна дисципліна. Система курсу кримінального права.
8. Поняття, система та види принципів кримінального права.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Підготувати презентацію щодо основ формування та розвитку кримінального права України.
2. Підготувати реферат про розвиток принципів кримінального права в умовах демократичного суспільства.
3. Підготувати доповідь «Система сучасного кримінального права України».
4. Підготувати презентацію зв'язку кримінального права з іншими галузями права і науками.
5. Підготувати презентацію методики апроксимації кримінально-правових положень Європейського законодавства
6. Підготувати доповідь «Автономне тлумачення кримінального закону у практиці ЄСПЛ»

Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Практичне заняття 2.

Тема. Закон України про кримінальну відповідальність

Під час вивчення другої теми розглядаються поняття, ознаки та значення кримінального закону. Звертається велика увага на систему кримінального закону та його структуру. Особливу увагу потрібно звернути на аналіз ознак і значення закону про кримінальну відповідальність, зупинитися на джерелах кримінального законодавства. Аналізуються поняття та значення тлумачення кримінального закону, види та засоби тлумачення. Розглядаються загальні положення щодо дії кримінального закону у часі, зворотна сила кримінального закону, дія проміжного закону у часі. Здобувачам вищої освіти варто ознайомитись з поняттям екстрадиції. Звернути увагу на розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття, ознаки та значення кримінального закону.
2. Структура та система кримінального закону.
3. Поняття та структура кримінально-правової норми.
4. Поняття та значення тлумачення кримінального закону.
5. Види та засоби тлумачення.
6. Загальні положення щодо дії кримінального закону у часі. Зворотна сила кримінального закону. Дія проміжного закону у часі.
7. Принципи дії кримінального закону у просторі та за колом осіб.
8. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).

Задача № 1

Ч., який як особа без громадянства постійно проживав в Україні, поїхав до Румунії, де вчинив вбивство через необережність. Оскільки в Румунії не встигли притягти Ч. до кримінальної відповідальності й він повернувся в Україну, то правоохоронні органи Румунії звернулися до України з проханням про видачу Ч.

Варіант: Ч. був громадянином Молдови.

Чи може Ч. бути виданий в Румунію для притягнення до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Громадянин України Щ. гостював у родичів у Кракові, де в ресторані заподіяв громадянину Польщі умисне тяжке тілесне ушкодження. В Польщі він затриманий не був і повернувся додому.

Варіант: Щ. був громадянином Вірменії і вчинив у Кракові умисне вбивство, після чого повернувся до України.

За законодавством якої країни Щ. має притягатися до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

П., який не мав громадянства, відбув покарання за хуліганство і переїхав до України, де знову вчинив хуліганство, що супроводжувалось особливою зухвалістю. Дії П. було кваліфіковано за ч.3 ст.296 КК за ознакою попередньої судимості за таке кримінальне правопорушення (злочин). П. оскаржив вирок як такий, що суперечить положенням КК України про відповідальність за злочин, вчинений за межами України, Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакту про громадянські й політичні права.

Чи обґрунтована скарга П.? Відповідь мотивуйте.

Задача № 4

Г., який постійно проживав у Чернівцях, на власному автомобілі мандрував Австрією, де грубо порушив правила безпеки руху автотранспорту і вчинив наїзд на пішохода, смертельно травмувавши його. Суд Австрії засудив Г. до 5 років позбавлення волі.

Які правові наслідки в Україні тягне факт засудження Г. судом Австрії?

Задача № 5

Л. вчинив діяння, яке було криміналізоване через декілька днів.

Чи можна дії Л. вважати кримінальним правопорушенням? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 6

М. вчинив кримінальне правопорушення 30 серпня 2001 р.

Яким Кримінальним кодексом (в темпоральному аспекті) слід користуватися при розв'язанні питання щодо притягнення М. до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

ТЕСТИ

1. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України законодавство України про кримінальну відповідальність становить:

А) Кримінальний кодекс України, а також закони про внесення змін до цього Кодексу;

В) положення, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Конституція України та Кримінальний кодекс України;

С) чинні міжнародні договори, Конституція України, Кримінальний кодекс України, а також закони про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення;

Д) Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загально визнаних принципах і нормах міжнародного права.

2. Описова диспозиція кримінально-правової норми характеризується:

А) зазначенням істотних ознак кримінального правопорушення;

В) наявністю відсилки до іншої статті цього ж кримінального закону;

С) називанням кримінального правопорушення, але без вказування його ознак;

Д) наявністю ознак складу кримінального правопорушення та необхідністю звернення до іншого нормативно-правового акта для їх з'ясування.

3. Під «відносно визначеними санкціями» розуміється такий вид санкцій, за яким:

А) включається один вид покарання і вказуються його нижча та вища межі;

В) вказується лише один конкретний вид та розмір покарання;

С) не зазначається вид та розмір покарання, а його обрання залишається на розсуд суду;

Д) включається кілька видів основних покарань, з яких суд має право обрати і призначити лише одне.

4. Буквальне тлумачення кримінального закону — це тлумачення, яке:

А) має місце у випадку, коли зміст кримінально-правової норми є вужчим, ніж її вираження в тексті закону;

В) здійснюється органом влади, уповноваженим на те законом;

С) надає закону більш широкий зміст, ніж це впливає з його тексту;

Д) має місце у разі, якщо зміст кримінально-правової норми відповідає її словесному вираженню.

5. Не має зворотної дії в часі закон про кримінальну відповідальність, що:

А) передбачає мінімальну межу покарання нижчу, ніж мінімум такого самого покарання у попередньому законі;

В) більш широко визначає обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння;

С) зменшує перелік ознак, за наявності яких настає кримінальна відповідальність;

Д) подовжує строки погашення і зняття судимості.

6. Згідно з реальним принципом іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за чинним Кримінальним кодексом України, якщо:

А) за вчинені кримінальні правопорушення вони не зазнали кримінального покарання за межами України;

В) вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України;

С) інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

Д) їх виконавець або хоча б один зі співучасників діяв на території України.

7. Не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду:

А) іноземці, які вчинили злочини поза межами України;

В) особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України;

С) громадяни України, які вчинили злочини поза межами України;

Д) іноземці й особи без громадянства, яким в Україні не було надано притулок у порядку, встановленому законом.

Самостійна робота

Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Завдання

1. Які цілі ставить перед собою закон України про кримінальну відповідальність?

2. Структура Кримінального кодексу України? На які частини поділяється Кримінальний кодекс України?

3. Поняття та класифікація тлумачення закону про кримінальну відповідальність?

2. Чи застосовується аналогія у кримінальному законодавстві України?

3. З якого часу набирає чинність кримінальний закон і коли він припиняє свою дію?

4. Які існують принципи дії кримінального закону у просторі.

5. Поняття екстрадиції. Чи підлягають екстрадиції громадяни України у разі вчинення ними злочину на території іншої держави?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

9. Підготувати реферат на тему «Основне джерело кримінального права — КК України від 5 квітня 2001 р».
10. Визначте співвідношення термінів «закон про кримінальну відповідальність», «кримінальний закон», «кримінальний кодекс», «кримінальне законодавство», «кримінальне право».
11. Підготуйте есе на тему «Розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність».
12. Поняття аналогія у кримінальному праві.
13. Порядок та значення імплементації норм міжнародного права у вітчизняне кримінальне законодавство.

Тема 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Практичне заняття 3.

Поняття та види кримінального правопорушення.

Тема спрямована на розуміння поняття та ознак кримінального правопорушення за кримінальним правом України. Важливе значення має характеристика ознак кримінального правопорушення: суспільної небезпеки, протиправності, винності, змісту та співвідношення між собою. Особливу увагу потрібно звернути на таку ознаку кримінального правопорушення, як караність, зважаючи на її відсутність у законодавчому визначенні. При вивченні цієї теми потрібно також уважно проаналізувати положення норми, передбаченої ч. 2 ст. 11 КК України, без чого неможливе з'ясування такого поняття, як кримінальне правопорушення. Здобувачам вищої освіти варто звернути увагу на розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності. Навчитися розмежовувати поняття кримінального правопорушення та кримінального проступку.

ЗАВДАННЯ

1. Поняття та ознаки кримінального правопорушення за кримінальним правом України.
2. Поняття та ознаки малозначного діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).

3. Поняття та практичне значення класифікації кримінальних правопорушень.

Завдання:

1. Ознайомтеся з підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>) та Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>). Визначте у конспекті 1) принцип вирахування неоподаткованого мінімуму, що використовується для кваліфікації кримінальних правопорушень; 2) розмір неоподаткованого мінімуму на поточний рік, що використовується для кваліфікації кримінальних правопорушень.

2. Розгляньте ст.185 КК та ст.51 КУпАП, а також ст.296 КК та ст.173 КУпАП, складіть та запишіть до конспекту характеристику відмінностей адміністративного правопорушення та кримінального правопорушення.

Задача № 1

Рядовий П. проходив строкову воєнну службу. Під час новорічних свят він здійснив самовільне залишення військової частини тривалістю 2 доби та 11 годин, за що був притягнений до кримінальної відповідальності.

Під час судового засідання захисник заявив клопотання про закриття кримінального провадження за відсутністю в діянні П. складу кримінального правопорушення, у зв'язку з тим, що вчинене П. діяння лише формально містить ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.407 КК, і внаслідок своєї малозначності не становить суспільної небезпеки.

Чи обґрунтоване клопотання захисника в аспекті малозначності діяння?

Задача № 2

Ц. подав заяву до прокуратури з проханням встановити, ким підроблено його підпис у відомості про отримання зарплати, оскільки грошей у сумі 7 840 гривень він не одержав. Розслідуванням справи було встановлено, що Ц. навмисно спотворив свій підпис, щоб ще раз одержати зарплату.

Ознайомтеся зі ст.ст.190, 358 КК. Чи є дії Ц. кримінально протиправними?

Задача № 3

Н. вночі заліз до чужого сараю і викрав майно вартістю 850 гривень. Його було засуджено за крадіжку чужого майна. Н. оскаржив вирок, наполягаючи на закритті справи за відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення. Апеляційний суд відхилив скаргу, посиляючись на значний розмір заподіяної Н. шкоди.

Варіант: Вартість викраденого майна становила 50 000 гривень.

Ознайомтеся зі ст.185 КК. Чи підлягає Н. кримінальній відповідальності?

Задача № 4

Л. після закінчення робочого дня, споживши спиртні напої, сів за кермо автомобіля і попрямував додому. Через сильне сп'яніння він не впорався з керуванням машиною і вчинив наїзд на громадянина К. і громадянку С. В результаті наїзду С. загинула, а К. було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. Л. був засуджений за ч. 2 ст. 286 КК України до 8 років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортним засобом строком на 3 роки.

До якого виду належить кримінальне правопорушення, вчинене Л.?

Задача № 5

На фабриці дитячих іграшок було виготовлено 100 самокатів за ціною 850 грн за штуку. Після надходження товару в продаж покупцями було виявлена тріщина в платформі.

Чи підлягає кримінальній відповідальності керівництво фабрики? Ознайомтеся із ст. 227 КК.

Задача № 6

Громадянка С. займалася лікувальною діяльністю вдома без спеціального дозволу і не маючи належної медичної освіти. В результаті цієї діяльності громадянин П. отримав тяжке отруєння медикаментами.

Ознайомтеся зі ст. 138 КК. Чи володіє вчинене діяння всіма ознаками кримінального правопорушення?

ТЕСТИ

1. Визначення кримінального правопорушення, наведене у чинному Кримінальному кодексі України, є:

- A) неформальним;
- B) матеріальним;
- C) змішаним або формально-матеріальним;
- D) формальним.

2. До обов'язкових ознак кримінального правопорушення не відноситься:

- A) винність;
- B) суспільна шкідливість;
- C) передбаченість законом;
- D) суспільна небезпечність.

3. Караність діяння як ознака, яка прямо не вказана у законодавчому визначенні загального поняття кримінального правопорушення, полягає в:

A) реальному застосуванні покарання за вчинення кримінального правопорушення;

В) заподіянні діянням шкоди відноси́нам, які охороняються кримінальним законом, або у реальній можливості заподіяння такої шкоди;

С) офіційному визнанні діяння суспільно небезпечним з боку держави;

Д) правомірній загрозі застосування за вчинення кримінального правопорушення покарання, встановленого у кримінально-правовій санкції.

4. За формою вини кримінальні правопорушення поділяються на:

А) ті, які можуть бути вчинені загальним суб'єктом та спеціальним суб'єктом;

В) умисні, необережні та ті, які можуть вчинятися як умисно, так і з необережності;

С) кримінальні правопорушення, які вчиняються шляхом дії, бездіяльності та шляхом дії або бездіяльності;

Д) кримінальні проступки і нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини.

5. До кримінальних проступків належать передбачені Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення яких передбачене:

А) основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі;

В) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років;

С) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі;

Д) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

6. Застосування кримінально-правової норми про малозначність виключається у разі, якщо:

А) діяння не становить суспільної небезпеки, яка є типовою для певного кримінального правопорушення. Це виражається в тому, що воно не заподіює взагалі шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству чи державі, або заподіює їм явно незначну (мізерну) шкоду;

В) істотність шкоди знаходить своє чітке відображення у визначенні об'єктивних ознак того чи іншого складу кримінального правопорушення;

С) діяння суб'єктивно не спрямоване на заподіяння істотної шкоди;

Д) має місце формальна наявність у вчиненому діянні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України, тобто всіх тих передбачених у законі об'єктивних і суб'єктивних ознак, що у

відповідній статті (частині статті) Особливої частини Кримінального кодексу України характеризують певний склад кримінального правопорушення.

7. До критеріїв, за якими можна відмежувати кримінальні правопорушення від інших правопорушень, не відноситься:

- A) протиправність;
- B) посягання на найбільш цінні суспільні відносини;
- C) застосування покарань, які призначаються судом;
- D) їх визначеність тільки законами.

Самостійна робота

Тема 3. Поняття та види кримінального правопорушення.

Завдання

1. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності.
2. Поняття та ознаки кримінального правопорушення.
3. Визначення формального складу кримінального правопорушення.
4. У чому полягає суспільна небезпечність як матеріальна ознака кримінального правопорушення?
5. Чим визначається характер і ступінь суспільної небезпечності злочинного діяння? Що означає протиправність і караність кримінального правопорушення?
6. Визначте поняття і ознаки кримінального проступку.
7. Класифікація, її критерії і кримінально-правове значення.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Підготуйте реферат на тему «Поняття злочину в історії кримінального права».
2. Поняття та класифікація кримінальних правопорушень у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.
4. Значення та юридична природа положення про малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).
5. Поняття і практичне значення класифікації кримінальних правопорушень.

Тема 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Практичне заняття 4.

Тема 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Під час вивчення теми основну увагу треба звернути на поняття та значення складу кримінального правопорушення. Визначити функції складу кримінального правопорушення. Важливе значення мають елементи та ознаки кримінального правопорушення. Слід пам'ятати, що кримінальна відповідальність має місце лише за наявності її підстави, тобто юридичних ознак, які характеризують суспільно небезпечні діяння як кримінальні правопорушення, і які зазначені в законі. Потребують обґрунтування положення, згідно з якими єдиною підставою кримінальної відповідальності в кримінальному праві визначається наявність в діяннях особи певного складу кримінального правопорушення.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення складу кримінального правопорушення. Функції складу кримінального правопорушення.
2. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення.
3. Види складу кримінального правопорушення.

Задача № 1

Д. з допустимою швидкістю керував своїм автомобілем. Несподівано з кушів, безпосередньо перед автомобілем, вибіг Б., який знаходився у стані алкогольного сп'яніння та потрапив під колеса. Д. вийшов з автомобіля, щоб надати потерпілому допомогу, але той не подавав ознак життя, пульсу та дихання не було. Не бажаючи бути учасником кримінального провадження, Д. сів у машину і поїхав з місця пригоди. Слідством було встановлено, що Д. дійсно не мав технічної можливості запобігти наїзду, а потерпілий знаходився у комі і помер вже в лікарні, куди його доставив інший водій.

Ознайомтеся зі ст.ст. 135, 136, 286 КК. Чи підлягає Д. кримінальній відповідальності?

Задача № 2

Художник Г. виготовив кліше для друкування банкнот номіналом 20 гривень. Після цього він запропонував З. виготовити прес для друкування підроблених гривень. Той виготовив і передав Г. прес. Г. у себе на квартирі надрукував 10

банкнот на суму 200 гривень і наступного дня розплатився ними за покупки в магазині, але касир виявила, що гривні підроблені, і Г. було затримано.

Ознайомтеся зі ст.ст.190, 199 КК. Чи підлягають Г. й З. кримінальній відповідальності?

Задача № 3

П. протягом шести років не сплачувала квартирної плати, заборгувавши за цей час суму, що перевищує 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ознайомтеся зі ст.ст.192, 212 КК. Чи є дії П. кримінальним правопорушенням?

Задача № 4

К., раніше судимий за крадіжку, який ніде не працював, пиячив, жив на випадкові заробітки, а також на кошти, одержувані від збирання й здачі пляшок, вкрав у громадянки Ф. праску вартістю 1200 гривень, яка знаходилась на балконі її квартири.

Ознаки яких кваліфікованих видів передбаченого ст. 185 КК складу злочину є в діях К.?

Задача № 5

К., від'їжджаючи до Анталії відпочивати, попросила свою сусідку Б., щоб та взяла на зберігання найбільш цінні речі на період її відсутності (відеомагнітофон, золоті прикраси, облігації тощо). Б. погодилась, але згодом усі речі, які їй залишила на зберігання К., продала. Коли К. повернулася з відпочинку і прийшла до Б. забрати свої речі, та їй сказала, що ніяких речей від неї на зберігання не брала.

Чи є в діях Б. ознаки кримінального правопорушення проти власності?

Задача № 6

Кандидат медичних наук, висококваліфікований лікар-хірург І. після проведення операцій приймав від родичів оперованих «подарунки» (спиртні напої, гроші тощо).

Варіант. І. часто погоджувався на проведення складних операцій лише після того, як одержував від хворих або їхніх родичів гроші.

Чи є в діях І. ознаки «отримання неправомірної вигоди»? Ознайомтеся зі ст.368 КК.

ТЕСТИ

1. Склад кримінального правопорушення — це:

А) уся сукупність ознак, що характеризують те або інше кримінальне правопорушення;

В) сукупність ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України;

С) передбачені в статті Особливої частини Кримінального кодексу України ознаки кримінального правопорушення, що впливають на його кваліфікацію;

Д) сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак, що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення.

2. «Склад кримінального правопорушення» та «кримінальне правопорушення» співвідносяться між собою, як:

А) рівнозначні за своїм обсягом поняття;

В) теоретичне порушення законності та сукупність його ознак;

С) явище і юридичне поняття про нього;

Д) поняття, які не потребують відмежування.

3. Ознаки елементів складу кримінального правопорушення поділяються на:

А) об'єктивні та суб'єктивні;

В) обов'язкові і факультативні;

С) необхідні та конструктивні;

Д) важливі й додаткові.

4. За особливостями законодавчого конструювання традиційно виділяються кримінальні правопорушення з:

А) матеріальним, формальним і з усіченим складами;

В) простим й складним складами;

С) основним, кваліфікуючим, особливо кваліфікуючим та привілейованим складами;

Д) ускладненим та альтернативним складами.

Самостійна робота

Тема 4. Поняття та види складу кримінального правопорушення

Завдання

1. Скільки елементів утворюють склад кримінального правопорушення? Ознаки складу кримінального правопорушення.

2. Які класифікації складів кримінального правопорушення розроблено в теорії кримінального права.

3. Визначте положення філософського вчення про підстави кримінальної відповідальності? Яка підстава кримінальної відповідальності закріплена у КК.

Тема 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Практичне заняття

Тема 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Вивчення даної теми потрібно починати з засвоєння статті 1 КК України, в якій визначається перелік основних об'єктів, що охороняються кримінальним правом. Необхідно з'ясувати, що об'єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини, блага, цінності та інтереси, які охороняються кримінальним правом. Треба ґрунтовно розібратися у видах об'єктів (загальний, родовий, безпосередній), звернути особливу увагу на поняття і значення родового і безпосереднього об'єкта. Від безпосереднього об'єкта слід відрізняти предмет посягання (майно, цінності немайнового характеру і т.ін.). В той самий час слід визнати, що об'єкт - обов'язковий елемент складу кожного кримінального правопорушення, що не можна сказати про предмет. Визначити значення потерпілого в кримінальному праві.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення.
2. Види об'єктів кримінальних правопорушень.
3. Поняття та значення предмету кримінального правопорушення. Співвідношення предмету та об'єкта кримінального правопорушення.
4. Потерпілий у кримінальному праві.

Задача № 1

Ч. був звинувачений у підробці грошей. Він виготовив 3 грошові купюри, номіналом 100 гривень кожна. Маючи на увазі, що його знайомий З., продавець у крамниці, має поганий зір, Ч. збув йому підроблені гроші за продукти.

У судовому засіданні захисник Ч. не погодився з кваліфікацією цього діяння, мотивувавши це тим, що підробка була настільки грубою, що для її визначення не потрібні були будь-які спеціальні дослідження, тим більше З. в той же день виявив, що гроші, які він отримав від Ч., є підробленими та намагався їх йому повернути. Адвокат подав клопотання про кваліфікацію вчиненого як шахрайство (ст.190 КК), а не виготовлення та збут підроблених грошей (ст.199 КК), тому що виготовлені шляхом грубої підробки грошові знаки не мали змоги потрапити до грошового обігу та могли бути використані лише задля обману громадян.

Визначте об'єкти посягання у згаданих кримінальних правопорушеннях та поясніть, чи підлягає задоволенню клопотання адвоката.

Задача № 2

У провадженні судді С. місцевого суду знаходилася справа за обвинуваченням К. у службовому підробленні за ч.2 ст.366 КК України. Брат підсудного К. В. спробував вмовити суддю закрити кримінальне провадження за відсутністю в діянні К. складу кримінального правопорушення, пропонуючи за це матеріальну винагороду. Суддя С. у проханні В. відмовив, мотивуючи це тим, що відсутні підстави для закриття провадження. З метою недопущення винесення рішення, яким К. було б визнано винним, В. придбав зброю для вчинення вбивства С. Ввечері В. підійшов до дому С., прицілився в бік вікна та здійснив постріл у фігуру, що з'явилася у вікні. Пізніше було з'ясовано, що В. вбив брата С.

Ознайомтеся зі ст.ст.115, 348, 368 КК. Визначте об'єкти кримінальних правопорушень, вчинених В.

Задача № 3

Д. придбав у нествановленої особи імітаційні запали до учбово-імітаційних гранат та піропатрони і незаконно зберігав їх у своїй квартирі. Вироком суду Д. засуджено за ч.1 ст.263 КК.

Чи можуть зазначені предмети бути предметами злочину, передбаченого ст.263 КК?

Ознайомтеся з постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. №3.

Задача № 4

М., працюючи на автотранспортувачі, на порушення інструкції з техніки безпеки навантажив і почав перевозити по території меблевого комбінату негабаритний вантаж, частина якого впала на одного з учнів професійно-технічного училища, які були на комбінаті на екскурсії, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження. Судом М. було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК.

Ознайомтеся зі ст. ст. 271, 286 КК. Чи правильно суд визначив об'єкт вчиненого М. кримінального правопорушення?

Задача № 5

Ведучий однієї з телевізійних програм С., проводячи журналістське розслідування, виявив, як йому здавалось, керівників організації, яка здійснювала незаконну торгівлю вогнепальною зброєю. Через декілька днів після оголошення цього факту по телебаченню, С. знайшов у своєму робочому кабінеті записку з погрозами його

життю та життю його близьких. Через деякий час невідомі особи зачинили С. у його власній машині та почали бити по автомобілю металевими прутами, пошкодивши його.

Ознайомтеся зі ст. ст. 129, 171, 194 КК. Визначте об'єкт, предмет та засоби цього кримінального правопорушення.

Задача № 6

Співробітниками СБУ при виїзді були затримані Г. та П., які намагалися контрабандним шляхом вивезти за межі України більш ніж 50 ікон, які мають історичну та культурну цінність.

Ознайомтеся зі ст. 201 КК. Визначте об'єкт та предмет кримінального правопорушення, яке вчинили Г. та П. Чи є діяння Г. та П. кримінальним правопорушенням?

ТЕСТИ

1. Об'єктом складу кримінального правопорушення традиційно визнаються:

- А) правові норми держави;
- В) суспільні відносини, які не охороняються кримінальним законом;
- С) суспільні відносини, відповідальність за посягання на які передбачена нормами кримінального закону;
- Д) всі ті суспільні відносини, які можуть бути предметом кримінально-правового захисту.

2. Усі суспільні відносини залежно від особливостей предмета прийнято розділяти на:

- А) матеріальні і формальні;
- В) матеріальні й нематеріальні;
- С) матеріальні та змішані;
- Д) формальні та неформальні.

3. Значення родового об'єкта кримінального правопорушення полягає у тому, що він:

- А) визначає ступінь суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення й тяжкість тих, що настали, або можливих наслідків;
- В) є важливим для визначення природи й сутності кримінальних правопорушень, ступеня їх суспільної небезпеки, відмежування від непротиправних діянь;
- С) є важливим для з'ясування характеру й ступеня суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення, правильної кваліфікації вчиненого, сприяє відмежуванню вчиненого діяння від суміжних кримінальних правопорушень;

D) дозволяє провести класифікацію всіх кримінальних правопорушень і кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за їх вчинення.

4. Під «безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення» слід розуміти:

A) однорідні за своїми властивостями групи суспільних відносин, охоронювані певною сукупністю кримінально-правових норм;

B) тотожні суспільні відносини, охоронювані конкретними кримінально-правовими нормами від будь-яких кримінально протиправних посягань;

C) ті конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певного кримінального закону і яким заподіюється шкода кримінальним правопорушенням, що підпадає під ознаки відповідного складу;

D) всю сукупність охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин.

5. Предмет кримінального правопорушення — це:

A) структурний елемент суспільних відносин;

B) елемент охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, який зазнає безпосереднього кримінально протиправного впливу і якому в першу чергу заподіюється шкода;

C) усе те, із приводу чого або у зв'язку із чим існують суспільні відносини;

D) будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення.

6. «Предмет кримінального правопорушення» відрізняється від «об'єкта кримінального правопорушення» тим, що:

A) йому завжди заподіюється шкода, яка носить соціальний характер;

B) він є факультативною ознакою складу кримінального правопорушення;

C) він не завжди пов'язаний з об'єктом кримінального правопорушення;

D) він є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення.

7. Поняття «потерпілий від кримінального правопорушення» у порівнянні із «жертвою кримінального правопорушення» є:

A) вузчим за обсягом;

B) тотожним за змістом;

C) ширшим за обсягом;

D) узагальненою категорією.

Самостійна робота

Тема 5. Об'єкт кримінального правопорушення

Завдання

1. Визначте поняття і значення об'єкта кримінального правопорушення.
2. Класифікація об'єкта кримінальних правопорушень «по вертикалі» та «по горизонталі».
3. Загальний та родовий об'єкти кримінального правопорушення: поняття та ознаки.
4. У чому полягає значення предмета кримінального правопорушення?
5. Основний, додатковий і факультативний безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення.
6. Відмінність предмета кримінального правопорушення від об'єкта.
7. Поняття потерпілого в кримінальному праві України.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Визначення розвитку поглядів на об'єкт кримінального правопорушення в науці кримінального права.
  2. Механізм заподіяння шкоди об'єкту складу кримінального правопорушення.
  3. Проблеми класифікації об'єктів кримінального правопорушення.
  4. Юридична природа предмета та його місце в структурі кримінального правопорушення.
- Визначте поняття і значення об'єкта злочину кримінального правопорушення.
2. Класифікація об'єкта кримінальних правопорушень «по вертикалі» та «по горизонталі».
  3. Загальний та родовий об'єкти кримінального правопорушення: поняття та ознаки.
  4. У чому полягає значення предмета кримінального правопорушення?
  5. Основний, додатковий і факультативний безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення.
  6. Відмінність предмета кримінального правопорушення від об'єкта.
  7. Поняття потерпілого в кримінальному праві України.

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Одним із елементів складу кримінального правопорушення є об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення як зовнішній прояв суспільно небезпечного посягання характеризується обов'язковими та факультативними ознаками. Слід пам'ятати, що дія (бездіяльність) входять до об'єктивної сторони всіх кримінальних правопорушень і тому називаються обов'язковими ознаками. У зв'язку із з'ясуванням ролі наслідків і причинного зв'язку потрібно особливу увагу звернути на питання про розподіл складів кримінальних правопорушень на матеріальні, формальні та формально матеріальні. Факультативність певних ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення не завжди свідчить про їх другорядність, необов'язковість. У певних випадках (в разі, якщо такі ознаки належать до конститутивних, кваліфікуючих та інших ознак кримінального правопорушення) вони переходять до розряду обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Поняття та форми діяння (дії чи бездіяльності). Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність.
3. Поняття суспільно небезпечних наслідків та їх види.
4. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення, його поняття та значення в кримінальному праві України.
5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та їх значення для кваліфікації кримінальних правопорушень.

Задача № 1

Перед трамваєм, у забороненому для переходу пішоходів місці, швидко перебігала вулицю 8-річна О. Поряд із трамваєм у напрямку його руху зі швидкістю близько 40 км/г їхала автомашина, водій якої М. не мав можливості об'їхати трамвай, оскільки спереду біля бровки хідника стояла інша автомашина. Дівчинка раптово з'явилася перед автомашиною, і хоч М. загальмував своєчасно, не вдалося уникнути наїзду. О. потрапила під колеса і була смертельно травмована.

Чи є у поведінці М. ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.286 КК?

Задача № 2

Бригада швидкої допомоги районної лікарні одержала одночасно три виклики із сіл району. Лікар І. вирішила спочатку поїхати у найвіддаленіше село, а потім, повертаючись назад, заїхати в інші. Дорогою автомобіль зламався, сталася затримка. Коли бригада через 2 години прибула до другого хворого, той уже помер. Судово-медична експертиза засвідчила, що якщо б хворому було надано допомогу протягом години після виклику, його життя було б врятоване.

Ознайомтеся зі ст.139 КК. Якою має бути кримінально-правова оцінка дій І.?

Задача № 3

П. та С., відпочиваючи на березі річки, посперечалися, хто з них скоріше перетне річку. Десь на середині ріки С. зрозумів, що плисти більше не може, бо його ноги були зведені судомою. Він почав кликати П. на допомогу. Однак останній, не звертаючи уваги на заклики про допомогу, поплив на протилежний берег. С. після декількох закликів потону. П. пояснив, що він не надав допомоги С., тому що сам не дуже добре вмів плавати, крім того С. був великим чоловіком і П. побоювався, що не зможе надати допомогу й сам потоне.

Чи становить бездіяльність П. об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст.135 КК?

Задача № 4

А. та І., перебуваючи в стані сп'яніння, із хуліганських спонукань побили З. кулаками й ногами, заподіявши йому перелом кісток носа з розривом хряща (середньої тяжкості тілесні ушкодження) і численні синці обличчя й тулуба. Від гострого малокров'я, спричиненого тривалою і значною носовою кровотечею внаслідок захворювання крові — порушення її згортання (гемофілія), З. помер.

Чи є причинний зв'язок між діями А. та І. і смертю З.? Чи мають вони нести відповідальність за смерть З.?

Задача № 5

Чергова по переїзду Б., не закривши шлагбаум, пішла до службового будинку дзвонити черговому по станції для з'ясування причин затримки швидкого пасажирського поїзда. В цей час на переїзді автомашина зіткнулася з маневровим тепловозом. В результаті аварії водій автомашини загинув.

Чи знаходяться дії Б. у причинному зв'язку з наслідками, що наступили? Ознайомтеся зі ст.276 КК. Чи підлягає Б. кримінальній відповідальності?

Задача № 6

Повертаючись з навчання, сімнадцятирічний А. побачив неподалік від трамвайної зупинки чоловіка, який, перебуваючи в нетверезому стані, замерзав сидячи під деревом (температура повітря в той день сягала -20 градусів Цельсія). Підійшовши до чоловіка, А. запитав його, чому він не йде, але зрозумілої відповіді не отримав.

Після цього А. пішов далі, а чоловік залишився замерзати на тому самому місці. На запитання співробітників правоохоронних органів А. пізніше пояснив, що на трамвайній зупинці було чимало осіб, які також мали змогу надати допомогу, тому він не вважав саме себе зобов'язаним це робити.

Як можуть бути кваліфіковані дії А. у випадку загибелі цієї особи внаслідок залишення без допомоги? Ознайомтеся зі ст.ст. 135, 136 КК.

Задача № 7

С., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, розбив скло та проник в квартиру М. Заволодівши майном на суму 17 тис. грн., втік з місця вчинення злочину, але спочатку з хуліганських мотивів відкрив крани водопостачання та спричинив затоплення квартири М. та сусідів.

Ознайомтеся зі ст. 185 КК. Вкажіть належні ознаки об'єктивної сторони і їх значення для кваліфікації дій С. щодо крадіжки.

Задача № 8

І., зайшовши у ресторан, побачив там П., який танцював зі своєю знайомою. І. був у неприязних стосунках з П. Вихопивши пістолет, І. з відстані 7 метрів тричі вистрілив у П., заподіявши йому смертельні поранення. Вироком суду дії І. були кваліфіковані за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК.

Ознайомтеся з ч. 2 ст. 115 КК. Чи правильно суд підійшов до юридичного оцінювання способу вчинення злочину?

Задача № 9

В день проведення виборів міського голови Г., знаючи, що його батьки будуть голосувати за представника опозиційних сил, зачинив їх у квартирі, яка знаходилась на 7 поверсі, попередньо вимкнув телефон, а сам пішов на вибори. Повернувся він додому об 11 годині вечора того ж дня.

В чому саме полягає юридичне значення часу вчинення кримінального правопорушення для кваліфікації діяння за ст. 157 КК? Чи має Г. нести кримінальну відповідальність за ст. 157 КК?

Задача № 10

Г. і В. вночі проникли в магазин ТОВ «Ірис», зв'язали сторожа К., який спав у магазині, і викрали товарів на суму 18 тис. грн.

Кваліфікуйте дії Г. та В., а також надайте юридичну оцінку діям сторожа, якщо:

- а) сторож попередньо домовився з Г. та В. не заважати їм у вчиненні злочину;*
- б) якщо сторож не чинив опору, побоюючись фізичної розправи з їхнього боку.*

Ознайомтеся зі ст.ст. 185, 197 КК.

ТЕСТИ

1. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення у теорії кримінального права традиційно визначається як:

А) те, на що посягає кримінальне правопорушення і чому воно завдає шкоди або створює загрозу її заподіяння;

В) сукупність встановлених кримінальним законом ознак кримінального правопорушення, що характеризують зовнішній процес кримінально протиправного посягання;

С) внутрішня сторона кримінального правопорушення, яка містить у собі ті психічні процеси, які характеризують свідомість і волю особи в момент вчинення кримінального правопорушення;

Д) елемент охоронюваних законом про кримінальну відповідальність суспільних відносин, який піддається безпосередньому кримінально протиправному впливу і якому заподіюється шкода.

2. Діяння, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони кожного складу кримінального правопорушення, визначається як:

А) вольові вчинки людини, що являють собою психофізичну єдність зовнішньої (фізичної) і внутрішньої (психічної) сторін її поведінки;

В) активна, свідома, суспільно небезпечна, протиправна поведінка суб'єкта;

С) суспільно небезпечний і протиправний, конкретний, свідомий і вольовий акт поведінки людини;

Д) пасивна форма прояву поведінки людини, що виражається в не вчиненні нею конкретної дії (дій), яку вона зобов'язана була і могла вчинити в певних конкретних умовах.

3. У кримінально-правовому розумінні «дію», як одну з форм вираження діяння, можуть утворювати:

А) непереборна сила, непереборний фізичний примус (наси́льство), а також психічний примус, який відповідає вимогам крайньої необхідності;

В) рухи тіла, коли вони контролюються свідомістю й направляються волею особи на певний об'єкт;

С) мимовільні (рефлекторні) рухові акти, які відбуваються поза контролем свідомості й не виражають волю особи;

Д) рухи тіла, якими нанесена шкода охоронюваному законом благу, якщо вони викликані реакцією організму на біль.

4. Обов'язковою умовою притягнення особи до відповідальності за бездіяльність є:

А) рух тіла суб'єкта кримінального правопорушення;

В) наявність одиничного (елементарного) акту поведінки людини;

С) прояв волі особи та рух тіла (одиничний або в їхній множинності);

Д) наявність у неї обов'язку діяти певним чином і наявність у певних конкретних умовах реальної можливості діяти в такий спосіб.

5. Нематеріальні наслідки не можуть виражатися у:

- A) політичній шкоді;
- B) позитивному збитку;
- C) організаційній шкоді;
- D) соціальній шкоді.

6. Причинний зв'язок, як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, підлягає встановленню в кримінальних правопорушеннях з:

- A) формальним складом;
- B) усіченим складом;
- C) матеріальним складом;
- D) формальним і усіченим складами.

7. Засоби вчинення кримінального правопорушення — це:

- A) конкретні об'єктивно-предметні умови, в яких відбувається кримінальне правопорушення;
- B) будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення;
- C) сукупність (система) прийомів і методів, що використовуються під час вчинення кримінального правопорушення;
- D) предмети матеріального світу, які застосовуються особою, яка вчиняє кримінальне правопорушення, під час вчинення діяння.

Самостійна робота

Тема 6. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Завдання

1. Визначення поняття і значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Які ознаки входять до складу об'єктивної сторони?
2. Форми виявлення суспільно небезпечного діяння.
3. У чому полягають суспільно небезпечні наслідки? Які суспільно небезпечні наслідки мають матеріальний характер і з чим пов'язані нематеріальні наслідки злочину?
4. Що слід розуміти під причинним зв'язком у кримінальному праві?
5. У чому полягає суть таких факультативних ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення як місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення?

6. Надайте поняття місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення кримінального правопорушення.

7. В яких випадках ці ознаки (місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення) стають обов'язковими?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Форми злочинної поведінки (дія та бездіяльність).
2. Вплив нездоланної сили, фізичного і психічного примусу на кримінальну відповідальність за суспільно небезпечну дію або бездіяльність.
3. Значення злочинних наслідків для кримінальної відповідальності.
4. Кримінально-правові теорії причинного зв'язку і їх філософські основи.
5. Причинний зв'язок між злочинним діянням і злочинними наслідками та його значення.
6. Визначення поняття і значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Які ознаки входять до складу об'єктивної сторони?
7. Форми виявлення суспільно небезпечного діяння.
8. У чому полягають суспільно небезпечні наслідки? Які суспільно небезпечні наслідки мають матеріальний характер і з чим пов'язані нематеріальні наслідки злочину?
9. Що слід розуміти під причинним зв'язком у кримінальному праві?
10. У чому полягає суть таких факультативних ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення як місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення?
11. Надайте поняття місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення кримінального правопорушення.
12. В яких випадках ці ознаки (місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення) стають обов'язковими?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

6. Форми злочинної поведінки (дія та бездіяльність).
7. Вплив нездоланної сили, фізичного і психічного примусу на кримінальну відповідальність за суспільно небезпечну дію або бездіяльність.
8. Значення злочинних наслідків для кримінальної відповідальності.
9. Кримінально-правові теорії причинного зв'язку і їх філософські основи.
10. Причинний зв'язок між злочинним діянням і злочинними наслідками та його значення.

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення.

Практичне заняття

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення.

Одним з елементів складу кримінального правопорушення є суб'єкт. Основну увагу треба приділити визначенню поняття суб'єкта складу кримінального правопорушення, потрібно розрізняти обов'язкові (фізична особа, вік кримінальної відповідальності, осудність) та факультативні ознаки. Слід пам'ятати про існування загального та спеціального суб'єкта в кримінальному праві. При цьому певну специфіку має оцінка ознак та видів спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації кримінального правопорушення. Привертає увагу той факт, що поняття осудності в кримінальному праві сьогодні має законодавче вираження (21 ст. 19 КК). Неосудність має свої критерії (ч. 2 ст. 19 КК). Актуальною є проблема обмеженої осудності в кримінальному праві (ст. 20 КК), а також проблеми кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення, учинене у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин. Вплив таких речовин на відповідальність.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття, ознаки та значення суб'єкта кримінального правопорушення.
2. Поняття фізичної особи.
3. Поняття та критерії осудності та неосудності.
4. Поняття та правові наслідки обмеженої осудності.
5. Поняття віку кримінальної відповідальності. Загальний, зменшений та збільшений вік кримінальної відповідальності. Момент досягнення певного віку, його значення для визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення. Призначення судової експертизи для встановлення віку.
6. Поняття та види ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.
7. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння: види сп'яніння, їх вплив на відповідальність особи.

Задача № 1

С. знаходився у неприязних стосунках з А. й тому нацькував на нього собаку. Внаслідок нападу собаки А. отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Визначте суб'єкта кримінального правопорушення.

Задача № 2

Під час слідства було встановлено, що ПрАТ «Світанок» протягом 10 місяців умисно не сплачувало податки, збори, інші обов'язкові платежі, які входять до системи оподаткування, яка встановлена законодавством, що в підсумку склало 60 тис. гривень.

Чи підлягає ПрАТ «Світанок» кримінальній відповідальності? Хто може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст.212 КК?

Задача № 3

В., який систематично пиячив протягом 10 років і ображав дружину, вкотре прийшов додому п'яним. Як завжди, він почав її ображати, вдарив у голову. Через систематичне знущання чоловіка у його дружини виник стан сильного душевного хвилювання і вона вдарила його в груди ножем, яким у цей момент чистила огірок. Ніж пошкодив серце, чоловік помер. Дружину В. засуджено за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Адвокат оскаржив вирок, вважаючи, що злочин вчинено в стані неосудності.

Чи підлягає скарга задоволенню? Ознайомтеся зі ст. 116 КК.

Задача № 4

Повнолітній К. разом із Є., якому не було 14 років, вчинили три крадіжки чужого майна. Дії К. суд кваліфікував за ч.2 ст.185 КК як крадіжку, вчинену за попередньою змовою групою осіб.

Чи правильно судом вирішено справу? Чи є співучасть між К. та Є.? Ознайомтеся також із ст.304 КК.

Задача № 5

Г. у день свого 14-річчя, 3 вересня 2004 р., біля 22 годин 45 хвилин, вчинив грабіж.

Чи досяг Г. віку кримінальної відповідальності на момент вчинення кримінального правопорушення? Чи підлягає він кримінальній відповідальності?

Задача № 6

15-річний К. забрався до кабіни чужого автомобіля та вирішив на ньому покататися. При керуванні автомобілем він не побачив попереджувального знака про крутий поворот та в'їхав у бетонний стовп. Машина була розбита, К. отримав переломи.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій К.? Ознайомтеся зі ст.ст.194, 196, 289 КК.

Варіант 1: К. спричинив аварію, під час якої було тяжко травмовано трьох громадян.

Варіант 2: К. смертельно травмував одного громадянина.

Ознайомтеся зі ст.ст.119, 121, 286 КК.

Задача № 7

За вбивство при перевищенні меж необхідної оборони Б. було засуджено до 1 року виправних робіт. До набрання вироком чинності Б. захворів на психічне захворювання, яке позбавило його можливості усвідомлювати свої дії, і був направлений на лікування. Через 2 роки він вилікувався.

Чи повинен Б. відбувати призначене йому вироком суду покарання після одужання?

Задача № 8

М., який знаходився в осудному стані, вчинив диверсію, передбачену ст. 113 КК України, але після цього захворів на слабоумство (на момент судового розгляду та винесення вироку).

Чи підлягає М. кримінальній відповідальності? Як слід суду вирішити питання про відповідальність М. ?

Задача № 9

Ш., 14 років, неодноразово вчиняв кишенькові крадіжки у міському транспорті. Під час нової крадіжки він був затриманий працівниками поліції. На своє виправдання він заявив, що йому ще не має 16 років, тому він не відповідає за вчинене.

З якого віку особа підлягає кримінальній відповідальності за крадіжку (ст. 185 КК)? Якого виду суб'єктивна помилка існувала у Ш.?

Задача № 10

15-річні учні Х. та Л. вирішили прогуляти заняття у школі й зателефонували до поліції, що школу заміновано. Заняття в школі було відмінено. Мінери кілька годин обстежували всі приміщення школи, але вибухівки не знайшли.

Ознайомтеся зі ст. ст. 259, 296 КК. Чи можуть Х. та Л. нести відповідальність за вчинені дії за цими статтями КК України?

Варіант: 12 травня Л. святкував своє 16-річчя і зробив таке повідомлення о 00 годин 30 хвилин.

ТЕСТИ

1. За чинним кримінальним законодавством України суб'єктом кримінального правопорушення не можуть бути визнані:

- A) громадяни України;
- B) іноземці;
- C) юридичні особи;
- D) особи без громадянства.

2. Загальним віком кримінальної відповідальності прийнято називати:

- A) шістнадцять років;
- B) вік від чотирнадцяти до шістнадцяти років;
- C) вік від шістнадцяти до вісімнадцяти років;
- D) вісімнадцять років.

3. Особа визнається такою, що досягла певного віку:

- A) в день її народження;
- B) з 00 годин доби останнього дня відповідного місяця;
- C) в останній день відповідного року — 31 грудня;
- D) з 00 годин доби, що настає за її днем народження.

4. Вікова осудність:

A) стосується лише людей певної професії, роду занять і полягає у їх здатності усвідомлювати значення дій, які вчиняються в ході професійної діяльності, та керувати ними;

B) має місце за наявності відставання особи у розумовому розвитку, її педагогічної занедбаності, що не пов'язано з недоумством, психічним захворюванням чи розладом психіки;

C) має місце у разі, коли внаслідок наявного в особи психічного розладу (медичний критерій) вона не здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльності) та (або) керувати ними (юридичний критерій);

D) це здатність особи під час вчинення кримінального правопорушення усвідомлювати свої дії й керувати ними.

5. До хронічних психічних хвороб, які становлять медичний критерій формули неосудності, відносять:

- A) імбецильність;
- B) епілепсію;
- C) алкогольні психози;
- D) ідіотію.

6. Особливість, притаманна спеціальному суб'єкту злочину, передбаченого ст. 117 Особливої частини чинного Кримінального кодексу України («Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»), належить до:

A) ознак, що характеризують службове становище, особливі якості виконуваної роботи;

B) ознак, що характеризують професійне становище;

C) ознак, що характеризують державно-правове становище особи;

D) демографічних ознак.

7. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, за загальним правилом:

- A) звільняється від кримінальної відповідальності;
- B) не підлягає кримінальній відповідальності;
- C) звільняється від покарання;
- D) підлягає кримінальній відповідальності.

Самостійна робота

Тема 7. Суб'єкт кримінального правопорушення.

Завдання

1. Хто визнається згідно з КК суб'єктом кримінального правопорушення? Види суб'єктів кримінального правопорушення.
2. Встановлення віку кримінальної відповідальності у законодавстві України згідно з диференційованим підходом?
3. Поняття осудності та неосудності в КК України. Якою є формула неосудності? Правові наслідки визнання особи неосудною.
4. Що включає в себе категорія обмеженої осудності?
5. Якщо особа визнана обмежено осудною, чи підлягає вона кримінальній відповідальності?
6. Чи притягується особа до кримінальної відповідальності, у разі вчинення кримінального правопорушення у стані сп'яніння?
7. Правові наслідки захворювання особи після вчинення нею кримінального правопорушення на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Міжнародний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб.
2. Вплив віку на кримінальну відповідальність особи.
3. Вирішення питання про вік суб'єкта злочину у кримінальному законодавстві зарубіжних країн. Формула неосудності за кримінальним законодавством різних країн.
4. Інститут обмеженої осудності у КК України та кримінальному законодавстві інших країн.

5. Відповідальність за кримінальне правопорушення, вчинене у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, і її обґрунтування в теорії кримінального права.

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Практичне заняття

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Важливим елементом складу кримінального правопорушення є суб'єктивна сторона. Основну увагу треба звернути на вину, відсутність цієї ознаки включає кримінальну відповідальність (ст. 2 КК України). Має бути розкрита соціальна та юридична сутність вини, а також форми та види вини. Особлива увага приділяється аналізу складів кримінальних правопорушень зі змішаною (складною) формою вини. Також розглядається поняття казусу, випадку як невинного заподіяння суспільно небезпечних наслідків. Необхідно розглянути поняття та види умислу та необережності. Особливу увагу потрібно звернути на види умислу, вироблені теорією кримінального права, а також на ознаки прямого умислу в різних за конструкцією складах кримінальних правопорушень. Детально розглянути поняття та значення мотиву та мети кримінального правопорушення. Визначити загальну характеристику емоцій та емоційних станів. Аналізувати поняття та види помилок в кримінальному праві, їх правове значення.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
2. Поняття та форми вини.
3. Поняття та види умислу.
4. Поняття та види необережної форми вини.
5. Казус, його відмінність від злочинної недбалості.
6. Змішана (подвійна, складна) форма вини.
7. Поняття та значення мотиву та мети кримінального правопорушення. Загальна характеристика емоцій та емоційних станів.
8. Поняття та види помилок, їх правове значення.

Задача № 1

Г., яка працювала тренером з плавання в басейні „Олімпієць”, дала групі новачків — учням молодших класів — завдання і простежила, як вони зі спеціальними дощечками в руках спускалися до басейну. Потім вона на порушення

встановлених правил проведення тренування новачків підійшла до колеги по роботі, випустивши з поля зору свою групу. Раптом почулися голосні крики дітей, які кликали на допомогу. Кинувшись у воду, один з тренерів підняв з дна басейну дівчинку з групи Г. Після надання першої допомоги дитину негайно було доставлено до реанімаційного відділення лікарні. Однак врятувати її не вдалося.

Чи повинна Г. відповідати за смерть дівчинки? Ознайомтеся зі ст.137 КК.

Задача № 2

М. для святкування свого дня народження купив у магазині 3 пляшки ігристого вина. На святі це вино першим випробував син М., після чого помер.

Чи підлягає М. кримінальній відповідальності за спричинення смерті синові?

Задача № 3

До Б. прийшов брат. Він, як завжди, був п'яним і як завжди вимагав грошей на спиртне та погрожував фізичною розправою. Готуючи вечерю на кухні, Б. слухала його п'яні погрози мовчки, не обертаючись. Коли ж раптом відчула його наближення, інстинктивно різко повернулася, тримаючи кухонний ніж. Брат наразився на ніж грудьми і впав на підлогу. Б. негайно викликала швидку допомогу, однак до її прибуття від заподіяної рани серця брат помер.

Чи має Б. нести відповідальність за смерть брата? Ознайомтеся зі ст.ст.115, 116, 118 та 119 КК.

Задача № 4

П., мав неприязне ставлення до дільничного поліцейського. Знаючи, що останній буде повертатися додому з чергування о 22 годині, він чекав на нього у парадній його будинку. О 22 годині 5 хвилин у дверях з'явилася фігура. П., вважаючи, що це дільничний, наніс декілька ударів металевим прутом по голові, рукам та ногам потерпілого. Вранці він зустрів дільничного у магазині. Тоді він дізнався, що вчора ввечері був вбитий сусід дільничного, який повернувся з відрядження.

Ознайомтеся зі ст.ст.115, 348 КК. Проаналізуйте суб'єктивну сторону складу цього кримінального правопорушення.

Задача № 5

Знаходячись на дискотеці, З. посварився з раніше незнайомими йому С. та П. Після закінчення дискотеки С. та П. відвели З. у двір дому та сильно побили його, завдавши декілька ударів арматурними прутами по голові. Внаслідок заподіяних травм З. помер.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Визначте форму та вид вини, з якою діяли винні.

Задача № 6

Н. та П., знаходячись у квартирі Н., вживали спиртні напої. Коли напої закінчилися, Н. почав вимагати від П. піти за додатковою порцією. На відмову П.

Н. відповів побиттям в області голови, ший, грудей. Зупинився він лише тоді, коли задзвонив телефон. Внаслідок отриманих травм П. помер.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу цього злочину.

Задача № 7

С., вирішивши вбити Р., забіг за ним до приміщення банку, де знаходилися ще 14 осіб, та кинув гранату. Внаслідок його дій 5 чоловік загинули, 7 отримали тілесні ушкодження.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу злочину.

Задача № 8

С., керуючи автомобілем, пересувався вулицями міста з перевищенням швидкості, розраховуючи на те, що у випадку необхідності він, як водій з 16-річним стажем, встигне загальмувати. Він не впорався з керуванням та здійснив наїзд на З.

Ознайомтеся зі ст. 286 КК. Визначте форму та вид вини у цьому кримінальному правопорушенні.

Задача № 9

В. із хуліганських спонукань вдарив Ш. в обличчя. Від удару Ш. впав та вдарився головою об бордюр. Від отриманої травми Ш. помер у лікарні.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 119, 121, 122, 125 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення.

Задача № 10

П., електрик за фахом, для охорони свого квітника огородив його сталевим дротом і ввечері підключив до електромережі. Сусід К., вмикаючи електричне освітлення на вулиці, потрапив під напругу і був смертельно травмований.

Визначте форму і вид вини у вчиненому П. кримінальному правопорушенні. Ознайомтеся зі ст. ст. 115 і 119 КК.

ТЕСТИ

1. Зміст суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення традиційно характеризується такими юридичними ознаками:

- А) суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом, предмет кримінального правопорушення, потерпілий від кримінального правопорушення;
- В) вина, мотив та ціль вчинення кримінального правопорушення;
- С) фізична особа, вік кримінальної відповідальності, осудність, спеціальний суб'єкт;

Д) діяння (дія або бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місце, час, обстановка, спосіб і засоби вчинення кримінального правопорушення.

2. Чинний Кримінальний кодекс України виділяє дві форми вини:

- A) пряму і непряму;
- B) заздалегідь обдуману та раптово виниклу;
- C) умисел і необережність;
- D) самовпевненість та недбалість.

3. Під «афектованим умислом» в теорії кримінального права прийнято розуміти:

- A) таке психічне ставлення особи до діяння і його наслідків, за якого вона усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння, передбачає можливість настання його суспільно небезпечних наслідків, не бажає, але свідомо їх припускає;
- B) умисел, який характеризується тим, що при передбаченні можливості настання суспільно небезпечних наслідків особа бажає або свідомо допускає нанесення шкоди тим або іншим інтересам, але про те, якою фактично буде шкода, не має чіткої уяви;
- C) особливий емоційний стан особи, який виникає внаслідок жорстокого поводження, або такого, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поводження з боку потерпілого;
- D) таке психічне ставлення особи до діяння і його наслідків, при якому вона усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає можливість або неминучість його суспільно небезпечних наслідків і бажає їх настання.

4. Вольова ознака кримінальної протиправної самовпевненості полягає в тому, що особа:

- A) не направляючи свою волю на досягнення наслідку, все-таки свідомо допускає його настання, яке виражається в байдужому ставленні до нього;
- B) бажає настання наслідків своєї дії або бездіяльності та прагне досягти якоїсь мети, задовольнити ту або іншу потребу;
- C) маючи реальну можливість передбачити суспільно небезпечні наслідки своєї поведінки, не мобілізує свої психічні здатності для того, щоб здійснити вольові дії, необхідні для попередження таких наслідків;
- D) легковажно розраховує на відвернення суспільно небезпечних наслідків.

5. Поняттям «казус» охоплюються ситуації, коли:

- A) незважаючи на наявність в особи обов'язку передбачити суспільно небезпечні наслідки, вона внаслідок конкретних обставин не має реальної можливості їх передбачити;
- B) особа свідомо допускає нанесення шкоди тим або іншим інтересам, але про те, якою фактично буде шкода, не має чіткого уявлення;
- C) особа має фактичну можливість передбачити зазначені в законі наслідки, однак через певні обставини не передбачає їх;
- D) має місце різне психічне ставлення особи у формі умислу й необережності до різних об'єктивних ознак того самого складу кримінального правопорушення.

6. Мотив кримінального правопорушення — це:

А) негативне або зневажливе ставлення особи, яка вчиняє суспільно небезпечне діяння, до тих інтересів, соціальних благ, цінностей (суспільних відносин), які охороняються кримінальним законом;

В) психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості й волі до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння і його наслідків;

С) спонукання до вчинення суспільно небезпечного діяння;

Д) уява про його суспільно небезпечний наслідок, про ту шкоду, яка свідомо для винного настане для охоронюваних кримінальним законом інтересів і яка є для нього бажаною.

7. Юридична помилка може мати місце у разі неправильного уявлення особи щодо:

А) виду та розміру суспільно небезпечних наслідків;

В) предмета кримінального правопорушення або особи потерпілого;

С) об'єкта кримінального правопорушення, на який здійснюється посягання;

Д) покарання за кримінальне правопорушення.

Самостійна робота

Тема 8. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Завдання

1. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.

2. Момент досягнення особою віку, з якого може настати кримінальна відповідальність.

1. Яке законодавче визначення поняття вини? Які форми і види вини закріплює КК? Якими ознаками вони характеризуються та як головним чином розмежовуються між собою?

2. У чому полягає казус і якими є його правові наслідки?

3. В чому характеристика змішаної форми вини?

4. У чому суть мети і мотиву кримінального правопорушення? Які емоції людини можуть мати кримінально-правове значення?

5. Що таке помилка у кримінальному праві та на які різновиди вона поділяється? Як вирішується питання про кримінальну відповідальність особи, що припустилася юридичної (фактичної) помилки?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Критерії поділу вини на форми і види у КК України та кримінальному законодавстві інших країн. Змішана форма вини та її значення для кваліфікації.

2. Казус у кримінальному праві.
3. Помилка та її вплив на кримінальну відповідальність.
4. Правові наслідки захворювання особи після вчинення нею злочину на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними.
5. Службова особа як спеціальний суб'єкт складу злочину.

Тема 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Практичне заняття

Тема 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Чинне законодавство визнає три стадії вчинення кримінального правопорушення (готування до кримінального правопорушення, замах на кримінальне правопорушення та закінчене кримінальне правопорушення), які різняться між собою за ступенем розвитку об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Законодавець визнав замах і готування суспільно небезпечними діяннями та встановив за них відповідальність. Слід звернути увагу на з'ясування сутності кожної стадії, на характеристиці об'єктивних та суб'єктивних ознак з урахуванням моменту закінчення кримінального правопорушення. Вміти відмежувати готування від замаху та замаху від закінченого кримінального правопорушення. Особливу увагу потрібно звернути на з'ясування видів замаху та їх відмежування від закінченого кримінального правопорушення. Треба звернути увагу на з'ясування видів замаху (закінченого та незакінченого, а також на питання про добровільну відмову від доведення кримінального правопорушення до кінця (ст. 17 КК).

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Готування до кримінального правопорушення, його ознаки. Відмежування готування до кримінального правопорушення від вияву наміру.
3. Поняття та види замаху на кримінальне правопорушення.
4. Закінчене правопорушення. Особливості закінчення окремих складів кримінальних правопорушень.
5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття.

Задача № 1

П. була затримана співробітником поліції Д. при продажу 2 мішків макової соломи наркоману. Вона запропонувала Д. залишити собі вилучені у неї 170 доларів США, протокол не складати і відпустити її, пообіцявши наступного дня передати ще 200 доларів США. Д. відмовився і повідомив про дії П. у прокуратуру.

Як слід вирішити дану справу? Ознайомтеся зі ст.ст.368, 369 КК.

Задача № 2

Для того, щоб позбутися дружини і дочки, Г. виготовив вибуховий пристрій з годинниковим механізмом, поклав його у валізу з продуктами, котру ті брали з собою до Варшави для родичів, і здав разом з іншими речами у вантажний відсік літака, яким дружина і дочка мали летіти з Києва до родичів. На борту літака було 168 пасажирів і 8 членів екіпажу. Пристрій мав спрацювати в той час, коли літак буде в повітрі. Проте, оскільки в аеропорту вантажники необережно кидали речі, у вибуховому пристрої був порушений електроконтакт і він не спрацював.

Ознайомтеся зі ст.115 КК. Яка стадія вчинення кримінального правопорушення наявна в діях Г.?

Задача № 3

З метою заволодіти грошима П., Р. та К. вирішили отруїти її. Вони придбали отруту, яка призначалася для знищення гризунів, та К. дала її П. під виглядом ліків від шлункового захворювання. У П. почалася нудота, ніяких інших наслідків не було. Експертиза встановила, що порошок був непридатний для отруєння людини.

Чи підлягають Р. та К. кримінальній відповідальності? Який вид непридатного засобу наявний у цьому кейсі?

Задача № 4

Г. познайомився в парку з К. Гуляючи в неосвітленому місці, Г. запропонував К. вступити з ним в статевий зв'язок. Отримавши відмову, Г. заламав руку жінки назад, затягнув її в куші, повалив на землю і став знімати одяг. Несподівано К. припинила опір і сказала, що вона не проти статевого акту, але краще це зробити в більш відповідній обстановці, наприклад, на квартирі її подруги. Г. погодився з доводами, і вони попрямували за адресою. Проходячи мимо автобусної зупинки, К. кинулася по допомогу до людей, і Г. був затриманий.

На якій стадії перервано кримінальне правопорушення? Чи є в діях Г. добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 5

П., вирішивши убити Ф., чекав її край дороги вздовж покинутого будівництва. Побачивши Ф., П. з мисливської рушніці зробив в неї 2 постріли, але не потрапив. Більше стріляти він не став і від своїх злочинних намірів відмовився.

Як слід розглядати дії П. з погляду стадій вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 6

Прийшовши в будинок своєї колишньої дружини, К. погрожував їй розправою, а потім схопив ніж і завдав рукояткою удару по голові, заподіявши легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Потерпіла побігла в іншу

кімнату, К. наздогнав її, звалив на підлогу і почав душити, питаючи: «Будеш жити зі мною, а то вб'ю?» Потерпіла стала плакати, просила не вбивати її, тому що діти залишаться сиротами. К. припинив свої дії і зі словами «Що я накоїв...» вийшов з кімнати.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 125 КК. На якій стадії завершено/перервано вчинення кримінальних правопорушень? Чи є в діях К. добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 7

Працівник приватного підприємства Л., дізнавшись про те, що в сейфі бухгалтерії підприємства є значна сума грошей, вирішив викрасти їх. Розбивши скло у вікні, він проник в приміщення і за допомогою принесеного ломика намагався зламати замок сейфа. Але йому вдалося тільки відігнути лівий кут верхньої частини дверцят. Зрозумівши, що відкрити сейф не вдасться, Л. пішов додому.

Чи підлягає Л. кримінальній відповідальності? Чи є в його діях добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця?

ТЕСТИ

1. До стадій вчинення кримінального правопорушення, які мають кримінально-правове значення, не відноситься:

- А) закінчене кримінальне правопорушення;
- В) замах на кримінальне правопорушення;
- С) виявлення умислу на вчинення кримінального правопорушення;
- Д) готування до кримінального правопорушення.

2. Підшукування знарядь або засобів вчинення кримінального правопорушення — це:

А) умисний вплив суб'єкта на предмети матеріального світу, в результаті якого вони набувають нових властивостей і стають придатними для виконання об'єктивної сторони певного складу кримінального правопорушення (виготовлення обрізу з гладкоствольної рушниці, підроблення ключа тощо);

В) умисні дії суб'єкта, які проявляються в набутті будь-яким способом (позичення, купівля, обмін, викрадення і т. д.) знарядь або засобів, необхідних для вчинення кримінального правопорушення;

С) умисні дії або бездіяльність суб'єкта, які полягають в усуненні об'єктивних перепон, які, на думку суб'єкта, роблять неможливим або певною мірою ускладнюють вчинення кримінального правопорушення (відключення сигналізації, отруєння собаки тощо);

Д) умисні дії суб'єкта, спрямовані на залучення інших осіб до спільного вчинення кримінального правопорушення як співвиконавців, пособників,

підбурювачів чи організаторів (застосування психічного насильства, наймання за оплату, підбурювання тощо).

3. Відповідно до ч. 2 ст. 14 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Готування до кримінального правопорушення»), не тягне за собою кримінальної відповідальності готування до:

А) кримінального проступку або нетяжкого злочину, за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років;

В) злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років або інше, більш м'яке покарання;

С) кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання;

Д) кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину, крім корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

4. Замах із непридатними засобами має місце тоді, коли:

А) особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але воно не було закінчено з причин, які не залежали від її волі;

В) в діях винного міститься фактична помилка відносно об'єкта (предмета) посягання, його наявності або наявності в нього певних ознак;

С) особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця;

Д) коли суб'єкт для досягнення кримінально протиправного результату обирає засоби, які за своїми об'єктивними властивостями не здатні викликати бажані для винного суспільно небезпечні наслідки.

5. Кваліфікується замах на кримінальне правопорушення за:

А) статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає вчинене особою кримінальне правопорушення;

В) статтею 14 Кримінального кодексу України та статтею Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідне кримінальне правопорушення;

С) відповідною частиною (2 або 3) статті 15 і за тією статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення;

Д) частиною 1 статті 15, частиною 2 або 3 статті 15, а також за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за відповідне кримінальне правопорушення.

6. Кримінальне правопорушення з формальним складом вважається закінченим з моменту:

А) вчинення передбаченої диспозицією норми чинного Кримінального кодексу України дії (бездіяльності), а в разі вказівки закону на кілька альтернативних діянь — з моменту повного виконання хоча б одного діяння;

В) настання передбачених диспозицією норми Кримінального кодексу України суспільно небезпечних наслідків, а якщо у статті Кримінального кодексу України міститься альтернативна вказівка на кілька суспільно небезпечних наслідків, — з моменту настання хоча б одного з таких наслідків;

С) вчиненням діяння, яке за загальним кримінально-правовим змістом є незакінченим кримінальним правопорушенням — готуванням або замахом;

Д) виникненням наміру, під час якого в особи формується бажання вчинити кримінальне правопорушення.

7. Остаточність, як одна з основних ознак добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця, означає, що:

А) після закінчення кримінального правопорушення своєю активною поведінкою винна особа прагне згладити наслідки вчиненого нею кримінального правопорушення;

В) особа припиняє розпочате кримінальне правопорушення повністю і безповоротно, у неї відсутній намір продовжити кримінальне правопорушення у майбутньому;

С) особа, яка почала вчиняти кримінальне правопорушення і усвідомлює можливість доведення його до кінця, відмовляється від цього за власною ініціативою;

Д) добровільна відмова можлива лише у незакінченому кримінальному правопорушенні, на стадіях готування або замаху на кримінальне правопорушення.

Самостійна робота

Тема 9. Стадії вчинення кримінального правопорушення

Завдання

1. Що таке стадії вчинення кримінального правопорушення? Які стадії можливі при вчиненні умисного кримінального правопорушення?

2. У чому полягає закінчене кримінальне правопорушення? Коли настає момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним, формальним та усіченим складом? Як можна визначити поняття незакінченого кримінального правопорушення?

3. Що означає готування до кримінального правопорушення і чим воно відрізняється від виявлення умислу?

4. Момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень і практичне значення правильності його встановлення.

5. Яке законодавче визначення замаху на кримінальне правопорушення? На які види поділяється замах на кримінальне правопорушення?

6. Якою є підстава кримінальної відповідальності за незакінчене кримінальне правопорушення? Як відбувається кваліфікація готування і замаху?

7. Що таке добровільна відмова від кримінального правопорушення, які її ознаки та чим вона відрізняється від дійового (діяльного) каяття? Якими є правові наслідки добровільної відмови та діяльного каяття?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Види стадій кримінального правопорушення за КК України та кримінальним законодавством зарубіжних країн.

2. Проблеми кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення.

3. Основні проблеми караності незакінченого кримінального правопорушення та їх вирішення у КК України.

4. Підстави і умови усунення кримінальної відповідальності при добровільній відмові від доведення злочину до кінця.

5. Дійове каяття і його відмінність від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Тема 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Практичне заняття

Тема 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Тема спрямована на вивчення поняття та ознак співучасті. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті. Важливим завданням є розуміння форми співучасті в науці та законодавстві. Особливу увагу потрібно звернути на межі кримінальної відповідальності співучасників, на особливості кримінальної відповідальності організаторів та членів організованої групи чи злочинної організації. Навчитися розмежовувати організовану групу та злочинну організацію. Детального вивчення потребують законодавчі положення про кримінальну відповідальність в разі добровільної відмови співучасників вчинення кримінального правопорушення (ст. 31 КК). Проаналізувати питання щодо ексцесу виконавця, визначити його види. Звернути увагу на співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення співучасті. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.
2. Види співучасників, підстави та межі відповідальності. Добровільна відмова співучасників.
3. Форми співучасті.
4. Поняття та відмежування групи осіб без попередньої змови та групи осіб за попередньою змовою.
5. Поняття та відмежування організованої групи та злочинної організації.
6. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.
7. Ексцес виконавця.
8. Відповідальність за невдале підбурювання та пособництво.
9. Поняття та види причетності до кримінального правопорушення.

Задача № 1

Ш. підбурив неповнолітніх К. та Г. вчинити ряд крадіжок з квартир громадян на других поверхах будинків. При цьому К. або Г. влазили до квартир через кватирку вікна і передавали викрадені речі Ш. На час вчинення крадіжок К. і Г. не виповнилось 14 років.

Чи є в діях Ш. співучасть?

Задача № 2

П. проживала спільно з сином А. та його дружиною. У неї склалися неприємні взаємовідносини з невісткою і вона намагалася створити для тієї нестерпні умови: відмовляла в їжі, примушувала виконувати важку роботу, забороняла спілкуватись з сусідами і щоденно скаржилась на неї синові. Тому А. часто сварився з дружиною, бив її, а після чергової сварки застрелив з пістолета.

Чи можна П. визнати підбурювачем до вбивства?

Задача № 3

Л., працюючи на залізничній станції, знав, що на запасному шляху стоїть склад з акумуляторними батареями і декілька вагонів цього складу неопломбовані. При виконанні своїх обов'язків він, проходячи поряд з цим складом, відмітив, що працівник цієї ж станції К. з одного вагону виносить два акумулятори. Вирішивши скористатися ситуацією, Л. також заліз в цей вагон і викрав акумуляторні батареї, при спробі збуту однієї з яких він був затриманий правоохоронними органами.

Чи можна Л. і К. визнати співучасниками кримінального правопорушення?

Задача № 4

Г. в кругу своїх товаришів по чарці проговорився про те, що у його знайомого, відомого колекціонера старовинних предметів Л., в квартирі крім всього іншого знаходяться картини, що мають велику цінність. При цьому він виразив крайнє здивування, що Л., виїжджаючи в часті відрядження, залишає картини практично без всякої охорони. М., один з товаришів по чарці Г., скориставшись інформацією Г., з'ясував адресу Л., таємно проник в квартиру останнього і викрав три картини. Г. було пред'явлене звинувачення в підбурюванні до крадіжки.

Наскільки обґрунтованим є звинувачення?

Задача № 5

Перебуваючи у нетверезому стані, А. і В. вирішили «провчити» поліцейського П., який колись затримав їх за порушення громадського порядку. Зустрівши того на вулиці, вони почали його бити, а коли він упав, А. вихопив з кишені ножа і вдарив ним П. Від поранення останній помер. Встановлено, що ніж А. дав В. «на всякий випадок» за кілька хвилин до зустрічі з П. Сам він ударив потерпілого кілька разів рукою.

Чи є в діях А. ексцес виконавця?

Задача № 6

Слідчий поліції Б. розслідував кримінальне провадження про зґвалтування В. групою підлітків. Батьки підозрюваних домовились між собою надати тому неправомірну вигоду за закриття кримінального провадження. З цією метою вони звернулись до завідувачки юридичної консультації Д. з проханням за винагороду домовитись з Б. про закриття кримінального провадження. Вона передала

пропозицію батьків Б., і той погодився за неправомірну вигоду винести постанову про закриття кримінальної справи. Одержавши від батьків 5 тис. доларів США, Д. 700 доларів США передала Б., а решту привласнила.

Чи наявна в діях Б. та Д. співучасть ?

Задача № 7

9 липня В. повідомив У. про вчинене ним пограбування та вбивство П. і попросив взяти на зберігання деякі викрадені ним речі. Того ж дня В. було затримано, а 10 липня слідчим органом встановлено, що вбивство вчинив саме він. У. на допитах про зроблене йому В. зізнання і передачу на зберігання викрадених речей слідчому не повідомив.

Ознайомтеся зі ст.ст.198, 396 КК. Як вирішити справу відносно дій У.?

Задача № 8

Л., посварившись з Г. та його друзями, розповів про конфлікт своєму брату Ю. і разом з ним повернувся на місце пригоди. Ю. взяв з собою ніж, про що Л. не знав. Підійшовши до хлопців, що сиділи на лавці, Ю. вдарив одного з них — І. Розпочалася бійка. Ю. двічі вдарив Г. ножем в груди, а потім поранив З. Л. у цей час завдавав кулаками ударів пораненому Г. Від отриманих ножових поранень Г. у лікарні помер.

Чи є в діях Л. та Ю. співучасть? Якщо є, то яка форма?

Задача № 9

До Л., який ремонтував власний автомобіль, підійшли троє підлітків і запитали, чи не купить він у них за ціною, вдвічі нижчою за роздрібну, колеса для автомобіля. Л. погодився. Підлітки на сусідній вулиці вночі зняли четверо коліс з автомобіля О., а наступного дня принесли їх Л., одержавши обумовлену суму грошей.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Л. і підлітків?

Задача № 10

У приміщенні диспетчерської гаража між Л. і Щ. у присутності М. виникла сварка, під час якої вони ображали один одного. Щ. вдарив Л. кулаком. Л. схопив металеву болванку вагою 1,5 кг і завдав нею удару Щ., заподіявши йому перелом ключиці. М., який бачив все це і який мріяв помститися за образу, нанесену йому Щ. місяць тому, вирвав з рук Л. болванку і вдарив нею Щ. по голові, заподіявши йому перелом черепа.

Чи є в даній ситуації співучасть у кримінальному правопорушенні?

ТЕСТИ

До об'єктивних ознак співучасті не відноситься:

А) вчинення кримінального правопорушення об'єднаними та загальними зусиллями співучасників;

В) умисна спільна участь у вчиненні умисного кримінального правопорушення;

С) спільна діяльність співучасників, спрямована на досягнення єдиного кримінально протиправного результату;

Д) група осіб, які є фізичними, осудними (або обмежено осудними) особами, що досягли віку кримінальної відповідальності.

2. Пособником є особа, яка:

А) схиляє інших співучасників до вчинення кримінального правопорушення;

В) у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо або шляхом використання інших осіб, що не підлягають кримінальній відповідальності (неосудні, малолітні), вчинила конкретне кримінальне правопорушення;

С) порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками;

Д) найбільш суспільно небезпечна фігура, тому що вона організує вчинення кримінального правопорушення та керує його вчиненням.

3. Підбурювач підлягає кримінальній відповідальності за:

А) відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;

В) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією;

С) співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні;

Д) статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення.

4. За ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків прийнято виділяти такі форми співучасті:

А) проста і складна;

В) виконавець, організатор, підбурювач та пособник;

С) група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована група та злочинна організація;

Д) заздалегідь не обіцяне приховування кримінального правопорушення, заздалегідь не обіцяне потурання кримінальному правопорушенню; заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого кримінально протиправним шляхом; неповідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення.

5. Згідно з ч. 3 ст. 28 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією»), кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо:

А) його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення;

В) воно скоєне стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп;

С) в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи;

Д) у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

6. Причетність до кримінального правопорушення — це:

А) об'єднання співучасників, які розрізняються між собою за характером виконуваних ними ролей і за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними;

В) дії чи бездіяльність особи, які хоча й пов'язані певним чином із вчиненням кримінального правопорушення, але не становлять співучасті, тому що між ними немає ані об'єктивних, ані суб'єктивних зв'язків;

С) умисна, спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;

Д) вихід виконавця за межі домовленості.

7. Заздалегідь не обіцяне потурання кримінальному правопорушенню полягає у:

А) пасивній поведінці особи незалежно від того, була ця бездіяльність заздалегідь обіцяна чи не була;

В) кримінально протиправній діяльності особи з переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, засобів і знарядь вчинення кримінального правопорушення, слідів кримінального правопорушення, предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом;

С) здійсненні активної діяльності особи, а саме — в купівлі, іншому придбанні чи збуті майна, здобутого кримінально протиправним шляхом, а також в його зберіганні;

Д) тому, що особа, яка була зобов'язана і могла перешкоджати кримінальному правопорушенню, цього не зробила.

Самостійна робота

Тема 10. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Завдання

1. Що таке співучасть у кримінальному правопорушенні та які її об'єктивні й суб'єктивні ознаки?

2. Кого закон визнає виконавцем (співвиконавцем), організатором, підбурювачем та пособником кримінального правопорушення? Які критерії покладено в основу поділу співучасті на форми? У чому полягає суть окремих форм співучасті?

3. Як відбувається кваліфікація дій співучасників? Коли співучасники в одному кримінальному правопорушенні несуть відповідальність за різними статтями КК? Які особливості відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації?

4. У чому полягає специфіка добровільної відмови співучасників?

5. Що означає причетність до кримінального правопорушення та на які види вона поділяється?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Інститут співучасті у кримінальному праві України і зарубіжних країн.

2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті за вітчизняним кримінальним правом.

3. Проблеми класифікації форм співучасті у вчиненні умисного злочину.

4. Злочинна організація як форма співучасті.

5. Кримінальна відповідальність співучасників за кримінальним правом України.

6. Співучасть і причетність до злочину

Тема 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Практичне заняття

Тема 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

При вивченні цієї теми основну увагу потрібно приділити визначенню поняття множинності кримінальних правопорушень та аналізу її ознак. З'ясувати кримінально-правові наслідки множинності кримінальних правопорушень. Визначити форми множинності кримінальних правопорушень: загальну характеристику та правові наслідки. Проаналізувати поняття одиничного кримінального правопорушення, його види. Важливим завданням є розуміння та розмежування поняття повторності, сукупності та рецидиву кримінальних правопорушень та їх видів.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття одиничного кримінального правопорушення, його види.
2. Поняття множинності кримінальних правопорушень. Кількісні та якісні ознаки множинності кримінальних правопорушень.
3. Форми множинності кримінальних правопорушень: загальна характеристика та правові наслідки.
4. Поняття, види та кваліфікація повторності кримінальних правопорушень.
5. Поняття, види та кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.
6. Поняття, види та кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.

Задача №1

Р., перебуваючи в нетверезому стані, вибив двері продуктового кіоску, зайшов усередину і взяв п'ять пляшок горілки, три пляшки коньяку, тридцять плиток шоколаду і вісім коробок цукерок. Все це він відніс до себе додому. Випивши вдома півпляшки коньяку, Р. знову повернувся до кіоску, зайшов усередину, але був помічений К. і затриманий.

На допиті Р. пояснив, що повернувся до кіоску, оскільки вдома у нього виник намір забрати з кіоску решту пляшок горілки і коньяку, що там залишалися.

Чи можна розцінити дії Р. як одне кримінальне правопорушення?

Варіант: На допиті Р. пояснив, що намір забрати всі пляшки з горілкою та коньяком виник у нього перед проникненням до кіоску, але він вирішив реалізувати цей намір у два прийоми.

Задача № 2

П. познайомився на пляжі з Г. і запросив її до себе додому подивитися відеофільми. Після їх перегляду він запропонував Г. залишитися в нього на ніч, а коли та відмовилась, зачинив двері і, погрожуючи ножом, кілька разів вступав з нею в статевий зв'язок. Ранком П. відвів Г. на квартиру, де вона проживала.

Скільки кримінальних правопорушень вчинив П.?

Ознайомтеся з постановою Пленуму Верховного Суду України №5 від 30.05.2008 р. „Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи”.

Задача № 3

К., ставши особою без певного місця проживання, вирішив здобувати собі засоби на прожиток шляхом розкрадання чужого майна у громадян на вокзалах і в портах. 19 січня на вокзалі м. Києва викрав рюкзак з особистими речами у М.; 27 липня викрав валізу у Т. в морському порту Чорноморська. Всього таким чином ним було здійснено вісім крадіжок на території України на загальну суму 3,5 тис. грн.

Чи можна скоєне К. кваліфікувати як одиничний злочин?

Задача № 4

Ф. у складі групи за попередньою змовою вчинив крадіжку. Після закінчення досудового слідства набрав чинності закон про амністію, що поширювався на Ф. і передбачав звільнення його від кримінальної відповідальності. Через 2 тижні після звільнення від кримінальної відповідальності він украв в універмазі чоловіче пальто, вартість якого становила 1 260 гривень.

Чи мала місце в діях Ф. множинність кримінальних правопорушень? Яке кримінально-правове значення має для вирішення цього питання закон про амністію?

Задача № 5

Під час відбування покарання за розбій А. і П. домовились, що коли останній вийде на волю, то дістане і передасть в колонію наркотичні засоби. Через 3 тижні після звільнення П. купив у невстановленої особи 2,5 кг анаші, привіз її до міста, де жила мати А., і залишив їй. Мати кілька місяців зберігала анашу вдома, а потім під час чергового побачення передала її синові. При спробі збути анашу іншому засудженому А. було затримано.

Чи мала місце множинність кримінальних правопорушень у цьому випадку?

Задача № 6

К., працюючи водієм таксі, згвалтував у машині громадянку Л. Потерпіла наступного дня заявила про випадок, що стався, у поліцію, а через декілька днів зрозуміла, що К. заразив її венеричною хворобою, про що повідомила слідчого.

Чи утворюють дії К. множинність кримінальних правопорушень?

ТЕСТИ

1. Множинність кримінальних правопорушень — це:

А) вчинення особою (одноосібно чи у співучасті) кількох одиничних кримінальних правопорушень (двох або більше), кожне з яких має ознаки самостійного складу кримінального правопорушення і підлягає самостійній правовій оцінці;

В) об'єднання співучасників, які розрізняються між собою за характером виконуваних ними ролей і за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними;

С) зумовлена наявністю у кримінальному законодавстві принаймні двох кримінально-правових норм, спрямованих на регулювання одного питання, нетипова ситуація в правозастосуванні, коли при кримінально-правовій оцінці одного суспільно небезпечного діяння на застосування претендують дві (або більше) чинні кримінально-правові норми;

Д) просте чи ускладнене кримінально протиправне діяння, яке має взаємопов'язані об'єктивні та суб'єктивні ознаки одного складу кримінального правопорушення і кваліфікується за однією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України.

2. Під «продовжуваним кримінальним правопорушенням» слід розуміти:

А) кримінально протиправне діяння, яке безперервно може вчинятися протягом більш-менш тривалого проміжку часу, що охоплюється складом цього кримінального правопорушення;

В) особливу форму кримінально протиправної поведінки, яка характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпечності через спроможність діяння викликати декілька наслідків, які породжують один одного, настають послідовно і спричиняють шкоду декільком суспільним відносинам;

С) кримінальне правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально протиправним наміром;

Д) багатооб'єктне (поліоб'єктне) кримінальне правопорушення, яке об'єднує декілька внутрішньо пов'язаних між собою діянь, кожне з яких передбачено в кримінальному законі як окремий самостійний склад кримінального правопорушення, але законодавець, беручи до уваги типовість зв'язку (внутрішньої єдності) між ними, об'єднує їх в одне ціле.

3. Повторність кримінальних правопорушень — це вчинення:

А) особою (одноосібно чи у співучасті) кількох одиничних кримінальних правопорушень (двох або більше), кожне з яких має ознаки самостійного складу кримінального правопорушення і підлягає самостійній правовій оцінці;

В) двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини Кримінального кодексу України;

С) нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення;

Д) особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини Кримінального кодексу України, за жодне з яких її не було засуджено.

4. Під «однорідними кримінальними правопорушеннями», які утворюють повторність, зазвичай розуміють кримінальні правопорушення:

А) що становлять самостійний склад кримінального правопорушення і підлягають самостійній кримінально-правовій оцінці;

В) які передбачені однією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;

С) які порівняно з простими одиничними кримінальними правопорушеннями ускладнені додатковими об'єктивними чи суб'єктивними ознаками;

Д) суспільна небезпечність яких є приблизно однаковою, які посягають на однакові або подібні об'єкти кримінально-правової охорони і вчиняються з однією і тією ж формою вини.

5. За характером кримінально протиправної поведінки особи в юридичній літературі сукупність кримінальних правопорушень традиційно поділяється на:

А) просту та ускладнену;

В) загальну і спеціальну;

С) ідеальну та реальну;

Д) тотожну і однорідну.

6. Конкуренція частини і цілого — це вид конкуренції кримінально-правових норм, при якій:

А) вчинене діяння підпадає під ознаки двох спеціальних норм, що не перебувають у підпорядкуванні ні за об'ємом, ні за змістом (однак функціонально пов'язані з третьою нормою, яка є спеціальною для них), але мають спільні ознаки, які можуть одночасно міститися у вчиненому;

В) кримінально-правові норми, на підставі яких відбувається притягнення особи до кримінальної відповідальності, перебувають у підпорядкуванні за змістом, а саме: одна з них — ціле — охоплює вчинене в цілому та разом, а інші — частини — визнають як самостійні злочини лише частини вчиненого суспільно небезпечного діяння;

С) одна з них — загальна — охоплює визначене коло діянь, а інша — спеціальна — частину цього кола, тобто вони підпорядковані за об'ємом;

Д) норми, що містять основний склад кримінального правопорушення, конкурують із нормами, що містять кваліфікований склад кримінального правопорушення.

7. Пенітенціарний рецидив утворюється:

А) за наявності трьох і більше судимостей;

В) у разі, коли особа, маючи судимість за умисне кримінальне правопорушення, вчиняє нове умисне кримінальне правопорушення, яке є різнорідним стосовно раніше вчиненого;

С) у випадку, коли суб'єкт кримінального правопорушення, засуджений до позбавлення волі, в період відбування цього покарання знову вчинив кримінальне правопорушення, за яке засуджується до позбавлення волі;

Д) вчиненням нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення.

Самостійна робота

Тема 11. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

Завдання

1. У чому полягає множинність кримінальних правопорушень та якими ознаками вона характеризується?

2. Що являють собою одиничні кримінальні правопорушення і на які види вони поділяються?

3. Коли має місце повторність кримінальних правопорушень? Якими є різновиди повторності кримінальних правопорушень?

4. У чому полягає сукупність кримінальних правопорушень? На які види поділяє сукупність кримінальних правопорушень наука кримінального права та що означає кожен з цих видів?

5. Яким є законодавче визначення рецидиву? Чим рецидив кримінальних правопорушень відрізняється від інших видів множинності?

6. Якими є кримінально-правові наслідки множинності кримінальних правопорушень?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Одиничні злочини: поняття, види, проблеми кваліфікації.
2. Множинність злочинів та її відмінність від складних одиничних злочинів.
3. Повторність, сукупність і рецидив злочинів: співвідношення понять.
4. Поняття й правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву злочинів.

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Практичне заняття

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

При вивченні теми основну увагу треба приділити вивченню поняття та видів обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Види обставин, що виключають злочинність діяння: – необхідна оборона (ст.36 КК); – уявна оборона (ст.37 КК); – затримання особи, що вчинила злочин (ст.38 КК); – крайня необхідність (ст.39 КК); – фізичний або психічний примус (ст.40 КК); – виконання наказу або розпорядження (ст.41 КК); – діяння, пов'язане з ризиком (ст.42 КК); – виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК).

При вивченні необхідної оборони потрібно чітко засвоїти всі умови правомірності необхідної оборони, що належать як до посягання, так і до захисту. Також необхідно з'ясувати питання щодо уявної оборони та відмежування необхідної оборони від крайньої необхідності. При вивченні крайньої необхідності слід окреслити умови, які характеризують небезпеку, для усунення якої вчиняються дії в стані крайньої необхідності, а також умови, які характеризують самі ці дії. Також потрібно звернути увагу на такі обставини, як фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а також діяння, пов'язані з ризиком.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Поняття необхідної оборони та умови правомірності необхідної оборони. Уявна оборона.
3. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Умови правомірності.
4. Поняття крайньої необхідності та умови правомірності крайньої необхідності.
5. Фізичний та психічний примус.

6. Поняття виконання наказу або розпорядження. Поняття законного наказу. Відповідальність за виконання незаконного наказу.

7. Поняття діяння, пов'язаного з ризиком (виправданий ризик).

8. Поняття виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Задача № 1

І., К. і Б., які відбували покарання за тяжкі злочини, вдерлися до медпункту колонії, де захопили як заручниць двох медсестер. Погрожуючи загостреними металевими штирями, вони поставили вимогу надати їм зброю з набоями та автомобіль. Переговори зі злочинцями нічого не дали, вони почали знущатись над заручницями, заподіявши одній з них тяжке поранення. Тоді за наказом керівника оперативної групи були викликані снайпери, які застосували зброю, внаслідок чого двоє злочинців були вбиті, а третій поранений.

Чи є в даному випадку обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння?

Задача № 2

До таксі, що стояло на зупинці, підійшов п'яний Г. і почав вимагати висадити з машини пасажирів К., а його відвезти в протилежному напрямку. При цьому він нецензурно лаявся, розмахував перед очима К. запаленою цигаркою, пропалив рукав його піджака, у грубій формі наполягав на своїх вимогах. К. через відкрите бокове вікно кабіни відштовхнув Г., який упав і, вдарившись головою об асфальт, дістав тяжке тілесне ушкодження.

Чи підлягає К. кримінальній відповідальності?

Задача № 3

Неповнолітні З. та А. вночі у дворі будинку намагалися здійснити крадіжку ковпаків з коліс автомобіля Н., який перебував у своїй квартирі на другому поверсі будинку, і, почувши у дворі підозрілий шурхіт, двічі вистрілив з мисливської рушниць в напрямку З., наказавши йому підняти руки. Виконавши цю вимогу, той почав просити Н. не стріляти, оскільки він нічого не зробив. Але Н. ще двічі вистрілив у З., який стояв з піднятими руками, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя у момент заподіяння.

Чи можна вважати, що Н. діяв у стані необхідної оборони?

Задача № 4

Повертаючись вночі додому, Г. повинен був іти через яр. Спускаючись туди і побоюючись, що на нього можуть напасти, він розкрив складеного ножа. В яру він зустрів О. і П., які йшли з роботи. Зіткнувшись з О., Г. завдав йому ножом удару в

груди, заподіявши тяжкі тілесні ушкодження. Він пояснив свої дії тим, що О. і П. здалися йому грабіжниками, оскільки раніше в цьому місці траплялися такі випадки.

Чи перебував Г. у стані необхідної оборони?

Задача № 5

Від'їжджаючи у відпустку, Т. для захисту своєї квартири від злодіїв приладнав над дверима важку болванку, яка падала, коли відчинялися двері. У його відсутність лопнула труба парового опалення і начальник ЖЕУ дав вказівку відчинити квартиру для ліквідації аварії. Коли слюсар відчинив двері, то дістав тяжке поранення, оскільки пристрій спрацював.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Т.?

Варіант: Пристрій спрацював, коли до квартири проникли злодії, які намагались її обікрасти. При цьому одному з них було спричинено тяжкі тілесні ушкодження, від яких він у лікарні помер.

Задача № 6

А. і Л. залишилися в горах без продуктів харчування, їм загрожувала голодна смерть, оскільки розпочався буран. Натрапивши на будинок лісника, в якому нікого не було, вони виламали двері, взяли продукти в кількості, яка забезпечувала можливість перечекати бурю і дістатися до населеного пункту.

Чи мав місце стан крайньої необхідності?

Задача № 7

Т. і П. перед закриттям відділення банку зайшли в приміщення, надягнувши перед цим маски, і, погрожуючи пістолетами, які, як виявилося, були не придатними для стрільби, стали вимагати у касирів скласти у валізу наявні у касі гроші. Побоюючись за своє життя, касири Б. та Р. віддали Т. і П. всі гроші, що були в касі.

Чи підлягають Б. і Р. кримінальній відповідальності?

Задача № 8

Хворий П. поступив непритомним до лікарні з неясною клінічною картиною захворювання. Для встановлення діагнозу необхідно було взяти пункцію спинного мозку, але батьки хворого згоди на це не дали. П. помер. За висновком судово-медичної експертизи своєчасне проведення пункції спинного мозку дало б можливість встановити правильний діагноз і врятувати хворого.

Чи мав місце виправданий ризик?

Варіант 1. Незважаючи на відсутність згоди батьків П., лікар взяв у нього спинний мозок на аналіз, що дозволило встановити правильний діагноз і застосувати правильні методи лікування. П. було врятовано.

ТЕСТИ

1. До обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, не належить:

- A) діяння, пов'язане з ризиком;
- B) крайня необхідність;
- C) добровільна відмова;
- D) фізичний або психічний примус.

2. До умов правомірності необхідної оборони, що характеризують захист, не відноситься:

- A) припустимість захисту не лише власних прав та інтересів, але також державних і суспільних інтересів, прав та інтересів інших осіб;
- B) розмір заподіяної шкоди не перевищує необхідної для відбиття посягання;
- C) неможливість усунення небезпеки за даних обставин іншими засобами, не пов'язаними із заподіянням шкоди інтересам третіх осіб;
- D) заподіяння шкоди інтересам того, хто посягає, а не третім особам.

3. Уявною обороною визнаються:

- A) дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, чи іншої особи, а також суспільних інтересів або інтересів держави від суспільно небезпечних посягань шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної та достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання;
- B) діяння, які заподіяли шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо вони були вчинені для досягнення значної суспільно корисної мети;
- C) випадки заподіяння шкоди правоохоронним інтересам для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами;
- D) дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було і особа, невірно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

4. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, — це:

- A) шкода, яка заподіюється особистості, що супроводжується насильством або болісними або такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями;
- B) умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту;
- C) умисне заподіяння такій особі тяжкої шкоди, котра явно не відповідає небезпечності посягання чи обстановці її затримання;

D) заподіяння тяжкої шкоди (смерті або тяжких тілесних ушкоджень), яка явно не відповідає або небезпечності посягання, або обстановці захисту.

5. Умовою правомірності крайньої необхідності є:

A) застосування для затримання особи лише заходів, які мають бути необхідними, тобто виправданими наявними обставинами;

B) шкода заподіюється для усунення небезпеки третім (стороннім) особам (не тим, дії яких зумовили небезпеку);

C) наявність в особи достатніх підстав вважати, що має місце реальне посягання;

D) можливість реалізації поставленої мети звичайними, не ризикованими методами.

6. За діяння, вчинені з метою виконання явно кримінально протиправного наказу або розпорядження, відповідальності підлягає:

A) тільки особа, що віддала кримінально протиправний наказ чи розпорядження;

B) особа, що виконала такий наказ або розпорядження;

C) особа, яка виконала такий наказ або розпорядження, що спричинило тяжке тілесне ушкодження потерпілому або настання інших тяжких або особливо тяжких наслідків;

D) особа, яка відмовилася виконувати явно кримінально протиправний наказ або розпорядження.

7. За вчинення у складі злочинної організації умисного особливо тяжкого злочину, поєднаного з насильством над потерпілим, особа, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в ній з метою розкриття її кримінально протиправної діяльності:

A) не підлягає кримінальній відповідальності;

B) підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах;

C) не підлягає покаранню;

D) підлягає кримінальній відповідальності, але при цьому не може бути засуджена до довічного позбавлення волі.

Самостійна робота

Тема 12. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Завдання

1. Що являють собою обставини, котрі виключають кримінальну протиправність діяння? Яке значення вони мають?
2. У чому полягає необхідна оборона? Чи виключається кримінальна відповідальність при уявній обороні?
3. У чому полягає суть затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, як обставини, котра виключає кримінальну протиправність діяння? Якими є умови правомірності такого затримання? Коли має місце перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця?
4. Яке законодавче визначення крайньої необхідності та які умови правомірності заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності? Як здійснюється кримінально-правова оцінка діяння особи при перевищенні меж крайньої необхідності?
5. Якою є суть фізичного та психічного примусу? Якими є умови правомірності заподіяння шкоди за непереборного фізичного примусу?
6. Що є підставою виключення кримінальної відповідальності за заподіяну шкоду при виконанні наказу або розпорядження? Якою буде юридична оцінка діяння особи, вчиненого з метою виконання явно злочинного наказу (розпорядження)?
7. Чим характеризується виправданий ризик як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння?
8. Якими є умови правомірності заподіяння шкоди при виконанні особою спеціального завдання у складі організованої групи чи злочинної організації? В яких випадках особа, котра виконує спеціальне завдання, буде нести кримінальну відповідальність? Які особливості призначення покарання такій особі?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Проблеми класифікації обставин, що виключають злочинність діяння, у науці кримінального права. Перспективи вдосконалення законодавства щодо обставин, які виключають злочинність діяння. Юридичне закріплення права на необхідну оборону у КК України та кримінальному законодавстві інших країн.
2. Спричинення шкоди при затриманні особи, що вчинила злочин: проблемні питання.
3. Правові підстави застосування зброї працівниками органів внутрішніх справ при необхідній обороні та затриманні злочинця.
4. Інститут крайньої необхідності у вітчизняному і зарубіжному кримінальному законодавстві.
5. Питання кваліфікації фізичного чи психічного примусу, виконання наказу або розпорядження й діяння, пов'язаного з ризиком.

Тема 13. Звільнення від кримінальної відповідальності.

Практичне заняття**Тема 13. Звільнення від кримінальної відповідальності.**

Звільнення від кримінальної відповідальності – виражена в акті правомочного державного органу відмова від засудження та застосування державного примусу щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Потрібно уважно вивчити правові підстави і порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки, зі зміною обстановки та закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Необхідно звернути увагу на відмінність переривання перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності від їх зупинки та на питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно з законом може бути призначене довічне позбавлення волі, а також до тих, хто вчинив кримінальні правопорушення проти миру та безпеки людства

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Задача № 1

В. познайомився в ресторані "Маяк" з А. й увечері проводжав її додому на своїй машині. Зупинившись на пустинній вулиці, він запропонував їй вступити з ним в статевий зв'язок, на що отримав рішучу відмову. До того ж А. додала, що у неї є номер телефону В., по якому вона подзвонить і розповість про все його дружині. Злякавшись, В. вирішив розправитися з А. Коли вона вийшла з машини біля свого

будинку, він наздогнав її в під'їзді і почав душити. А. благала відпустити її, оскільки у неї малолітня дитина і мати-інвалід. В. відмовився від доведення правопорушення до кінця.

Вирішуючи питання про припинення кримінальної справи щодо В., слідчий вказав в ухвалі, що В. "підлягає звільненню від кримінальної відповідальності".

Чи можна добровільну відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця віднести до підстав звільнення від кримінальної відповідальності? Яка різниця в поняттях "звільняється від кримінальної відповідальності" і "не підлягає кримінальній відповідальності"? Яке формулювання необхідно застосувати слідчому, приймаючи рішення про притягнення В. до відповідальності?

Задача № 2

В., що керував приватним підприємством, незаконно отримав державний цільовий кредит, чим заподіяв крупний збиток державі. Боячись відповідальності при викритті в скоєному, В. добровільно з'явився в правоохоронні органи і повідомив про те, що трапилось, гарантуючи, що через місяць відшкодує завдані державі збитки.

Ознайомтеся зі ст. 222 КК. Чи можливе звільнення В. від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?

Задача № 3

Л. прийшов на квартиру своєї колишньої дружини і запропонував знову жити разом. Дружина йому відмовила, після чого виникла сварка. В процесі сварки колишня дружина тяжко образила Л. У нього виник стан сильного душевного хвилювання, під час якого він наніс колишній дружині кілька ударів у голову та груди. Цими ударами їй було заподіяно тяжке тілесне ушкодження. Було відкрито кримінальне провадження. В ході досудового розслідування Л. щиро покавсяся, помирився з колишньою дружиною, повністю оплатив витрати на її лікування.

Чи може бути Л. звільнений від кримінальної відповідальності? Ознайомтеся зі ст.ст.122 і 123 КК.

Варіант: Л. не перебував у стані сильного душевного хвилювання і заподіяв дружині умисні середньої тяжкості ушкодження.

Задача № 4

Проживаючи в одній комунальній квартирі, Г. та С. часто сварились, ображали одна одну. Одного разу Г. звинуватила С. у крадіжці її костюма. Та у відповідь образила сусідку, а потім кілька разів ударила, спричинивши легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Потерпіла звернулась до суду, який відкрив кримінальне провадження за ч.2 ст.125 КК і призначив до розгляду. У період судового розгляду С. придбала для Г. дефіцитні ліки, а також передала їй

700 грн. за зниклий костюм. У зв'язку з цим між Г. та С. відбулося примирення, про що вони заявили в суд.

Чи може С. бути звільненою від кримінальної відповідальності?

Варіант: С. не придбала ліки і не передала гроші, а лише попросила вибачення у потерпілої під час останнього слова підсудної, внаслідок чого у залі судового засідання відбулось примирення між потерпілою та підсудною.

Задача № 5

К., під час судового розгляду справи про зґвалтування її Г., офіційно оголосила суду, що вона згодна на звільнення Г. від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням, тому що він відшкодував завдану їй шкоду і вона не має до нього претензій.

Чи може Г. бути звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілою?

Задача № 6

К. був притягнутий до кримінальної відповідальності за ч.1 ст.311 КК України. З урахуванням того, що він раніше не судимий, позитивно характеризується за місцем роботи, сприяв розслідуванню, щиро покався та визнав свою вину, було прийнято рішення про звільнення його від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

Чи можливо К. звільнити від кримінальної відповідальності, якщо два роки тому К. вже був звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим?

Задача № 7

С. за вчинення кримінального проступку, передбаченого ч.1 ст.185 КК, був звільнений від кримінальної відповідальності з передачею його на поруки колективу житлово-експлуатаційної контори (ЖЕК) №3 Київського району м. Одеси, де він працював слюсарем-сантехніком. Протягом перших 6 місяців з дня передачі на поруки він поводив себе належним чином, але потім кілька разів з'являвся на роботу в стані сп'яніння, допустив прогул, а за 2 місяці до закінчення річного строку поручительства вчинив ще одну крадіжку. У зв'язку з цим колектив ЖЕКу прийняв рішення про відмову від поручительства за С. і направив це рішення до відповідного суду.

Яке рішення щодо С. має прийняти суд? Чи може вчинена ним друга крадіжка розглядатись як повторна?

Задача № 8

Л., перевищуючи межі необхідної оборони, застрелив з мисливської рушниці Д. та Ш., які вчинили незакінчений замах на зґвалтування його неповнолітньої доньки. Було відкрито кримінальне провадження за ст.118 КК. В ході досудового слідства Л. давав правдиві показання стосовно фактичної сторони вчиненого, висловлював

готовність матеріально допомогти сім'ям потерпілих, однак свою вину визнавав частково й у вчиненому не розкаювався. Справа з обвинувальним актом була направлена до суду. Одночасно в суд надійшло клопотання від автотранспортного підприємства, де Л. працював водієм, з проханням передати його на поруки колективу. Під час судового розгляду Л. зберіг позицію, яку він займав на досудовому слідстві, — вину свою визнавав частково й у вчиненому не розкаювався.

Чи може Л. бути звільнений від кримінальної відповідальності? Якщо таке звільнення можливе, який з передбачених у КК його різновидів має бути застосований до Л.?

Варіант: Після надходження клопотання від автотранспортного підприємства Л. змінив позицію — в суді він свою вину визнав повністю та заявив, що щиро розкаюється у вчиненому.

Задача № 9

А. за крадіжку був засуджений на чотири роки позбавлення волі. Через один рік і два місяці після початку відбування покарання А. втік і був затриманий тільки через 15 років.

Чи підлягає А. звільненню від кримінальної відповідальності?

Задача № 10

Протягом тривалого часу М. злісно ухилявся від сплати аліментів на утримання дитини. У березні 2016 р. дитина померла, а у травні 2020 р. у відношенні М. було відкрито кримінальне провадження за ч. 1 ст. 164 КК.

Чи існують підстави для звільнення М. від кримінальної відповідальності?

ТЕСТИ

Звільнення від кримінальної відповідальності — це:

А) скасування кримінально-правової заборони, виключення діяння з кола кримінально протиправних, передбачених чинним Кримінальним кодексом України, за яким особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з відсутністю в її діях складу кримінального правопорушення;

В) передбачена законом відмова держави від засудження особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і від застосування до такої особи обмежень її прав і свобод, визначених Кримінальним кодексом України у вигляді покарання;

С) вид державного примусу, що виражається насамперед в осуді особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та його діяння обвинувальним вирокom суду, а також у покладанні на винного додаткових позбавлень і обмежень;

Д) передбачені чинним кримінальним законодавством правомірні, зовнішньо подібні до кримінальних правопорушень, діяння людини, які не є кримінально протиправними внаслідок своєї суспільної корисності або прийнятності, що виключає кримінальну відповідальність особи, яка їх вчинила, за заподіяну шкоду.

2. Залежно від того, правом чи обов'язком суду є звільнення особи від кримінальної відповідальності, виділяють такі види звільнення від кримінальної відповідальності:

А) дійове каяття, примирення винного з потерпілим, передача особи на поруки, зміна обстановки, закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;

В) загальне та спеціальне;

С) імперативне і дискреційне;

Д) безумовне та умовне.

3. До безумовного виду звільнення від кримінальної відповідальності не відноситься:

А) дійове каяття;

В) закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;

С) звільнення від кримінальної відповідальності з передачею особи на поруки колективу підприємства, установи або організації;

Д) примирення винного з потерпілим.

4. Щире каяття, як одна з необхідних умов звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, полягає в:

А) діях винної особи, спрямованих на те, щоб надати допомогу правозастосовним органам у встановленні істини у провадженні, з'ясуванні тих фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття кримінального правопорушення;

В) угоді винного і потерпілого, результатом якої є прощення потерпілим винного, який заподіяв йому шкоду, при цьому участь у такій угоді потерпілого має бути добровільною, а не вимушеною, а відшкодування завданих збитків (усунення заподіяної шкоди) може бути і неповним, але у будь-якому разі воно має бути достатнім;

С) діях, які фактично усувають негативні наслідки вчиненого кримінального правопорушення, враховуючи те, що відшкодування збитку або усунення шкоди має бути добровільним і не має обмовлятися якимись умовами, у той же час дії по відшкодуванню збитку або усуненню заподіяної шкоди можуть бути здійснені не тільки винним, але й іншими особами (наприклад, батьками, родичами й ін.);

Д) тому, що особа визнає свою винуватість за всіма пунктами висунутого проти неї обвинувачення, дає правдиві свідчення, щиро шкодує про вчинене, негативно оцінює кримінальне правопорушення, співчуває потерпілому, демонструє готовність понести покарання.

5. Обов'язковою умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки є:

- A) примирення з потерпілим;
- B) активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення;
- C) втрата особою суспільної небезпечності;
- D) виправдання довіри колективу.

6. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею особливо тяжкого злочину і до дня набрання вироком законної сили минув такий строк:

- A) три роки;
- B) п'ятнадцять років;
- C) десять років;
- D) п'ять років.

7. Давність не застосовується у разі вчинення:

- A) злочинів проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 436-436², 443-447 Особливої частини Кримінального кодексу України;
- B) корупційних кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем;
- C) злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114² Особливої частини Кримінального кодексу України;
- D) кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканності особи, передбачених статтями 151²-156¹, 301¹-303 Кримінального кодексу України, стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи.

Самостійна робота

Тема 13. Звільнення від кримінальної відповідальності.

Завдання

1. У чому полягає суть звільнення від кримінальної відповідальності? Який порядок такого звільнення?
2. Як кваліфікуються передбачені КК випадки звільнення від кримінальної відповідальності?
3. Наявність яких чинників потрібна для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?
4. За яких умов можливе застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим? У чому суть правової підстави такого звільнення?
5. Якими є умови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки? Що означає умовний характер цього різновиду звільнення? Які сприятливі і несприятливі наслідки передачі особи на поруки?

6. Якими чинниками зумовлюється можливість застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки?

7. У чому полягає давність притягнення до кримінальної відповідальності? Яке значення має цей кримінально-правовий інститут? Як обчислюється давність?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності у праві України та інших європейських держав: порівняльний аспект.

2. Звільнення від кримінальної відповідальності: співвідношення з видами злочинів.

3. Кримінально-правові та процесуальні елементи звільнення від кримінальної відповідальності.

4. Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності у кримінально-правовій доктрині.

5. Проблеми визначення загальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності в науці кримінального права.

6. Загальна характеристика спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених у нормах Особливої частини КК.

7. Дійове каяття як підстава звільнення від кримінальної відповідальності й обставина, що пом'якшує покарання.

8. Перспективи вдосконалення законодавства щодо звільнення від кримінальної відповідальності.

Тема 14. Покарання та його види

Практичне заняття

Тема 14. Покарання та його види

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого (ч.1 ст.50 КК). Призначаючи покарання, суд враховує ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання. Основну увагу треба звернути на види покарань, поняття та зміст. Охарактеризувати мету та систему покарань за чинним законодавством. Визначити підстави та умови призначення покарання.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та ознаки покарання.
2. Загальна характеристика мети покарання.
3. Поняття системи покарання та принципи її побудови
4. Класифікації покарання за чинним законодавством та в науці кримінального права.
5. Поняття та зміст штрафу.
6. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
7. Підстави та порядок призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
8. Підстави та порядок призначення громадських робіт.
9. Підстави та порядок призначення виправних робіт.
10. Підстави та порядок призначення службових обмежень для військовослужбовців.
11. Підстави та порядок призначення конфіскації майна.
12. Підстави та порядок призначення арешту.
13. Підстави та порядок призначення обмеження волі.
14. Підстави та порядок призначення тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
15. Підстави та порядок призначення позбавлення волі на певний строк.
16. Підстави та порядок призначення довічного позбавлення волі.

Задача № 1

Заступника начальника райвідділу внутрішніх справ П. засуджено за перевищення влади, що супроводжувалось насильством, за ч.2 ст.365 КК до позбавлення волі на строк 5 років. Крім того, суд позбавив П. спеціального звання «майор поліції», а також вніс подання про позбавлення його державних нагород.

Яка юридична природа позбавлення спеціального звання і державних нагород? Чи можна вважати, що суд правильно призначив П. додаткове покарання?

Варіант: П. засуджено за заподіяння умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження колишній дружині за ч.2 ст.122 КК.

Задача № 2

К., що працював заступником декана одного з факультетів медичного інституту, визнано винним в одержанні неправомірної вигоди, вчиненому повторно. За ч. 3 ст. 368 КК його засуджено до позбавлення волі на строк 6 років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виховними функціями, на строк 3 роки. Одночасно за вироком суду його позбавлено звання капітана медичної служби запасу, вченого звання доцента та наукового ступеня кандидата медичних наук.

Дайте оцінку вироку суду щодо позбавлення К. військового звання, вченого звання та наукового ступеня.

Задача №3

Вироком суду від 25 листопада 2019 р. К. засуджено за ч.3 ст.185 КК на 3 роки позбавлення волі. На підставі ст.75 КК його звільнено від відбування покарання з випробуванням із іспитовим строком на 2 роки і відповідно до ст.77 КК йому призначено додаткове покарання у виді штрафу в розмірі 510 грн.

Чи правильно призначений штраф як додаткове покарання?

Задача № 4

К. була засуджена за крадіжку без обтяжуючих обставин до виправних робіт на строк 1 рік 6 місяців з відрахуванням в дохід держави 20% заробітку. Через 2 місяці після початку відбування цього покарання вона самовільно залишила місце роботи, виїхала за межі України і повернулася назад через півроку.

Як має бути вирішене питання про відповідальність К.?

Задача № 5

Інваліда 3-ї групи Д. було засуджено за ч. 1 ст. 122 КК до виправних робіт на строк 1 рік 6 місяців. В апеляції він просив замінити виправні роботи на штраф, посилаючись на інвалідність. Потерпіла Г. у запереченні на апеляцію просила залишити вирок без змін, зазначивши, що Д. фактично працює і його інвалідність не може перешкодити відбуванню покарання даного виду.

Як має бути вирішена справа?

Варіант: Д. став інвалідом 2-ї групи через місяць після постановлення вироку.

Задача № 6

Ф. засуджена за ч.1 ст.140 КК до обмеження волі на строк 2 роки з позбавленням права займатись медичною практикою на строк 3 роки. У своїй апеляції адвокат засудженої просив виключити з вироку покарання у виді позбавлення права займатись певною діяльністю (медичною практикою), оскільки поряд із обмеженням волі воно передбачене в санкції ч.1 ст.140 КК як альтернативне основне покарання і суд не мав права призначати за одне кримінальне правопорушення обидва покарання одночасно.

Чи підлягає задоволенню апеляційна скарга?

Задача № 7

Б., керуючи власним автомобілем, перевищив дозволену швидкість і вчинив наїзд на пішохода. Внаслідок наїзду пішохід отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження. За ч. 1 ст. 286 КК Б. засуджено до арешту на строк 6 місяців. В апеляції Б. просив врахувати його особу і призначити замість арешту виправні роботи, оскільки, хоча йому виповнилось 62 роки, він продовжує працювати слюсарем, позитивно характеризується за місцем роботи і за місцем проживання.

Яке рішення має прийняти апеляційний суд?

Задача № 8

За привласнення чужого майна в особливо великих розмірах Г. у 2012 році було засуджено до позбавлення волі на строк 8 років з конфіскацією всього майна, яке є його власністю. Серед майна був жилий будинок у сільській місцевості, в якому Г. та його сім'я постійно проживали.

Чи підлягає конфіскації такий будинок?

Варіант: Чи підлягає конфіскації такий будинок, у разі вчинення кримінального правопорушення у 2018 році?

Задача №9

С., керуючи власним автомобілем, на ґрунті особистих неприязних стосунків умисно збив та переїхав К., який від одержаних ушкоджень помер на місці події. За ч.1 ст.115 КК С. було засуджено до позбавлення волі на строк 10 років. У вирокі суду також зазначено, що автомобіль як знаряддя кримінального правопорушення підлягає конфіскації. Вважаючи вирок суду неправильним, С. подав апеляцію, в якій просив змінити вирок, виключивши з нього припис щодо конфіскації автомобіля, оскільки за умисне вбивство без обтяжуючих обставин конфіскація майна законом не передбачена.

Чи підлягає апеляція задоволенню?

Задача № 10

Після святкування свого дня народження К., якому в цей день виповнилось 18 років, взяв участь у груповій хуліганській бійці. Під час бійки К. завдав двох ударів ножом у груди Ф. і одного удару в живіт Ш. Ф. помер у лікарні наступного дня, а Ш. — через п'ять днів. К. пред'явлено обвинувачення за пунктами 1 і 7 ч.2 ст.115 КК.

Чи може суд у разі визнання К. винним за пред'явленим обвинуваченням призначити йому покарання у виді довічного позбавлення волі?

ТЕСТИ

1. Кара, як властивість будь-якого кримінального покарання, знаходить своє вираження у:

А) засудженні, негативній оцінці з боку держави як вчиненого кримінального правопорушення, так і самої особи винного;

В) певному правовому статусі засудженого, пов'язаному з різного роду правообмеженнями та іншими несприятливими наслідками, протягом певного, визначеного в законі строку;

С) передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, що визначається видом і строком покарання, наявністю фізичних, майнових і моральних позбавлень і обмежень;

Д) тому, що покарання може бути застосовано лише за вироком суду від імені держави, що надає йому публічного характеру.

2. Мета спеціального запобігання полягає у:

А) тому, щоб шляхом активного примусового впливу на свідомість засудженого внести корективи в його соціально-психологічні властивості, нейтралізувати негативні, криміногенні настанови, змусити додержуватися положень кримінального закону;

В) такому впливі покарання на засудженого, що позбавляє його можливості знову вчиняти кримінальні правопорушення;

С) фізичних і моральних позбавленнях і обмеженнях, що зобов'язаний перетерпіти засуджений як відплату за вчинене кримінальне правопорушення;

Д) такому впливі покарання, що забезпечує попередження вчинення кримінального правопорушення з боку інших осіб.

3. До покарань, які можуть призначатися і як основні, і як додаткові, належать:

А) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна;

В) службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;

С) штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

Д) громадські роботи, виправні роботи.

4. У залежності від того, на обмеження якого суб'єктивного права засудженого вони направлені, покарання можна розділити на:

А) основні покарання, додаткові покарання, покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові;

В) покарання, які можуть бути призначені тільки у випадках, передбачених у санкції статті, покарання, яке може бути призначене як у випадках, коли воно передбачене у санкції, так і на підставі статті Загальної частини, покарання, яке не передбачається у санкціях статей Особливої частини і призначається виключно на підставі статті Загальної частини;

С) покарання, пов'язані з позбавленням волі, майнові покарання, покарання, направлені на обмеження права на працю, комплексні покарання;

Д) строкові і безстрокові покарання.

5. Покарання у виді арешту полягає в:

А) ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу;

В) триманні засудженого в умовах ізоляції на строк від одного до шести місяців;

С) триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці;

Д) триманні в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців на строк від шести місяців до двох років.

6. Довічне позбавлення волі не застосовується зокрема до:

А) неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до осіб з інвалідністю першої і другої груп;

В) осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок та до жінок, які мають дітей віком до семи років;

С) осіб, визнаних особами з інвалідністю першої або другої групи, вагітних жінок, осіб, які досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців строкової служби;

Д) осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

7. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від:

А) двох до п'яти років;

В) шести місяців до двох років;

С) одного до п'яти років;

Д) одного до трьох років.

Самостійна робота

Тема 14. Покарання та його види

Завдання

1. Яким є законодавче визначення покарання та якими ознаками характеризується цей особливий захід державного примусу?

2. Що таке мета покарання? Яка мета покарання закріплена у КК?

3. У чому полягає система покарань, які її ознаки та значення?

4. Що означають загальні і спеціальні покарання? Чим характеризуються покарання строкові, безстрокові та разові?

5. У чому полягає суть основних, додаткових покарань і таких, що можуть застосовуватися як основні і як додаткові? Які покарання належать до кожної з цих груп? З якими правообмеженнями пов'язане застосування кожного покарання?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Покарання як особлива форма державно-правового впливу, його роль у протидії злочинності.
2. Спірні питання щодо мети покарання в теорії кримінального права.
3. Проблеми ієрархії цілей покарання при застосуванні окремих видів покарань.
4. Інститут покарання у праві країн світу.
5. Історія і соціальна зумовленість системи покарань.
6. Система покарань у вітчизняному кримінальному законодавстві: поняття, значення, тенденції розвитку.
7. Система покарань за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аспект.
9. Теоретичні проблеми класифікації покарань у кримінальному праві.
8. Покарання майнового характеру: загальна характеристика і проблеми застосування.
9. Теорія і практика застосування в Україні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
10. Покарання, альтернативні позбавленню волі: світовий досвід і перспективи його використання в Україні.
11. Соціально-правові проблеми застосування позбавлення волі.
12. Співвідношення смертної кари й довічного позбавлення волі.
13. Додаткові види покарань: кримінально-правовий і кримінально-виконавчий аспекти.

Тема 15. Призначення покарання

Практичне заняття

Тема 15. Призначення покарання

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, що пом'якшують покарання.
3. Обставини, що обтяжують покарання.
4. Обставини, що характеризують тяжкість вчиненого кримінального правопорушення та особу правопорушника.
5. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
6. Призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом.
7. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
8. Призначення покарання за сукупністю вироків.
9. Правила складання покарань та зарахування строків попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарання.

Задача № 1

С., перевозючи будівельні матеріали на автомобілі „КамАЗ”, рухався зі швидкістю, що перевищувала дозволену, посередині дороги. Це призвело до зіткнення з зустрічним автомобілем „BMW”, водій якого М. та його п'ятирічний син одержали тяжкі ушкодження, від яких того ж дня померли в лікарні.

За ч. 3 ст. 286 КК С. було засуджено до позбавлення волі на строк 10 років. Призначаючи це покарання, суд визнав такими, що обтяжують покарання, обставини: а) злочином заподіяно тяжкі наслідки; б) його вчинено щодо малолітнього.

В апеляції адвокат засудженого вказав: при призначенні покарання суд не врахував те, що: а) потерпілий М. також значно перевищив дозволену швидкість; б) С. раніше судимим не був, за місцем роботи і проживання характеризується позитивно, порушення правил безпеки дорожнього руху допустив уперше, брав участь у наданні допомоги потерпілим. Крім того, на думку адвоката, суд не повинен був враховувати вказані ним обставини як такі, що обтяжують покарання.

Дайте оцінку вироку суду і доводам апеляції.

Задача № 2

К. засуджений за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України.

Чи має право суд при призначенні покарання визнати обтяжуючою обставиною вчинення К. злочину відносно жінки, яка свідомо для нього знаходиться в стані вагітності?

Задача № 3

М., споживши наркотичну речовину, керував особистим автомобілем "Nissan" в стані сп'яніння і вчинив при цьому порушення правил дорожнього руху, що призвело до спричинення пішоходові С. тяжкої шкоди здоров'ю.

Чи має право суд при призначенні покарання М. визнати стан наркотичного сп'яніння обставиною, що обтяжує покарання?

Задача № 4

К. викрадав з квартир підприємців цінне майно, нажите, як йому здавалося, злочинним шляхом, яке він потім реалізовував на речовому ринку, а отримані гроші поштовим переказом відправляв до дитячих будинків і шкіл-інтернатів.

Чи є в даній ситуації пом'якшуючі вину К. обставини?

Задача №5

Вироком суду В.В., раніше неодноразово судимого, засуджено за ч.1 ст.115 КК на 7 років позбавлення волі. В.В. визнано винним у тому, що він у стані сп'яніння, перебуваючи в домоволодінні та розпиваючи спиртні напої з В., посварився з останнім та умисно позбавив життя, наніс йому два удари стільцем у життєво важливий орган — голову В., заподіявши тяжкі тілесні ушкодження, в результаті яких настала смерть потерпілого.

Призначаючи покарання засудженому, суд зазначив в якості обставини, що пом'якшує покарання, явку з повинною В.В. Водночас суд зазначив, що В.В. характеризується негативно як особа, що підтримує відносини з особами, схильними до вживання спиртних напоїв та вчинення правопорушень, раніше неодноразово судимий, вчинив злочин у нетверезому стані.

Чи обґрунтовано призначив суд покарання В.В.?

Задача № 6

Вироком суду М. засуджено за ч.2 ст.121 КК на 8 років позбавлення волі за те, що він, будучи у стані алкогольного сп'яніння, за місцем свого проживання на ґрунті неприязних стосунків, що раптово виникли, умисно завдав своїй матері Б. три удари руками по голові та численні удари ногами в груди, спричинивши їй тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть потерпілої.

При призначенні покарання засудженому суд врахував в якості обставини, що обтяжує покарання, настання тяжких наслідків у вигляді смерті потерпілої.

Чи обґрунтоване врахування судом цієї обтяжуючої обставини?

Задача № 7

Б. здійснив закінчений замах на крадіжку в особливо великих розмірах, вчинену з проникненням у житло за попередньою змовою групою осіб. За ч.2 ст.15 і ч.5 ст.185 КК його засуджено до позбавлення волі на строк 7 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Призначаючи таке покарання, суд зазначив у вирокі, що він враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, його стадію, щире каяття Б., а також його особу — Б. вчинив злочин вперше, позитивно характеризується за місцем проживання.

На вирок суду прокурор подав апеляцію з проханням скасувати вирок у зв'язку з невідповідністю призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого. На думку прокурора, суд не врахував те, що Б. вчинив особливо тяжкий злочин, повністю здійснив злочинний намір щодо заволодіння майном, заподіяв майнову шкоду потерпілому у великих розмірах. Крім того, він вчинив злочин у складі групи за попередньою змовою, з проникненням у житло, був одним з двох його співвиконавців. За таких обставин йому не повинна була призначатись мінімальна міра покарання, передбачена санкцією ч. 5 ст. 185 КК.

Дайте оцінку вирокі суду та доводам, викладеним у апеляції.

Задача № 8

В. замовив Г. умисне вбивство своєї дружини за 50 тис. гривень. Г. здійснив посягання на життя потерпілої, але злочин до кінця не довів — дружині було спричинено тяжке тілесне ушкодження. За ч. 3 ст. 15, п.п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК Г. засуджено до позбавлення волі на строк 12 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. За ч. 4 ст. 27, ч. 3 ст. 15, п. п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК В. засуджено до позбавлення волі на строк 10 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю.

На вирок суду в частині призначення покарання В. прокурор подав апеляцію. В ній він зазначив, що суд не врахував ряд обставин вчинення злочину, зокрема: злочин є особливо тяжким, він вчинений з корисливих мотивів, В. був його ініціатором (замовником). Як замовник В. виконав усі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, злочином завдані тяжкі наслідки, в діях В. мають місце дві обтяжуючі обставини, передбачені ч.2 ст.115 КК. За таких обставин, на думку прокурора, В. не могла бути призначена мінімальна міра покарання, передбачена ч. 2 ст. 115 КК.

Наскільки обґрунтованими є доводи прокурора?

Задача № 9

Протягом двох днів, перебуваючи в стані сп'яніння, П. вчинив злочини, передбачені ч. 3 ст. 296 КК та ч. 4 ст. 296 КК, щодо своєї дружини та її родичів (усього по справі п'ять потерпілих, серед них одна малолітня дитина).

Призначаючи покарання за ці злочини, суд врахував такі обставини, як сумлінне ставлення П. до праці, наявність на утриманні тяжко хворої дитини, а також поведінку його дружини, яка, на думку суду, сприяла виникненню ненормальних відносин у сім'ї. Розцінивши вказані обставини як виняткові та врахувавши особу П., суд призначив йому більш м'яке покарання, ніж передбачено законом: за ч. 3 ст. 296 КК — 1 рік 6 місяців виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20%; за ч. 4 ст. 296 КК — 2 роки виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20%. Остаточне покарання за сукупністю злочинів: 2 роки виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20%.

Дайте оцінку вироку суду.

Варіант: З урахуванням наведених у вироку обставин П. був засуджений за ч.3 ст.296 КК до 1 року 6 місяців позбавлення волі, за ч.4 ст.296 КК — до 2 років 6 місяців позбавлення волі, а за сукупністю злочинів — до 3 років позбавлення волі.

Задача №10

Ш. визнано винним у тому, що він, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, учинив розбійний напад на Є. із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я потерпілого, і заволодів його майном на суму 415 грн. Судовим слідством встановлено, що Ш. визнав себе винним, має на утриманні неповнолітню дитину, позитивно характеризується за місцем роботи та проживання, відшкодував заподіяну Є. шкоду, попередня судимість на підставі ст.89 КК погашена.

Вироком суду Ш. був засуджений за ч.1 ст.187 КК на 3 роки позбавлення волі. Прокурор порушив питання про скасування вироку суду на підставі того, що суд обрав Ш. міру покарання, порушивши вимоги закону, — недостатньо врахував ступінь суспільної небезпечності вчиненого ним кримінального правопорушення, даних про його особу й те, що він вже був засуджений за вчинення аналогічного кримінального правопорушення.

Чи обґрунтовані доводи прокурора?

Задача № 11

Л. визнана винною у викраденні та збуті наркотичних засобів у великих розмірах. За ч.2 ст.308 КК її засуджено до 5 років позбавлення волі, за ч.2 ст.307 КК — до 6 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є її власністю.

В яких межах може бути визначене остаточне покарання Л.?

Варіант: За ч.2 ст.308 КК Л. засуджено до 8 років позбавлення волі, за ч.2 ст.307 КК — до 8 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є її власністю.

Задача № 12

Працівник поліції Ш. під час сварки з дружиною заподіяв їй умисне тяжке тілесне ушкодження, а сусідці О., яка намагалась сховати дружину в своїй квартирі, —

умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я. За ч.1 ст.121 КК його засуджено до 5 років 6 місяців позбавлення волі, за ч.2 ст.125 КК — до 2 років обмеження волі. Остаточне покарання: позбавлення волі на строк 7 років з позбавленням Ш. спеціального звання — капітан міліції.

Дайте оцінку вироку суду.

Задача № 13

Г. визнано винним у вчиненні трьох кримінальних правопорушень і засуджено: за ч.1 ст.185 КК — до штрафу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за ч.2 ст.186 — до 5 років позбавлення волі; за ч.2 ст.187 КК — до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю.

Який порядок призначення остаточного покарання за сукупністю трьох і більше кримінальних правопорушень? В яких межах може бути призначене остаточне покарання Г.?

Задача № 14

М. було засуджено за ч.2 ст.187 КК до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Відбуваючи покарання, він через 3 роки заподіяв іншому засудженому С. умисне тяжке тілесне ушкодження способом, що мав характер особливого мучення. За ч.2 ст.121 КК його засуджено до 10 років позбавлення волі. До цього покарання суд повністю приєднав невідбуту частину покарання за попереднім вироком і визначив остаточне покарання — 17 років позбавлення волі.

Чи правильно суд призначив М. остаточне покарання?

Варіант: Попереднім вироком М. був засуджений до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю, за ч.3 ст.187 КК.

Задача №15

Неодноразово судимий М. за ч.4 ст.296 КК був засуджений до 7 років позбавлення волі. Після оголошення вироку він, не погодившись з обраною мірою покарання, висловив погрозу вбивством судді і прокуророві. За скоєння цих злочинів М. був засуджений: за ч.1 ст.377 КК — до 3 років позбавлення волі, за ч.1 ст.345 КК — до 3 років позбавлення волі.

Як слід призначити М. остаточне покарання? Яке максимальне покарання може бути йому призначено?

ТЕСТИ

1. Під «призначенням покарання» розуміється:

А) правомірна загроза застосування за вчинення кримінального правопорушення покарання, встановленого у кримінально-правовій санкції;

В) захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого;

С) застосування кримінально-правової санкції, яке полягає в обранні конкретної міри покарання щодо особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення;

Д) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, повинна зазнати певних обмежень особистого або майнового характеру, що забезпечується примусовою силою держави.

2. До спеціальних правил призначення покарання не відноситься:

А) призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання;

В) зобов'язання врахування ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, даних про особу винного та обставин, які пом'якшують і обтяжують покарання;

С) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом;

Д) призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.

3. При призначенні покарання обставиною, яка його пом'якшує, визнається вчинення кримінального правопорушення:

А) неповнолітнім;

В) з використанням малолітнього;

С) щодо особи похилого віку;

Д) особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння.

4. За вчинення замаху на кримінальне правопорушення:

А) строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;

В) загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині Кримінального кодексу України;

С) строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;

Д) особа не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.

5. Система абсолютного складання призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень полягає в:

- A) обмеженні суми покарань певною межею;
- B) поглинанні й підвищенні покарання до певної межі;
- C) поглинанні, за яким більш суворе покарання, призначене за одне із кримінальних правопорушень, що входять у сукупність, поглинає менш суворе;
- D) правилі: скільки кримінальних правопорушень, стільки й покарань, які підлягають повному складанню.

6. При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, у випадку, якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є особливо тяжким злочином:

- A) визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає більш суворе покарання;
- B) не може перевищувати п'ятнадцяти років;
- C) може бути більшим п'ятнадцяти років, але не може перевищувати двадцяти п'яти років;
- D) визначається у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині Кримінального кодексу України.

7. При складанні покарань за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків одному дню позбавлення волі відповідає:

- A) два дні виправних робіт;
- B) чотири години арешту;
- C) вісім годин громадських робіт;
- D) три дні обмеження волі.

Самостійна робота

Тема 15. Призначення покарання

Завдання

1. Коли здійснюється призначення покарання?
2. Що являють собою загальні засади призначення покарання? Які положення їх утворюють?
3. У чому полягає суть обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання, та яке кримінально-правове значення вони мають? Якими є особливості призначення покарання за наявності обставин, котрі пом'якшують покарання, передбачених пунктами 1, 2 ст. 66 КК, за відсутності обставин, що обтяжують покарання, і при визнанні підсудним своєї вини?
4. Які специфічні обставини має врахувати суд при призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення і за кримінальне правопорушення,

вчинене у співучасті? Якими є законодавчі обмеження щодо строку і розміру покарання за готування до кримінального правопорушення та за замах на кримінальне правопорушення?

5. За яких підстав суд може призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом?

6. Якими є стадії призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень? В яких межах визначається остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень? Які правила призначення покарання за розірваної сукупності?

7. Коли має місце призначення покарання за сукупністю вироків? Якими є порядок і межі призначення покарання за сукупністю вироків?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Інститут призначення покарання у європейському кримінальному законодавстві.

2. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом країн світу.

3. Наука кримінального права про юридичну природу обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання.

4. Призначення покарання за сукупністю злочинів і сукупністю вироків: спільне та відмінне.

Тема 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання

Практичне заняття

Тема 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання

При вивченні теми потрібно дослідити види звільнення від покарання: звільнення від покарання особи, яка перестала бути суспільно небезпечною (ч. 4 ст. 74 КК), звільнення від відбування покарання за діяння, караність яких усунута законом (ч. 2 ст. 74 КК), звільнення від покарання з випробуванням. З'ясувати значення іспитового строку, вивчити обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання. Слід також звернути увагу на різницю між інститутами звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від кримінального покарання, з'ясувати підстави звільнення, сутність кожного з перерахованих видів звільнення, умови та порядок їх застосування. Також необхідно вивчити строки давності виконання обвинувального вироку,

порядок їх обчислення, підстави переривання та зупинення, умовно дострокове звільнення від відбування покарання, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від відбування покарання за хворобою, звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття звільнення від покарання та його відбування.
2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: його правові наслідки та види:
  - а) звільнення від відбування покарання з випробуванням, передбачене ст. 75 КК;
  - б) звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
3. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
4. Звільнення від покарання за хворобою.
5. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
6. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акту про помилування.
7. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
8. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
9. Поняття та правові наслідки судимості.
10. Строки погашення судимості.
11. Порядок обчислення строків погашення судимості.
12. Зняття судимості.

Задача № 1

Ш. за зараження венеричною хворобою завідомо неповнолітньої був засуджений до 2 років позбавлення волі. Враховуючи те, що Ш. щиро розкався та позитивно характеризується за місцем роботи, суд прийняв рішення про звільнення його від відбування покарання з випробуванням протягом 3 років. Суд, призначивши покарання з випробуванням, поклав на Ш. обов'язок пройти курс лікування від венеричної хвороби. Протягом випробного строку Ш. систематично ухилявся від призначеного курсу лікування та 2 рази протягом місяця притягувався до адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство та порушення правил дорожнього руху.

Яке рішення повинен прийняти суд? Чи зміниться воно, якщо припустити, що порушення правил дорожнього руху, що вчинив Ш. на особистому автомобілі, призвело до загибелі людини за необережністю?

Задача № 2

Г., припиняючи спробу К. і М. незаконно заволодіти його автомобілем, пострілами з мисливської рушниць заподіяв обом тяжкі тілесні ушкодження. Було відкрито кримінальне провадження за ст.124 КК. На досудовому слідстві й під час судового розгляду Г. давав правдиві показання стосовно фактичної сторони вчиненого ним, але вини своєї не визнавав і у вчиненому не розкався. Заперечував він і проти звільнення від кримінальної відповідальності з будь-яких підстав, вважаючи, що діяв у межах необхідної оборони. Матеріалами справи встановлено, що Г. позитивно характеризується за місцем роботи та проживання, більше 15 років утримує хвору дружину, допомагає старим батькам.

Чи може Г. у випадку його засудження за ст.124 КК бути звільнений від покарання на підставі ч.4 ст.74 КК?

Задача № 3

Місцевим судом Х. засуджено за ч.5 ст.27, ч.5 ст.190 КК за пособництво в шахрайстві, вчиненому в особливо великих розмірах. Йому призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Розглянувши справу за апеляцією засудженого, апеляційний суд встановив, що Х. уперше вчинив кримінальне правопорушення, виконував у ньому як співучасник не основну роль, є інвалідом 2 групи, у вчиненому щиро розкався. Такі обставини, на думку апеляційного суду, свідчать про можливість виправлення засудженого без відбування покарання. На підставі цього апеляційний суд вирок місцевого суду змінив, застосувавши щодо Х. на підставі ст. 75 КК звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Дайте оцінку рішення апеляційного суду.

Задача №4

Вироком суду від 1 вересня 2015 р. Г. було засуджено за ч.1 ст.309 КК на 1 рік позбавлення волі, за ч.2 ст.307 КК — на 5 років позбавлення волі з конфіскацією майна, що є його особистою власністю, і на підставі ст.70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень остаточно визначено йому 5 років позбавлення волі з конфіскацією зазначеного майна. Відповідно до ст.75 КК засудженого звільнено від відбування основного покарання з випробуванням із іспитовим строком 3 роки

та покладено на нього обов'язки, передбачені у ст.76 КК, а також залишено покарання у вигляді конфіскації майна.

Чи правильно суд застосував додаткове покарання при звільненні від відбування основного покарання?

Задача №5

Вироком суду від 10 березня 2018 р. Д. було засуджено за ч.2 ст.364 КК на 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 2 роки, за ч.2 ст.366 КК — на 2 роки позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 1 рік. На підставі ст.70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень засуджений призначено остаточне покарання у виді 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 2 роки. Відповідно до ст.75 КК її звільнено від відбування основного та додаткового покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки.

Чи правильно суд звільнив Д. від відбування додаткового покарання?

Задача № 6

П. була засуджена за ч.2 ст.119 КК до позбавлення волі на строк 7 років. Через 2 роки після початку відбування покарання вона завагітніла і через 6 місяців після цього була звільнена від відбування покарання на підставі ст.83 КК. Народивши дитину, П. разом з батьками забезпечувала належні умови для її виховання, однак через рік дитина померла.

Яке рішення може прийняти суд щодо П. після смерті дитини? Якщо суд замінить невідбуту частину позбавлення волі обмеженням волі, чи може суд зарахувати у строк відбування обмеження волі час, протягом якого П. не відбувала покарання?

Варіант 1: Через рік після народження дитини П. передала її у дитячий будинок, у зв'язку з чим контролюючий орган вніс подання до суду про направлення П. для відбування покарання, призначеного за вироком.

Який строк позбавлення волі має відбувати П., якщо суд прийме відповідне рішення?

Варіант 2: Через рік після народження дитини П. вчинила розбещення неповнолітньої і була засуджена за ч.1 ст.156 КК до обмеження волі на строк 3 роки.

Яке максимальне покарання може бути призначене П. за сукупністю вироків?

Задача № 7

Ш. був засуджений за ч.2 ст.190 КК до обмеження волі на строк 4 роки. Через рік після початку відбування покарання він захворів на тяжку хворобу, що перешкождала подальшому відбуванню покарання. У зв'язку з цим суд звільнив

Ш. від подальшого відбування покарання на підставі ч.2 ст.84 КК. Через 2 роки Ш. одужав.

Яке рішення має прийняти суд щодо Ш. після його одужання?

Варіант: Ш. був засуджений за ч.2 ст.190 КК до позбавлення волі на строк 2 роки, а одужав через 3 роки.

Задача № 8

К. за вбивство, вчинене з особливою жорстокістю з мотиву релігійної ненависті, засуджена до позбавлення волі строком на 15 років. Після проголошення вироку, але до вступу вироку в законну силу було встановлено, що К. вагітна.

Як має вирішуватися питання про виконання вироку щодо засудженої К.?

Задача № 9

Відмовивши в умовно-достроковому звільненні від відбування покарання Г., засудженому за ч.2 ст.121 КК за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, до позбавлення волі на строк 7 років, суд у постанові зазначив, що той вчинив умисний тяжкий злочин, а строк, який він відбув, не є достатнім для його виправлення. З матеріалів справи видно, що Г. відбув 4 роки 9 місяців, має позитивні характеристики, до роботи ставиться сумлінно, є членом секції внутрішнього порядку.

Чи правильно вирішив цю справу суд?

Задача № 10

Х. був засуджений за ч.3 ст.286 КК до основного покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років. Перебуваючи у кримінально-виконавчій установі, він став на шлях виправлення, і через 5 років 2 місяці невідбута частина позбавлення волі була замінена йому обмеженням волі на строк 5 років.

Чи дотримані в цьому випадку правила заміни невідбутої частини покарання більш м'яким? Який строк обмеження волі має відбутися Х., щоб бути умовно-достроково звільнений і від цього покарання?

Варіант1: Відбувши 1 рік обмеження волі, Х. вчинив умисне вбивство і був засуджений за ч.1 ст.115 КК до позбавлення волі на строк 13 років 6 місяців.

Яке максимальне покарання може бути призначене Х. за сукупністю вироку?

Задача № 11

К. за незаконне заняття медичною практикою, що призвело з необережності до смерті людини, була засуджена до 3 років позбавлення волі. Через 1 рік 2 місяці вона звернулася до суду з проханням про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Чи може бути задоволене прохання К.? Які підстави і порядок передбачає кримінальний закон для умовно-дострокового звільнення від покарання? Чи можливо в даному випадку заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням?

Задача №12.

Гр. Ю. засуджений 21.10.2014 року Приморським районним судом м. Одеси за ст. 186 ч.2 КК України до 4 років позбавлення волі.

Засуджений гр. Ю. звернувся в суд із заявою про застосування до нього амністії відповідно до ст.6 Закону України «Про амністію у 2014 році». 19 квітня 2014 року вступив в силу Закон України №1185-VII від 08.04.2014 року «Про амністію у 2014 році».

Статтею 6 Закону України «Про амністію у 2014 році» передбачено скорочення на половину невідбутої частини покарання засудженими, що відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, та інші покарання, не пов'язані з позбавленням волі, які не підлягають звільненню від відбування покарання на підставі ст.ст. 1-5 цього Закону.

Стаття 11 Закону України «Про амністію у 2014 році» передбачає, що особам, яким скорочується невідбута частина покарання, визначення нового строку покарання обчислюється з дня набрання чинності цим Законом.

На день набрання чинності Закону України "Про застосування амністії в Україні" невідбута частина покарання засудженого ОСОБА_1 становить 2 роки 9 місяці 5 днів, якщо скорочення на половину має становити 1 рік 4 місяці 20 днів.

Суд вирішив скоротити гр. Ю. наполовину невідбуту частину покарання 2 роки 9 місяці 5 днів, призначеного вироком Городоцького районного суду від 21.10.2014 року на підставі статті 6 Закону України «Про амністію у 2014 році».

Чи правильно суд застосував закон про амністію?

Задача № 13

Б., засудженому до 4 років позбавлення волі, у зв'язку з його виправленням невідбута частина покарання — 1,5 роки позбавлення роки — була замінена більш м'яким покаранням — обмеженням волі на 1,5 роки.

Яка тривалість строку погашення судимості у даному випадку?

Задача № 14

Щодо П. було відкрито кримінальне провадження за ч.5 ст.27 і ч.3 ст.191 КК, і був обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою. Досудове розслідування і судовий розгляд тривали більше року, але пособництво з боку П. у привласненні чужого майна, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, так і не було доведено. В результаті суд засудив його за ч.1 ст.367 КК із застосуванням ч.2 ст.69 КК до штрафу в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на підставі ч.5 ст.72 КК повністю звільнив від відбування покарання.

Чи буде П. визнаватись таким, що має судимість, після набрання вироком законної сили?

Задача № 15

Г. був засуджений за ч.3 ст.368 КК до позбавлення волі на строк 10 років з позбавленням права обіймати певні посади на строк 3 роки та з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Через 7 років 8 місяців він був умовно-достроково звільнений від відбування як основного, так і додаткового покарання. Через 4 роки після звільнення Г. звернувся до суду з клопотанням про зняття з нього судимості.

Чи може суд зняти з Г. судимість, якщо він довів своє виправлення?

Варіант: Г. був умовно-достроково звільнений лише від основного покарання.

ТЕСТИ**1. Звільнення від покарання та його відбування означає:**

А) відмову держави від засудження особи і від застосування до такої особи обмежень її прав і свобод у вигляді покарання;

В) дострокове звільнення засудженого від подальшого відбування призначеного йому покарання за умови, що він своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення;

С) притягнення винного до кримінальної відповідальності, призначення судом покарання, але усунення засудженого від фактичного відбування цього покарання;

Д) бажаність менш суворих умов продовження виправного впливу на засудженого, який став на шлях виправлення, для закріплення досягнутих результатів.

2. До умовного звільнення від покарання належить:

А) звільнення від покарання за хворобою;

В) звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності;

С) звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку;

Д) звільнення від відбування покарання з випробуванням.

3. Іспитовий строк при звільненні від відбування покарання з випробуванням встановлюється судом тривалістю від:

А) шести місяців до двох років;

В) одного до п'яти років;

С) одного року до трьох років;

Д) одного до шести місяців.

4. У разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за нетяжкий злочин особа звільняється від відбування покарання, якщо з дня набрання чинності обвинувальним вироком його не було виконано в такий строк:

- A) п'ятнадцять років;
- B) п'ять років;
- C) три роки;
- D) десять років.

5. Помилування як спеціальний вид звільнення від покарання:

- A) здійснюється Президентом України;
- B) встановлюється Кримінальним процесуальним кодексом України;
- C) оголошується законом України;
- D) застосовується виключно судом.

6. Особа визнається такою, що має судимість з дня:

- A) її затримання;
- B) відбуття основного і додаткового покарання;
- C) набрання законної сили обвинувальним вироком;
- D) з'явлення засудженого для відбування покарання.

7. Особи, засуджені за вчинення кримінального проступку, визнаються такими, що не мають судимості:

- A) якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- B) якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- C) якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- D) після відбуття покарання.

Самостійна робота

Тема 16. Звільнення від покарання та від відбування покарання

Завдання

1. Що таке судимість? У чому полягає доцільність застосування цього інституту? Який характер мають несприятливі наслідки судимості?
2. У чому суть погашення судимості? Якими є умови застосування цієї форми припинення судимості?
3. Від чого залежать диференційовані строки погашення судимості? Від якого моменту їх починають обчислювати?
4. Що означає зняття судимості та які особливості другої форми припинення судимості?
5. Що означає звільнення від покарання та його відбування? Хто здійснює таке звільнення?

6. На які види поділяють передбачені законом випадки звільнення від покарання та його відбування? Якими є умови та підстави звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності?

7. Що таке звільнення від відбування покарання з випробуванням та якими чинниками зумовлюється можливість застосування цього різновиду звільнення? У чому полягають сприятливі та несприятливі наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням? Яка специфіка звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років?

8. Що слід розуміти під давністю виконання обвинувального вироку?

9. У чому полягає суть умовно-дострокового звільнення від відбування покарання? Які умови, підстави та наслідки застосування цього інституту? За яких умов та підстав можлива заміна невідбутої частини покарання більш м'яким?

10. Якими є умови звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, котрі мають дітей віком до трьох років? У межах якого строку встановлюється це звільнення та які правові наслідки воно має?

11. На які різновиди поділяється звільнення від покарання за хворобою та чим вони характеризуються? Які наслідки має одужання осіб, звільнених від покарання або його відбування за хворобою?

12. Що таке амністія та якими є її види?

13. У чому суть помилування і чим воно відрізняється від амністії?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Судимість та її наслідки.
2. Погашення і зняття судимості за законодавством України.
3. Регламентація судимості в зарубіжному кримінальному законодавстві.
4. Інститут звільнення від покарання та його відбування у праві країн світу.
5. Співвідношення положень кримінального і кримінального процесуального законів, які регламентують звільнення від покарання та його відбування.
6. Питання систематизації окремих видів звільнення від покарання та його відбування.
7. Амністія і помилування як підстави звільнення від покарання.

Тема 17. Заходи кримінально-правового характеру

Практичне заняття

Тема 17. Заходи кримінально-правового характеру

При вивченні даної теми потрібно звернути увагу на правову природу, підстави застосування та види заходів кримінально-правового характеру. Так, зокрема потрібно визначити поняття та підстави застосування примусових заходів медичного характеру; види примусових заходів медичного характеру; поняття, правову природу примусового лікування; підстави та особливості застосування спеціальної конфіскації; заходи кримінального - правового впливу до юридичних осіб; поняття та правову природу обмежувальних заходів, які застосовуються до юридичних осіб.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та підстави застосування примусових заходів медичного характеру.
2. Види примусових заходів медичного характеру.
3. Особливості продовження, зміни або припинення примусових заходів медичного характеру.
4. Поняття примусового лікування, його юридична природа та кримінально-правовий зміст.
5. Поняття та підстави застосування спеціальної конфіскації.
6. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
7. Поняття, правова природа, підстави застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Задача № 1

За незакінчений замах на умисне вбивство Г. щодо М. було відкрито кримінальне провадження за ч.3 ст.15 і ч.1 ст.115 КК. Під час судового розгляду цієї справи в нього розвинувся реактивний психоз. Згідно з висновком стаціонарної судово-психіатричної експертизи М. потребував застосування примусових заходів медичного характеру. У зв'язку з цим суд звільнив його від кримінальної відповідальності й застосував до нього примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

Чи правильно суд вирішив справу М.?

Задача № 2

За умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони щодо Т. було відкрито кримінальне провадження за ст.124 КК. На стадії досудового розслідування судово-психіатрична експертиза встановила, що він страждає на шизофренію в параноїдальній формі, а тому щодо вчиненого ним суспільно небезпечного діяння є неосудним. У зв'язку з надмірною агресивністю й озлобленістю хворого комісія лікарів-психіатрів визнала, що відносно Т. необхідно застосувати примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з суворим наглядом.

Як має вирішити справу суд?

Задача № 3

А., знаходячись у будівлі слідчого ізолятора, познайомився з Б. і, представившись начальником даного закладу, під приводом звільнення з-під варти брата Б. отримав від потерпілого 250 гривень і сховався. Було встановлено, що аналогічним чином він поступив з К. і Г., отримавши від них 500 гривень. За висновком експертів-психіатрів А. психічно хворий і потребує лікування на психіатричному стаціонарі.

Чи є підстави для застосування до А. примусових заходів медичного характеру? Хто правомочний вирішувати питання про застосування примусових заходів медичного характеру? Якщо в даному випадку є підстави для застосування примусових заходів медичного характеру, то до психіатричного стаціонару якого типу необхідно помістити А.?

ТЕСТИ

1. До обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, не відноситься можливість покладення на засудженого судом такого обов'язку, як:

А) заборона листування, телефонних переговорів з постраждалою особою, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

В) проходження курсу лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;

С) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо протиправні дії вчинено стосовно неї або у її присутності;

Д) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де постраждала особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин.

2. Заходи, передбачені ч. 1 ст. 91¹ Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство»), застосовуються до особи:

- А) яка вчинила кримінальне правопорушення у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років;
- В) якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років;
- С) яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку;
- Д) яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 21-річного віку.

3. Цілями примусових заходів медичного характеру, відповідно до чинного кримінального законодавства України, визнаються:

- А) обов'язкове лікування, а також запобігання вчиненню особою суспільно небезпечних діянь;
- В) забезпечення інтересів особи, яке полягає в одержанні не тільки належного виховання, а й лікування, соціальної, психологічної допомоги, захисту від жорстокого поводження, насильства та експлуатації;
- С) не тільки кара, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами;
- Д) виправлення і ресоціалізація засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

4. Надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку може бути застосоване судом:

- А) щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги і лікування у примусовому порядку;
- В) щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на життя інших осіб, і за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства, але потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах посиленого нагляду;
- С) стосовно особи, яка страждає на психічні розлади і вчинила суспільно небезпечне діяння, якщо особа за станом свого психічного здоров'я не потребує госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги;
- Д) щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на життя інших осіб, а також щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння становить особливу небезпеку для суспільства і потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах суворого нагляду.

5. Примусове лікування може бути застосоване судом:

А) замість покарання до осіб, що страждають психічними хворобами (розладами), які вчинили суспільно небезпечні діяння, передбачені кримінальним законом;

В) одночасно з призначенням покарання до осіб, які вчинили в стані неосудності, обмеженої осудності, а також в стані осудності суспільно небезпечні діяння, але захворіли психічною хворобою до постанови вироку суду або під час відбування покарання;

С) поряд з покаранням, з дотриманням прав і законних інтересів людини і громадянина, при знаходженні особи в спеціальних медичних установах, під примусовим амбулаторним спостереженням або лікуванням у психіатра;

Д) незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

6. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні:

А) до Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим грошей, майнових прав та іншого майна, яке належить засудженій особі на праві власності;

В) у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи згідно з Кримінальним кодексом України;

С) за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кримінальним кодексом України;

Д) у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженої особи.

7. До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру:

А) штраф, конфіскація майна, ліквідація;

В) штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

С) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна;

Д) штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк.

Самостійна робота

Тема 17. Заходи кримінально-правового характеру

Завдання

1. Що таке примусові заходи медичного характеру та до якої категорії осіб вони можуть бути застосовані? У чому полягає суть надання амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку, госпіталізації до психіатричного закладу зі звичайним, посиленим і суворим наглядом?

2. Якими є підстави і порядок продовження, зміни та припинення застосування примусових заходів медичного характеру?

3. Що означає примусове лікування і в яких місцях воно здійснюється?

4. У чому полягає суть спеціальної конфіскації та чим вона відрізняється від конфіскації майна як виду покарання?

5. За яких підстав та які заходи кримінально-правового характеру можуть застосовуватися до юридичних осіб? У яких випадках юридична особа звільняється від застосування до неї примусових заходів кримінально-правового впливу?

6. Якими є особливості призначення заходів кримінально-правового характеру юридичним особам?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Правове регулювання примусових заходів медичного характеру та примусового лікування як комплексного міжгалузевого інституту.

2. Забезпечення прав людини при застосуванні примусових заходів медичного характеру.

3. Примусові заходи медичного характеру у кримінальному законодавстві України та інших держав: порівняльний аспект.

4. Перспективи вдосконалення законодавства щодо примусових заходів медичного характеру та примусового лікування.

5. Проблеми запровадження інших примусових заходів кримінально-правового впливу в Україні.

Тема 18. ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ТА СИСТЕМА. НАУКОВІ ОСНОВИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Практичне заняття

Тема 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Тема спрямована на вивчення Особливої частини кримінального права України: як галузі права, галузі наукових знань та навчальної дисципліни; специфіку Особливої частини кримінального права та її єдність і зв'язок із Загальною частиною. Система Особливої частини кримінального права. Сучасне уявлення про ієрархію цих цінностей та його вплив на систематизацію Особливої частини кримінального права.

Поняття, принципи та види кримінально-правової кваліфікації. Поняття і види конкуренції кримінально-правових норм, кваліфікація злочинів у випадку конкуренції кримінально-правових норм. Кваліфікація незакінчених злочинів та злочинів, вчинених у співучасті.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Поняття та значення Особливої частини кримінального права.
2. Структура Особливої частини кримінального права, принципи її побудови.
3. Єдність та роздільність Загальної та Особливої частини кримінального права.
4. Поняття та види норм Особливої частини кримінального права.
5. Поняття та види кримінально-правової кваліфікації.
6. Об'єкт, зміст, суб'єкти кримінально-правової кваліфікації.
7. Конкуренція кримінально-правових норм.

8. Колізія кримінально-правових норм.

Самостійна робота

Тема 18. Поняття Особливої частини кримінального права, її значення, система. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Завдання

1. Охарактеризуйте основи для кваліфікації (правової оцінки) кримінальних правопорушень.
2. Наведіть приклад охоронної норми Особливої частини кримінального права. Сформулюйте фабулу з охоронною нормою.
3. Запропонуйте фабулу кримінального правопорушення за результатами вчинення якого має місце використання заохочувальної норми Особливої частини КК України.
4. Визначте місце та значення роз'яснювальної норми Особливої частини кримінального права.
5. Наведіть приклад заниженої та завищеної кваліфікації кримінального правопорушення. Які кримінально-правові наслідки такої кваліфікації?
6. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) приклади кваліфікації: 1) за сукупністю вироків; 2) діяння, вчиненого у співучасті; 3) діяння, вчиненого за обставин, які звільняють від кримінальної відповідальності.

Тема 19. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Практичне заняття

Тема 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Під час вивчення злочинів проти основ національної безпеки України необхідно перш за все з'ясувати їх соціально-політичну характеристику. Держава як колективний суб'єкт виступає гарантом дотримання прав і свобод людини і громадянина. Кримінальний закон охороняє суспільство від злочинних посягань спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України); на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України). У розділі "Злочини проти основ національної безпеки України" передбачено відповідальність за державну зраду, шпигунство, колабораційну діяльність, пособництво державі - агресору.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України.
2. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади.
3. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України.
4. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України.
5. Державна зрада.
6. Колабораційна діяльність.
7. Пособництво державі-агресору.
8. Посягання на життя державного чи громадського діяча.
9. Диверсія.
10. Шпигунство.
11. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.
12. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Задача 1.

Уродженець м. Маріуполя Донецької області, громадянин України П., будучи активним членом збройного формування «Інтернаціональна бригада № 15», прибув у м. Запоріжжя з метою зруйнування ділянки залізничної колії із залізничним потягом. Він розробив план та підготував вчинення диверсії на залізничній колії Придніпровської залізниці шляхом встановлення «гальмівного башмака» із гранатою для створення аварії залізничного потягу через наїзд на нього та вибуху гранати з подальшим сходом із рейок та перекиданням залізничного потягу. Проте реалізувати свій план П. не зміг. Його було затримано із співучасницею на місці, де планувалося вчинити усередині, але вибух не відбувся оскільки їх протиправну діяльність було припинено співробітниками УСБУ в Запорізькій області.

Кваліфікуйте дії П. Чи є в його діях сукупність кримінальних правопорушень?

Задача 2.

Житель села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області С., почувши про прибуття в м. Кривий Ріг народного депутата України В. для проведення зустрічі як кандидата в Президенти України із виборцями та громадськістю міста, вирішив вбити В., через те, що вважав його негідним займати пост Президента. За для реалізації задуманого С. вступив у змову з проживаючими в Україні громадянами РФ І. та Б. Він розробив план, дістав дві бойові гранати РГД-5 та проінструктував про порядок і правила поводження з бойовими гранатами. За вчинення дій, про які вони домовилися С. пообіцяв велику грошову винагороду.

Коли С., І. та Б. прибули до Палацу культури, де планувалася зустріч депутата з виборцями, потрапити до будинку вони не змогли. С. дав завдання І. та Б. визначити позиції для кидків гранат самостійно, виходячи з обстановки, що склалася, після закінчення зустрічі та на момент виходу В. із Палацу культури. Гранати кинули в депутата, тоді коли він вийшов із Палацу культури та з двома іншими депутатами та охоронцем прямував до автомобіля, на якому приїхав. Гранати вибухнули, але ніхто не загинув, частково було зруйновано праве крило Палацу культури.

Кваліфікуйте дії С., І. та Б. Чи виникає конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації їх дій?

Задача 3.

Двоє співробітників Торговельного представництва КНДР у Республіці Білорусь Т. та Д. встановили конфіденційне співробітництво з громадянином України, Г. –

працівником КБ «Південне». Прибувши в Україну з території Республіки Білорусь, вони попросили Г. передати їм за грошову винагороду відомості щодо космічних летальних апаратів. Гроші Г. взяв, але замість того, щоб передати Т. та Д. фотографії наукових дисертацій з грифом «секретно», в яких розкривається інформація про прогресивні технології, нові види технологічних процесів зі створення ракетних комплексів, рідинних ракетних двигунів і космічних летальних апаратів, передав їм муляжі.

Про встановлення контакту з іноземцями, які цікавляться державною таємницею, Г. повідомив Службу безпеки України і в подальшому брав участь у контррозвідальній операції під їх керівництвом. Т. та Д. вдалось затримати із документами, що становлять державну таємницю, отриману не від Г., а з інших джерел.

Дайте кримінально-правову оцінку дій вчинених Г., Т. та Д.

Задача 4.

Літня жителька Хмельницького, Заслужена артистка України, лауреатка міської премії ім. Б. Хмельницького, громадянка України А. з початку російсько-української війни, використовуючи власну сторінку в соціальній мережі «Однокласники», неодноразово розповсюджувала інформацію щодо підтримки керівництва країни-агресора та публічно заперечувала здійснення збройної агресії проти України. Вона щиро вважала, що росіяни та українці браття, що ми усі добре жили за часів Радянського Союзу, тому РФ не може безпідставно вбивати українців та руйнувати їх будинки. Дії РФ щодо України є вимушеними. Як тільки Україна відмовиться від членства в НАТО та ЄС Росія припинить бойові дії та допоможе відновлювати зруйновані населенні пункти та об'єкти інфраструктури.

Чи підлягає А. кримінальній відповідальності? Якщо так, то за якою статтею КК?

Задача 5.

Генеральний директор молококонсервного заводу у Куп'янську, громадянин України Х. під час окупації міста налагодив господарську діяльність з представниками РФ. Підприємець укладав з представниками так званої «Військово-цивільною адміністрацією Куп'янського району» договори поставки. Гендиректор надавав вказівки своїм підлеглим передавати окупантам молочну продукцію. Крім того, Х. встиг налагодити робочі зв'язки з Міністерством

економічного розвитку РФ щодо поставок молочної продукції на територію так званої «ДНР».

Кваліфікуйте дії Х.

Задача 6.

Голова територіальної громади М. 4 грудня в ефірі телеканалу сказав: «Мені здається, що на нашій території воюють дві наддержави – це Сполучені штати Америки і Росія. Дуже прикро, що іде брат на брата». 15 грудня на пресконференції із журналістами він повідомив про розташування нової військової частини у місті, її склад та частково про місце їхньої дислокації. М. свою вину не визнав і пояснив: «Мене звинуватили в тому, що 15 грудня на пресконференції я сказав інформацію, яка пов'язана із забезпеченням військовослужбовців. Це не засекречена інформація, вона є відкритою. Враховуючи те, що депутати ігнорували вже третю поспіль сесію, я тоді звернувся і до депутатів, щоб вони прийшли і проголосували за ті рішення, які стосуються життєзабезпечення і обороноздатності нашої держави». Інформація, яку він оприлюднив розсилалася усім депутатам, це означає, що усі про неї знали.

Чи підлягає М. кримінальній відповідальності? Якщо так, то за якою статтею КК?

Самостійна робота

Тема 19. Злочини проти основ національної безпеки України

Завдання

1. Охарактеризуйте основи для кваліфікації (правової оцінки) кримінальних правопорушень.
2. Наведіть приклад охоронної норми Особливої частини кримінального права. Сформулюйте фабулу з охоронною нормою.
3. Запропонуйте фабулу кримінального правопорушення за результатами вчинення якого має місце використання заохочувальної норми Особливої частини КК України.
4. Визначте місце та значення роз'яснювальної норми Особливої частини кримінального права.
5. Наведіть приклад заниженої та завищеної кваліфікації кримінального правопорушення. Які кримінально-правові наслідки такої кваліфікації?

6. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) приклади кваліфікації: 1) за сукупністю вироків; 2) діяння, вчиненого у співучасті; 3) діяння, вчиненого за обставин, які звільняють від кримінальної відповідальності.

Тема 20. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Практичне заняття

Тема 20. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

Під час вивчення цієї теми варто мати на увазі, що у другому розділі Особливої частини КК України передбачені лише ті кримінальні правопорушення, які безпосередньо посягають на життя і здоров'я особи (в Особливій частині КК містяться і інші кримінальні правопорушення, які посягають на життя та здоров'я особи, проте відносини, що забезпечують охорону життя є не обов'язковим, а додатковим об'єктом цих складів правопорушень).

Життя і здоров'я як об'єкти кримінально-правової охорони можуть бути визнані об'єктом посягання лише з урахуванням усіх сторін однієї й тієї ж суспільної істоти, різноманітність ознак якої діалектично відображає поняття "людина" і "особа". Ці поняття охоплюють безліч особливостей, рис людини, які висвітлюють дві головні її сторони - біофізичну (жива біологічна істота) і суспільну (сукупність суспільних відносин).

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика, поняття та види злочинів проти життя та здоров'я особи.

2. Кримінальні правопорушення проти життя (статті 115–120, 129 КК України):

2.1. поняття та види вбивств;

2.3. умисне вбивство за обтяжуючих обставин;

2.4. умисні вбивства з пом'якшуючими обставинами;

2.5. доведення до самогубства та його відмінність від погрози вбивством.

3. Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи (статті 121–128, 130, 133 КК України):

- 3.1. умисне тяжке тілесне ушкодження;
- 3.2. умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин та за пом'якшуючих обставин;
- 3.3. умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, його відмінність від умисного легкого тілесного ушкодження;
- 3.4. побой і мордування та їх відмінність від катування та домашнього насильства;
- 3.5. поняття та види злочинів проти особистої безпеки.
- 4. Кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я особи у сфері медичного обслуговування (статті 131–132, 138–145 КК України).
- 5. Інші кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини (статті 134–137 КК України).

Задача 1.

Л. та К. у житловому будинку спільно розпивали алкогольні напої. Внаслідок надмірного вживання алкоголю Л. почав сварку з К., в результаті якої наніс близько 10-ти ударів кулаками в область обличчя та голови К. У подальшому протягом декількох годин з особливою жорстокістю Л. наносив К. численні удари руками і ногами по голові, обличчю та тулубу, внаслідок яких потерпілий К. зазнав особливих страждань, аж до настання смерті останнього. З метою приховування слідів вчиненого кримінального правопорушення та ухилення від кримінальної відповідальності, Л. виніс труп К. з будинку на узбіччя дороги. Після цього Л. зник з міста вчинення кримінального правопорушення та у житловому будинку не з'являвся.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам Л.

Задача 2.

Протягом року В. здійснював догляд за своєю тяжкохворою онкологічним захворюванням дружиною Т., становище якої додатково ускладнилось тяжкою травмою – перелом шийки стегна, у зв'язку з чим вона об'єктивно страждала на нестерпні болі. Через пів року В., перебуваючи за місцем свого проживання, в черговий раз викликав лікарів швидкої медичної допомоги для здійснення дружині процедури знеболення. По приїзду лікарів Т. було надано медичну допомогу, однак, така допомога як і завжди мала тільки тимчасовий характер. Не витримавши щоденного спостереження за стражданнями дружини, В. вирішив позбавити її життя. Він підійшов до ліжка, на якому вона лежала, поклав на її обличчя подушку та руками здушував її шию декілька хвилин, тим самим перекривши дихальні шляхи останньої, в результаті чого Т. втратила свідомість та

померла. На далі, В., усвідомлюючи, що позбавив кохану людину життя, вирішив покінчити і своє життя самогубством, для цього з тумби на кухні дістав кухонний ніж, яким умисно заподіяв собі ножові поранення в область живота, однак через вчасну госпіталізацію до лікарні його життя було врятовано.

Надайте кримінально-правову оцінку діям В.

Задача 3.

Вранці, Н., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, зачинив свого батька З. у підсобному приміщенні поруч із житловим будинком, де останній перебував близько однієї години та не мав змоги самотійно вийти на вулицю. Приблизно о 18 год. 00 хв., того ж дня, Н., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в приміщенні літньої кухні в житловому будинку, розпочав черговий конфлікт зі своїм батьком З. та почав його ображати грубою нецензурною лайкою, провокуючи з ним сварку, під час чого застосував фізичне насильство відносно батька, а саме, наніс йому удар кулаком руки в область обличчя. В результаті цього удару, Н. спричинив тілесні ушкодження у вигляді: рани в ділянці правої брови та синця в ділянці правого ока. З., під впливом застосованого щодо нього насильства, образ та систематичного знущання з боку сина, взяв у руку ніж та наніс ним два цілеспрямовані удари в життєво важливу ділянку тіла-грудну клітку та спричинив поріз в ділянці лівого вуха. Нанесені тілесні ушкодження призвели до масивної зовнішньої та внутрішньої крововтрати та привели Н. до смерті.

Надайте кримінально-правову оцінку діям З.

Задача № 4.

Л. о 05 год. 24 хв. біля входу в супермаркет посварився з С. Наступного дня, в цей же час, у цьому ж місці Л. стрімко наблизився до С. та раптово, несподівано для останнього, наніс йому один удар правою рукою в праву половину обличчя, внаслідок чого спричинив останньому тілесні ушкодження у вигляді: черепно-лищевої та мозкової травми у вигляді уламкових переломів кісток носа, перелому кісток склепіння черепа ліворуч з переходом на основу черепа, субдуральної гематоми правої скроневої ділянки (крововиливу під тверду мозкову оболонку), посттравматичного субарахноїдального крововиливу (крововиливу під м'якою мозковою оболонкою). Від його удару потерпілий С. впав на асфальт та ще вдарився об нього головою. Л. облив потерпілого водою, а потім викликав швидку допомогу. Коли «Швидка» приїхала, він розповів її працівникам, що потерпілий отримав ушкодження від його дій. Після цього пішов додому, де ліг

спати. Наступного дня до нього приїхали поліцейські, яким він відразу зізнався, що саме він вдарив потерпілого С.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Л.

Задача 5.

В. під час сварки з Т. наніс останньому один удар кулаком правої руки в область обличчя, після чого Т. почав тікати. В. наздогнав Т., повалив його на землю та останній скотився у рів. Після того, В. скориставшись тим, що потерпілий перебуває в лежачому положенні на спині, не міг чинити активний опір, підійшов до нього та наніс декілька ударів кулаком та долонею правої руки по обличчю та тулубу Т. Потім В. витягнув потерпілого із рову та наніс йому ще 2–3 удари правою ногою у взутті в область грудної клітки зліва. В результаті нанесених В. ударів Т. отримав тілесні ушкодження у виді: одне садно в ділянці перенісся, один синець в ділянці правого плеча, два синці в ділянці лівого передпліччя, одну рану в ділянці правого передпліччя, один синець по тильній поверхні лівої кисті, один синець в ділянці спини справа, один синець в ділянці правого стегна та один синець в ділянці правої гомілки. При огляді лікарями у Т. діагностовано тупа травма живота, розрив селезінки, печінки, внутрішня кровотеча, геморагічний шок.

Після лікарні Т. будучи в стані алкогольного сп'яніння, зателефонував до дівчини В., однак вона не відповідала і він вирішив зайти до неї додому. Вони поговорили через вікно і пішли на прогулянку. Вони йшли дорогою, Т. засліпив дівчині ліхтариком очі і одночасно вдарив у обличчя рукою. Дівчина впала на землю. Коли вона лежала, то Т. наносив удари руками та ногами по обличчю і по тулубу внаслідок чого дівчина втратила свідомість. Коли прийшла до тями, то дізналася, що якийсь незнайомець відвіз її до лікарні, де вона була близько 10 днів. Також вона пояснила, що Т. вирішив помститися через те, що став інвалідом та відчуває моральні страждання через приниження з боку В.

Надайте кримінально-правову оцінку діям В. та Т.

Самостійна робота

Тема 20. Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи

Завдання

1. Проаналізуйте наукові позиції щодо сутності поняття «вбивство», а також з'ясуйте його об'єктивні і суб'єктивні ознаки; дослідіть питання про види вбивств. Визначте основні розмежування вбивства через необережність із іншими злочинами, наслідком яких є смерть потерпілого. З'ясуйте зміст поняття «тілесні ушкодження», які є основною групою злочинів проти здоров'я, а також проаналізуйте їх об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Розгляньте питання про

співвідношення понять «тілесні ушкодження», «побої, мордування», «катування» із поняттям «фізичне насильство». Важливо зазначити, що при кваліфікації злочинів проти життя та здоров'я особи нерідко виникають проблеми при відмежуванні тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, від умисного чи необережного вбивства. Поясніть, чому так могло статися, та поясніть, чому суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій є визначальним. Відповідь обґрунтуйте.

2. Ознайомтеся з Наказом МОН України «Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» від 17.01.1995 р. № 6 та ст.ст. 121–125, 128 КК України. Які з наведених статей КК України передбачають розлад здоров'я, пов'язаний зі стійкою втратою працездатності не менш ніж на одну третину (не менш 33%)? Якщо мова йде про втрату постійної працездатності на 30%, як має кваліфікуватися тілесне ушкодження, якщо воно було вчинене у стані сильного душевного хвилювання? Як має кваліфікуватися аналогічне діяння, вчинене за тих самих обставин з втратою постійної працездатності на 40%? Охарактеризуйте легке тілесне ушкодження, яку тривалість розладу здоров'я воно може завдати? Відповідь обґрунтуйте.

Тема 21. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

Практичне заняття

Тема 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Під час вивчення цієї теми студентам потрібно ознайомитися із змістом положень Конституції України, що закріплюють права і свободи людини і громадянина, Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року, Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами від 21.03.1950 року, Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням

заручників від 18.12.1979 року, Конвенції про права дитини від 20.11.1989 року та інших актів, які знайшли відповідну регламентацію в статтях Розділу III Особливої частини КК.

У даному розділі Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за незаконне позбавлення волі; насильницьке зникнення; захоплення заручників; підміну дитини; відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини; експлуатацію дітей; використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом; незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги; примушування до шлюбу.

ЗАВДАННЯ

Підготувати відповіді на теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.
2. Види кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.
  - 2.1. *незаконне позбавлення або викрадення особи (ст. 146 КК України);*
  - 2.2. *насильницьке зникнення (ст. 146-1 КК);*
  - 2.3. *захоплення заручників (ст. 147 КК);*
  - 2.4. *підміна дитини (ст. 148 КК);*
  - 2.5. *торгівля людьми (ст. 149 КК);*
  - 2.6. *експлуатація дітей (ст. 150 КК);*
  - 2.7. *використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1 КК);*
  - 2.8. *незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги (ст. 151 КК);*
  - 2.9. *примушування до шлюбу (ст. 151-1 КК).*

Задача 1.

П. і Д. знаходились у своїй квартирі. Ввечері до них зайшла поштарка Н., яка мала принести їм важливу посилку. Н. відповіла, що такої ще не отримала. П. і Д. їй не повірили і з метою дізнатися, де ж все таки посилка, закрили ключем вхідні двері квартири. Після цього вони схопили потерпілу та почали наносити їй удари у різні частини тіла, висловлюючись на її адресу образливими словами та погрозами. Такі знущання над потерпілою тривали до ранку наступного дня.

Дайте кримінально-правову оцінку діянням П і Д.

Задача 2.

І. пожалілася своєму співмешканцю В., що П. протягом півроку уникає її, оскільки винен їй значну суму коштів за договором оренди, а ці гроші їй вкрай потрібні. І. попросила В. будь-яким способом посприяти їй у тому, щоб якнайшвидше одержати належні їй кошти. В. за кілька днів після цієї розмови зустрівся з П. і вимагав віддати гроші І. Оскільки П. сказав, що він наразі цих грошей не має, В., будучи фізично сильнішим за П., заштовхав його у свій автомобіль і відвіз у ліс. Там він привів його до закинутої хатини лісника і прикував наручниками до труби. На прохання П. його відпустити, В. відповів, що відпустить лише за умови, якщо той негайно поверне заборговані кошти.

Дайте юридичну оцінку діянням І та В.

Задача 3.

Т. зробили кесарів розтин. Лікарі повідомили батькам, що здорова на перший погляд дитина на четвертий день впала в кому і згодом померла. Судово-медичний експерт з'ясував – Т. і її чоловік поховали немовля, яке народитися у них не могло. У батьків – друга група крові. Дитина ж, яку поховали, мала четверту, несумісну з батьківською, групу крові. Увесь цей час поряд з дитиною перебували медсестра І. та лікар акушер-неонатолог С., які заздалегідь домовилися про те, що батькам віддадуть тіло померлої дитини, а живу дівчинку продали одній із пацієнток.

Дайте кримінально-правову оцінку діянням І. та С.

Задача 4.

Д. з метою позбутися своєї дружини Л. напоїв її психотропними засобами і привіз її до психіатричного стаціонару. Він повідомив черговому психіатру Р., що його дружина «збожеволіла», кидається на підлогу, намагається вистрибнути у вікно, і попросив помістити її в лікарню. Психіатр Р. оглянувши пацієнтку зазначив, що необхідно провести психолого-психіатричну експертизу для визначення стану хворої. Тоді Д. запропонував психіатру Р. грошову винагороду за те, щоб той все ж таки помістив дружину в лікарню. Р погодився. Через місяць комісія лікарів-психіатрів прийшла до висновку, що підстав для госпіталізації немає.

Дайте юридичний аналіз вчиненому.

Задача 5.

Р. протягом тривалого часу знайомився з молодими дівчатами, під час розмов дізнавався подробиці їхнього приватного життя. Так, використовуючи те, що І. не має постійного місця проживання та постійного місця помешкання і перебуває у скрутному матеріальному становищі, запропонував їй виїхати до Туреччини для надання інтимних послуг за плату. Окрім І. Р. також переконав ще трьох дівчат, двом з яких було 14 і 16 років, виїхати закордон, за що пообіцяв їм багато грошей і багате життя. Р. затримали у момент перетину державного кордону України разом із дівчатами.

Кваліфікуйте дії Р.

Задача 6.

О., використовуючи свою малолітню доньку М., демонструвала її перехожим, пояснюючи, що їй необхідні грошові кошти для утримання малолітньої дитини. Таким способом М. отримала від випадкових перехожих грошові кошти загальною сумою 115 гривень.

Дайте кримінально-правову оцінку діянням О.

Самостійна робота

Тема 21. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Завдання

1. Назвіть міжнародні конвенції, на які слід посилатися під час кваліфікації кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.
2. Проаналізуйте дані Єдиного державного реєстру судових рішень з точки зору того, які прояви має торгівля людьми, передбачена ст. 149 КК України.
3. Письмово обґрунтуйте відповідь, як співвідносяться між собою кримінальні правопорушення передбачені ст. 146 та ст. 151 КК України (незаконне позбавлення волі або викрадення людини та незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги).

Тема 22. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Практичне заняття

Тема 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

Кримінальні правопорушення проти статевої свободи і статевої недоторканості - передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на статеві відносини, властиві сформованому у суспільстві статевому укладу, які полягають в умисному вчиненні з метою задоволення статевої пристрасті сексуальних дій, які порушують статеві інтереси потерпілого.

Під статевою свободою слід розуміти право особи, яка досяг статевої зрілості вільно обирати партнера для статевих відносин.

Статева недоторканість - це абсолютна заборона вступати в природні статеві зносини з особою, яка в силу певних обставин не є носієм статевої свободи, в запереченні її волевиявлення.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

2. Кримінальні правопорушення, що посягають як на статеvu свободу, так і на статеvu недоторканість особи:

2.1. зґвалтування (ст. 152 КК України);

2.2. сексуальне насильство (ст. 153 КК України);

2.3. примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України).

3. Кримінальні правопорушення, що посягають на статеvu недоторканість особи.

- 3.1. вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України);
- 3.2. розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України);
- 3.3. домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156-1 КК України).

Задача 1.

До поліції надійшла заява від гр. Т., яка вимагала притягнути до кримінальної відповідальності за зґвалтування Ж., у зв'язку з тим, що він обманним шляхом (обіцяючи укласти шлюб) схилив її до вступу у статевий зв'язок. Ж. два місяці повністю знаходився на утриманні Т., проживав з нею, а потім зник. Як з'ясувалося, заяви аналогічного змісту щодо Ж. надійшли до поліції ще від декількох жінок.

Проаналізуйте диспозицію ч. 1 ст. 152 КК України та вирішіть питання щодо наявності в діях Ж. ознак зґвалтування.

Задача 2.

17-річні Ф. та С. вирішили «провчити» свою колишню подругу 16-річну Г., яка припинила відвідувати їх компанію, що зловживала алкоголем та безладними статевими зв'язками. До участі в цьому вони залучили 18-річного Р.

Запросивши Г. до квартири Ф., зазначені особи, погрожуючи вбивством, повалили її на диван і зірвали одяг. Після цього Р. вчинив з Г. статевий акт, а Ф. і С. тримали у цей момент дівчину за руки і ноги, заважаючи їй чинити дієвий спротив гвалтівнику.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Ф., С. та Р.

Задача 3.

15-річний С. протягом року підтримував інтимні стосунки з 13-річною П., щоб домогтися від неї згоди на вступ з ним в статевий зв'язок, С. робив їй різні подарунки у виді предметів жіночого вбрання, цукерок, недорогих ювелірних виробів, парфумерії.

Вирішіть питання щодо кримінальної відповідальності С.

Задача 4.

Відпочиваючи у ресторані, компанія чоловіків запросила по телефону прийняти участь у застіллі жінок легкої поведінки. Після того, як жінки прибули, К. запропонував одній з них залишитися на самоті, у чому йому було відмовлено у зв'язку з тим, що він знаходився в стані сильного алкогольного сп'яніння. К., образившись, влучив момент, коли С. пішла до туалетної кімнати, ввірвався туди та вчинив щодо неї дії сексуального характеру, пов'язані із вагінальним та анальним проникненням в її тіло. Захисник К. наполягав на тому, що за таких супутніх обставин (зайняття С. проституцією, погодження прийняти участь у застіллі, прийняття обіцянки сплатити за сексуальне послугу тощо), проникнення, що вчинив К., не може визнаватися таким, що відбулося без добровільної згоди.

Надайте оцінку доказам захисника та вирішіть питання щодо кримінальної відповідальності К.

Задача 5.

Р., зустрівши пізно ввечері у парку незнайому йому дівчину, вирішив її зґвалтувати. Однак, після того, як він зірвав з неї верхній одяг, потерпіла А. заявила, що вона інфікована на коронавірус, після чого Р. свої дії припинив.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Р.

Задача 6.

Л. вчинив сексуальне насильство щодо неповнолітньої К., яка після цього сказала йому, що вона все розповість своїй матері. Наступного дня Л. від свого знайомого поліцейського дізнався, що К. разом з матір'ю була в поліції та написала на нього заяву. Бажаючи помститися за це К., Л. підстеріг її біля під'їзду та вбив.

Кваліфікуйте дії Л.

Задача 7.

За вчинення щодо своєї 15-річної падчерки дій сексуального характеру, пов'язаних з анальним проникненням в її тіло, Н. обіцяв їй купити новий телефон. Однак, після вчинення зазначених дій, Н. заявив дівчинці, що він пошуткував.

Вирішіть питання щодо кримінальної відповідальності Н.

Задача 8.

20-річний М. познайомився через Інтернет з 16-річною О., яка в ході спілкування сказала йому, що їй 16 років. Згодом М. запропонував О. прийняти участь у виготовленні дитячої порнографії. О. обіцяла подумати, але вже в процесі наступної зустрічі таку згоду надала.

Проаналізуйте склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 156-1 КК України та кваліфікуйте дії М.

Самостійна робота**Тема 22. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи****Завдання**

1. Проаналізуйте основні безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 152–156-1 та ст. ст. 301–303 КК України. Визначте, основні безпосередні об'єкти яких кримінальних правопорушень, передбачених у розділах IV та XII Особливої частини КК, не відповідають своїм родовим об'єктам. Яке кримінально-правове значення має така невідповідність. Відповідь обґрунтуйте.

2. Визначте додаткові безпосередні об'єкти зґвалтування та сексуального насильства. Поясніть, яке кримінально-правове значення має виокремлення таких об'єктів і за яким принципом слід розмежовувати складні одиничні багатооб'єктні діяння та ідеальну сукупність кримінальних правопорушень. Відповідь обґрунтуйте.

Тема 23. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Практичне заняття

Тема 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Метою вивчення злочинів проти власності є засвоєння положень кримінального законодавства України, яким передбачено відповідальність за суспільно небезпечні діяння, які посягають на суспільні відносини, що виникають під час володіння, користування, розпорядження майном. Ознайомлення із основними складами кримінальних правопорушень проти власності, їх об'єктивними та суб'єктивними ознаками.

ЗАВДАННЯ

1. Відносини власності як об'єкт кримінальних правопорушень проти власності. Система кримінальних правопорушень проти власності.
2. Поняття розкрадання (викрадення) чужого майна. Ознаки, види та форми розкрадання (викрадення).
3. Загальна кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень проти власності.
4. Корисливі кримінальні правопорушення проти власності з ознаками розкрадання (викрадення).
5. Корисливі кримінальні правопорушення проти власності без ознак розкрадання (викрадення).
6. Некорисливі кримінальні правопорушення проти власності та предикатні кримінальні правопорушення.

Задача 1.

Гр. К. попередньо домовившись з гр. Р. в травні 2022 року проник до дачного будинку гр. С., ключі від якого були на зберіганні у гр. Р., та викрав з домоволодіння побутову техніку у вигляді пральної машини «Малютка» та пілосос «Ракета», садовий інвентар в кількості 12 одиниць, металевий посуд та катушку мідного проводу вагою 6 кг.

Надайте кримінально-правову кваліфікацію діям гр. К. та гр. Р.

Задача 2.

Гр. А., перебуваючи на посаді охоронника продуктового складу, розташованого за Адресою 1, під час своєї робочої зміни після 23:00 вживав на робочому місці алкогольні напої внаслідок чого близько 01:00 заснув та не прокинувся до появи його змінного колеги. В період з 03:00 до 04:00 до зазначеного складу проникли гр. Б. та гр. В., які достовірно знали про стабільну звичку гр. А. щодо вживання алкогольних напоїв на робочому місці, та викрали 200 пляшок віскі JohnnieWalkerRedLabel, 40%, 1 л.

Надайте правову оцінку діям гр. Б. та гр. В., а також гр. А.

Задача 3.

Гр. Д., перебуваючи на посаді головного бухгалтера, не здійснила фактичне звільнення двох працівників деревообробного цеху підприємства, а лише зробила записи до їх трудових книжок про звільнення. При цьому продовжила нараховувати останнім заробітну плату з усіма надбавками та виплатами протягом 14 календарних місяців. У відомості по виплаті заробітної плати підробляла підписи зазначених двох працівників, а суму коштів залишала собі.

Кваліфікуйте дії гр. Д.

Задача 4.

Гр. Ю. працювала комірником в гуртовому магазині продуктів харчування де протягом періоду з листопада 2021 року по липень 2022 року щотижня таємно забирала списану продукцію (по причині закінчення термінів придатності).

Чи є в діях гр. Ю. склад правопорушення?

Задача 5.

Гр. А. протягом 3-х років (з вересня 2019 року по вересень 2022 року) був Головою Садового Товариства «Берізка» та мав доступ до всієї комерційної, фінансової та іншої інформації, а також вчиняв всі розпорядчі та управлінські функції Товариства. Після зміни керівництва Садового Товариства у жовтні 2022 року стало відомо, що 12 земельних ділянок було відведено у користування третім особам в порушення Статуту Товариства та передбачених чинним законодавством процедур такого відведення, окрім того, за кожен таку ділянку від користувача (особа, якій гр. А. надав ділянку у користування) отримав грошову винагороду у розмірі 500 доларів США,

Надайте правову оцінку діям гр. А.

Задача 6.

Гр. Б. за попереднього змовою зі своїм рідним дядьком гр. С. умовили бабусю першого виступити у якості поручителя по кредитному договору, за умовами якого АБ «Південний» надавав гр. А. споживчий кредит у розмірі 250 000 гривень. Гр. Б. попередньо мав намір не виконувати умови даного кредитного договору, а отримавши зазначені кошти, гр. А. та гр. С. покинули територію України та більше на зв'язок не виходили. За даним кредитним договором мав місце судовий спір, за результатами якого бабуса гр. Б. втратила квартиру.

Визначте, чи має місце в діях гр. Б. та гр. С. ознаки кримінального правопорушення.

Самостійна робота

Тема 23. Кримінальні правопорушення проти власності

Завдання

Завдання

1. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) приклади притягнення осіб до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності в умовах воєнного стану (3-5 прикладів).

2. Складіть приклад (фабулу) вчинення кримінального правопорушення, передбаченого Розділом VI Особливої частини КК України (2-3 приклади).

Тема 24. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Практичне заняття

Тема 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Метою вивчення кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності є засвоєння положень кримінального законодавства України, яким передбачено відповідальність за суспільно небезпечні діяння, які посягають на суспільні відносини, що виникають під час діяльності суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Ознайомлення із основними складами кримінальних

правопорушень в сфері господарської діяльності їх об'єктивними та суб'єктивними ознаками.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.
2. Класифікація кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.
3. Кримінальні правопорушення у сфері обігу грошей, цінних паперів та інших документів.
4. Кримінальні правопорушення сфері забезпечення порядку переміщення визначених законодавством предметів через митний кордон України.
5. Кримінальні правопорушення у сфері забезпечення порядку зайняття підприємницькою чи іншою господарською діяльністю.
6. Кримінальні правопорушення у бюджетній сфері.
7. Кримінальні правопорушення у сфері оподаткування та загальнообов'язкового державного соціального страхування.
8. Кримінальні правопорушення у сфері забезпечення прав кредиторів.
9. Кримінальні правопорушення у сфері забезпечення діяльності фондового ринку.
10. Кримінальні правопорушення у сфері забезпечення добросовісної конкуренції.
11. Кримінальні правопорушення у сфері приватизації державного та комунального майна.

Задача 1.

При проходженні митного контролю у гр. К було виявлено у спеціально обладнаному сховищі біля топливного бака автомобіля вишиту книгу «Кобзар», який нещодавно було викрадено з виставкового залу Рівненського краєзнавчого музею. У письмових поясненнях гр. К. зазначив, що придбав знайдену унікальну річ у невідомого громадянина за 20 000 гривень, з яким тримав зв'язок виключно за допомогою мережі Інтернет.

Надайте юридичну оцінку діям гр. К.

Задача 2.

Гр. А. за попередньою домовленістю з гр. З. та гр. Л. вантажним авто останнього перевезли з міста Познань до міста Одеси 112 дизельгенераторів, який при проходженні митного контролю було належним чином оформлено як

гуманітарний вантаж від благодійного фонду «YOU&ME». У місті Одесі 50 генераторів зазначеними особами урочисто було передано до БФ «Тримай», а решту – 62 генератори гр. Ч., який в подальшому реалізував 57 із 62 генераторів у своєму магазині за ціною 67 000 грн. за одну одиницю. Одержані від продажу генераторів кошти гр. А., гр. З., гр. Л. та гр. Ч. поділили між собою в рівних частинах.

Кваліфікуйте дії гр. А, гр. З., гр. Л. та гр. Ч.

Задача 3.

Гр. Л. отримала кредити в семи різних банківських установах міста Одеси на загальну суму 6 540 000 грн. Під час запиту на кредит гр. Л. разом з документами, що посвідчують її особу, надавала підроблені документи, які підтверджували її право власності на: індивідуальний житловий будинок загальною площею 658 кв.м., розташований за адресою: м. Одеса, вул. Ромашкова, 54; квартиру, загальною площею 126 кв.м., розташованої за адресою: Французький бульвар, 60/2, кв. 126; земельну ділянку загальною площею 0, 012 га, розташованої в СК «Отрадово-3» Роздільнянського району Одеської області.

Надайте правову оцінку дій гр. Л.

Задача 4.

Школі № 16 міста Одеси отримала цільову безповоротну фінансову допомогу від ТОВ «М» у розмірі 20 000 000 гривень на облаштування бомбосховища, розрахованого на весь склад учнів та працівників цього закладу освіти. Директор зазначеної школи за рахунок вказаних грошових коштів за договором поставки закупив обладнання для улаштування лабораторії кабінету хімії та інтерактивного комп'ютерного класу для учнів 5-9 класів загальною вартістю на 10 760 538 гривень. Ремонтні роботи у приміщенні бомбосховища склали 4 800 759 гривень, а на закупівлю всього необхідного обладнання, меблів, освітлення та інших необхідних було витрачено ще 4 256 000 гривень.

Надайте правову оцінку діям директора.

Задача 5.

ТОВ «Рибка» поставило з Норвегії до порту Одеси 120 тон морепродуктів та морської риби. Дане товариство спеціалізується на вилові ресурсів та їх оптовому продажі, при чому транспортуванням продукції за допомогою морських перевезень також займається самостійно. ТОВ «Делікатес» за договором поставки

придбало у ТОВ «Рибка» 8 тон лосося. Після відвантаження та підписання всієї супровідної документації на вантаж, ТОВ «Делікатес» направило проби лосося на експертизу, за результатами якої було виявлено, що лосось містить сальмонелу. Генеральний директор та виконавчий директор шляхом підкупу керівника установи експертиз виготовляє новий висновок, у якому значиться, що лосось є безпечним та відповідає всім вимогам якості. Після чого весь лосось розфасували та направили до супермаркетів та роздрібних покупців.

Надайте правову оцінку ситуації.

Задача 6.

Гр. А. надавала послуги догляду гр. В., який довгий час хворів та проживав один. Шляхом обману, скориставшись поганим самопочуттям гр. В., гр. А. заволоділа його паспортом, ППН, технічним паспортом та іншими правовстановлюючими документами на квартиру гр. В. Шляхом підробки внесла свої ім'я до технічного паспорту та зазначених документів на квартиру як співвласника. Надалі, підмовивши нотаріуса гр. С., гр. А. виправила на своє ім'я довіреність від імені гр. В. Через місяць гр. В. помер, а гр. А., взявши всі документи щодо квартири, зазначену раніше довіреність та подала всі необхідні матеріали до відділу приватизації житлового фонду управління комунального майна та приватизації департаменту економіки та комунального майна виконавчого комітету Одеської міської ради з метою приватизації зазначеного майна. Пізніше гр. А. було додано заяву до приватизаційної справи про смерть гр. В. За результатами чого на підставі підроблених документів вказаним органом було видано свідоцтво про право власності на вказану квартиру на ім'я гр. А.

Кваліфікуйте діяння гр. А.

Самостійна робота

Тема 24. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Завдання

1. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) приклади притягнення осіб до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (3-5 прикладів).

2. Визначте особливості передумов звільнення від кримінальної відповідальності особи за вчинення діяння, передбаченого ст. 212 та ст. 212-1 КК України.

3. Складіть приклад (фабулу) вчинення кримінального правопорушення, передбаченого Розділом VII Особливої частини КК України (2-3 приклади).

Тема 25. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Практичне заняття

Тема 25. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Основне завдання Розділу VIII Особливої частини КК - охорона суспільних відносин у сфері охорони довкілля і раціонального використання природніх об'єктів, своєчасного їх відновлення. Екологічна безпека - це такий стан навколишнього середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

ЗАВДАННЯ

1. Поняття і види кримінальних правопорушень проти довкілля.
2. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку використання землі та її надр.
3. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку раціонального використання водних об'єктів атмосферного повітря.
4. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку використання рослинного світу.
5. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку використання тваринного світу.

Задача 1.

У., маючи земельну ділянку сільськогосподарського призначення, не маючи дозволу на проведення робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву, використовуючи техніку, за відсутності проекту та ліцензії на користування надрами, з корисливих спонукань, з метою видобутку та реалізації корисних копалин (піску), виконував на ділянці земельні роботи, що спричинили негативний вплив на рослинність, ґрунтовий покрив, надра. Навколишньому середовищу заподіяно шкоду: зміна сільськогосподарського ландшафту, порушення складання геологічних порід, неродючості ґрунту, знищення ґрунтового шару та рослинності шляхом їх зняття та перекриття відвальним

грунтом. Площа порушених земель становила 12568,7 кв. м., збитки у сумі 12815803 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям У.

Задача 2.

З., не маючи дозволу органу лісового господарства, спилив 448 дерев породи модрина, об'ємом 132,11 куб. м, що належать до лісів водоохоронних зон (захисних лісів), заподіявши державному лісовому фонду України майнові збитки у сумі 726341 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям З.

Задача 3.

П. за допомогою трактора перемістив ґрунт, що розмивається, з берега вглиб річки на відстань 17 метрів, що призвело до забруднення поверхневих вод загальної площі 4,41 га, завдавши шкоди рибним запасам річки у вигляді утворення зони підвищеної каламутності поверхневих вод. В результаті заподіяно суттєву шкоду водним біологічним ресурсам, зменшено рибопродуктивність рибогосподарської водойми та запаси риб басейну річки. Розмір збитків за площею негативного впливу на водні біоресурси річки – 4,41 га на суму 200000 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Парпалак.

Задача 4.

Р., начальник виробництва ТОВ «Еко» не контролював використання газоочисного обладнання та допустив викид забруднюючих речовин в атмосферне повітря від 2-х печей свинцю через витяжну трубу, яка відсутня у проекті викидів підприємства, не обладнану газоочисними спорудами, що спричинило забруднення повітря. Через витяжну трубу викидалися забруднюючі речовини: свинець, залізо, магній, марганець, оксид та діоксид азоту, вуглецю. За висновком експерта, свинець та його сполуки – важкі метали, які стосуються 1 класу небезпеки, є отрутою політропної дії і негативно впливають на стан атмосферного повітря. Свинець викликає негативні ефекти: ураження кровотворної, нервової, травної та інших систем. Вплив на рослини та тварин може бути причиною виникнення захворювань, що призведуть до їх загибелі. Забруднення атмосферного повітря у 2,83 рази перевищило гранично допустимі концентрації свинцю та його сполук.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Р.

Задача 5.

К. та Б. у період нересту риби, маючи при собі заборонені знаряддя лову, витяг мережі, що належить К., на автомобілі приїхали на берег річки, яка є місцем нересту та шляхами нерестової міграції риб. На дерев'яному човні відійшли від берега і зупинилися за 50 метрів. Дрейфуючи на човні, Б. почав гребти на веслах, утримуючи його на хвилі, а К. ловив рибу сіткою і поміщав її в човен. На місці злочину їх було затримано, а незаконно виловлену рибу «Лещ» у кількості 56 штук вилучено. Відділу державного контролю та охорони водних біологічних ресурсів завдано збитків на суму 65000 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям К. та Б.

Задача 6.

П. на березі річки, що є мисливським угіддям загального користування, знаючи, що полювання на лося не відкрито і в закриті терміни полювання в мисливських угіддях загального користування полювання заборонено, з метою вживання м'яса в їжу, використовуючи наявну в нього вогнепальну зброю вбив лося прицільним пострілом. П. завдав державі збитків у розмірі 120000 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям П.

Задача 7.

Н., використовуючи бензопилу, знаючи, що він не має права вирубувати дерева без відповідного на те дозволу, незаконно спиляв у захисній смузі відведення залізниці 4 дерева породи «дуб», що входять до Лісового фонду. Потім Н. розпилював їх на частини, а Г. за допомогою трактора складавав розпиляні стволи для транспортування, де їх і затримали. Внаслідок незаконного рубання дубів обсягом 4,91 м³ було завдано збитків на 70314 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Н. та Г.

Задача 8.

С. вирубав дерева, не повідомляючи органи влади про знесення зелених насаджень, що належать територіальній громаді. Він уклав з Д. договір на очищення зелених насаджень, що ростуть на прилеглий до його ділянки території,

що належить до зеленого фонду. Д., не підозрюючи про злочинний намір С., бензопилою спилив сосни 20 штук. Потім частину дерев вивіз на автомобілі, а решту передав С. за роботу. Територіальній громаді завдано збитків на суму 502 424 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Д. та С.

Задача 9.

В., тракторист ТОВ, порушивши вимоги пожежної безпеки про заборону випалювання сухої трав'янистої рослинності, на землях сільськогосподарського призначення поблизу лісових насаджень підпалив соломі, потім виїхав на тракторі з підпаленими гумовими покришками на полі. В результаті сталося поширення вогню на лісові насадження, що спричинило пошкодження дерев породи «липа» на площі 0,1 га у кількості 49 штук на суму 139 240 грн.

Надайте кримінально-правову оцінку діям В.

Задача 10.

Директор заводу М. дав вказівку спускати в річку неочищені води. Було спущено 900 м³ води, яка містила шкідливі та отруйні хімічні речовини, що спричинило масову загибель риби.

Кваліфікувати дії директора М.

Самостійна робота

Тема 25. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Завдання

1. Зробіть відмежування кримінальних правопорушень проти довкілля від кримінальних правопорушень проти власності та від адміністративних правопорушень.

2. Дайте аналіз складів кримінальних правопорушень, що посягають на встановлений порядок видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину.

3. Проаналізуйте склад кримінального правопорушення «Забруднення моря».

4. Надайте кримінально-правову характеристику незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу.

Тема 26. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Практичне заняття

Тема 26. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Метою вивчення злочинів проти громадської безпеки є засвоєння розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, загальної характеристики кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Ознайомлення із основними складами кримінальних правопорушень проти громадської безпеки їх об'єктивними та суб'єктивними ознаками.

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки - це навмисні чи необережні суспільно-небезпечні діяння, що заподіюють істотну шкоду чи створюють реальну загрозу заподіяння шкоди безпечним умовам життя суспільства. Ця група кримінальних правопорушень руйнує сформовані суспільно корисні соціальні зв'язки, що складаються між різними суб'єктами в процесі їх діяльності.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.
2. Злочини у сфері створення, функціонування злочинних об'єднань і справляння злочинного впливу.
3. Терористичні злочини.

4. Злочини, що полягають у протиправному поводженні зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, радіоактивними матеріалами.

5. Кримінальні правопорушення, що полягають у протиправному поводженні з тими матеріальними об'єктами, які мають ряд особливо небезпечних характеристик.

6. Інші злочини проти громадської безпеки.

Завдання

1. Розгляньте аргументи на користь та проти запровадження до ККУ України такого поняття як «вор в законі».

2. З'ясуйте, яке значення для кримінального права України має рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ашларба проти Грузії» [Case of Ashlarba v. Georgia : Judgment of European Court of Human Rights, 15 July 2014, Final 15/10/2014. // Official website of European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22%22CASE%20OF%20ASHLARBA%20v.%20GEORGIA%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-145572%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22%22CASE%20OF%20ASHLARBA%20v.%20GEORGIA%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-145572%22]})

3. З'ясуйте на прикладі обраних Вами трьох норм з бланкетними диспозиціями, передбачених у розділі IX Особливої частини ККУ України, як вплинули на зміст таких диспозицій останні зміни, внесені до нормативно-правових актів інших галузей права.

4. Проаналізуйте вплив останніх подій в Україні на практику реалізації норм, передбачених у розділі IX Особливої частини ККУ України.

Задача 1.

Б., Л. і Д. озброїлися обрізами мисливських рушниць (далі в тексті цієї задачі – обрізи) та вирішили спільно здійснювати напади на підприємства, установи, організації та фізичних осіб, попередньо спільно плануючи такі напади та спільно розподіляючи між собою функції щодо участі в них. Так, вони вирішили здійснити такий напад на автозаправну станцію (далі в тексті цієї задачі – АЗС), за годину ретельно узгодивши план нападу та розподіливши між собою ролі в нападі. Їхнє об'єднання було стабільним і згуртованим. Б., Л. і Д. з обрізами в руках підійшли до АЗС. Б. залишився на порозі АЗС, а Л. і Д. увірвалися в приміщення АЗС, де перебували її працівники. Б., Л. і Д., грізно погрожуючи обрізами зазначеним працівникам, наказали ним віддати Б., Л. і Д. усі наявні у вказаному приміщенні готівкові кошти й отримали від зазначених працівників 37727 гривень.

Надайте кримінально-правову оцінку ситуації.

Задача 2.

Д., маючи намір створити реальну небезпеку для життя чи реальну істотну небезпеку для здоров'я працівників військового комісаріату (теперішня назва – територіальний центр комплектування та соціальної підтримки), призупинити роботу військового комісаріату та тим самим зірвати заходи з військової мобілізації, просто неба, ведучи одиночний вогонь, здійснив декілька пострілів з автомата Калашникова по стелі невеликого (цей розмір Д. усвідомлював правильно) робочого кабінету військового комісаріату, де, що ще перед пострілом та в момент пострілу бачив Д., перебували зазначені працівники, вибивши скло вікна зазначеного кабінету й пошкодивши зазначену стелю, від якої пулі відскочили рикошетом, при цьому створивши з прямим умислом реальну небезпеку для життя зазначених працівників.

Надайте кримінально-правову оцінку ситуації.

Задача 3.

Декілька десятків осіб проходили військову службу у збройних силах держави, яка вела агресивну війну проти України. У цьому зв'язку зазначені особи отримали вогнепальну зброю для ведення вказаної війни та інтенсивно обстрілювали зі згаданої зброї розташовану на території України атомну електростанцію, включно зі складниками та будівлями ядерних реакторів, з метою захоплення зазначеної станції та впливу на прийняття рішень, вчинення та невчинення дій органами державної влади, службовими особами цих органів, юридичними особами, міжнародними організаціями.

Надайте кримінально-правову оцінку ситуації. При цьому врахуйте співвідношення між положеннями, передбаченими в статтях розділу IX Особливої частини та ст. 437 КК України.

Задача 4.

Р. побачив, як під час сварки між двома особами з-під одягу однієї з них непомітно для неї випав пістолет. Р., усвідомлюючи, що зазначена річ є вогнепальною зброєю, а також те, що робить це непомітно для інших осіб, уніс згаданий пістолет туди, де у Р. з'явилася фактична змога користуватися зазначеним пістолетом за його цільовим призначенням.

Надайте кримінально-правову оцінку ситуації, врахувавши дані про предмети передбачених в ст. 262 злочинів і наведені в постанові ВС від 18.06.2019 р. у справі № 761/31918/14-к (провадження № 51-795км19) [Постанова

ВС від 18.06.2019 р. у справі № 761/31918/14-к (провадження № 51-795км19)// Офіц. веб-портал «Судова влада України» / Державна судова адміністрація України. Державна інформаційна (автоматизована) система «Єдиний державний реєстр судових рішень» / Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83203551> (дата звернення: 18.03.2023 р.).] ознаки привласнення майна.

Задача 5.

К. було видано службову вогнепальну зброю, а саме пістолет (далі в тексті цієї задачі – пістолет). У цьому зв'язку К. також було видано службові кулі до пістолету (далі в тексті цієї задачі – кулі). Про це дізнався В. та попросив К. надати йому пістолет та декілька куль, щоб, як сказав В., потримати їх в своїй кишені та так трохи прогулятися з ними. К. погодився та безпідставно безпосередньо й добровільно виконав згадане прохання. Через десять хвилин після початку своєї самостійної прогулянки В. випадково зустрів сторонню мирну особу С., негайно повністю зарядив пістолет кулями та відразу вистрілив у С., чим з прямим невизначеним умислом заподіяв С. тяжке тілесне ушкодження (далі в тексті цієї задачі – тілесне ушкодження). Між згаданим пострілом та тілесними ушкодженнями був необхідний причинно-наслідковий зв'язок. Як з'ясувалося, ставлення К. до свого діяння та настання шкоди у вигляді тілесних ушкоджень виразилося у формі необережності (безвідносно того, що в цій задачі запитується далі).

Обміркуйте, чи існував необхідний причинно-наслідковий зв'язок між тим, що К. надав В. пістолет і кулі, та тілесними ушкодженнями. З'ясуйте, чи вчинив К. кримінальне правопорушення чи кримінальні правопорушення. Якщо ні, то чому? Якщо так, то як кваліфікується відповідне кримінальне правопорушення чи кваліфікуються відповідні кримінальні правопорушення?

Задача 6.

Р. на вулиці випадково почув розмову перехожих, один з яких сказав іншому, що під час проведення концерту готується небезпечний для життя людей вибух в будівлі театру, розташованій в населеному пункті, де проживав Р. У Р. не склалося певного враження про те, чи є ця інформація правдивою. Він негайно вирішив про всяк випадок потелефонувати до поліції та повідомити про згадану розмову та її згаданий почутий ним зміст, що відразу й зробив.

Чи вчинив Р. кримінальне правопорушення чи кримінальні правопорушення? Якщо ні, то чому? Якщо так, то як кваліфікується відповідне кримінальне правопорушення чи кваліфікуються відповідні кримінальні правопорушення?

Тема 27. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Практичне заняття

Тема 27. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту посягають на суспільні відносини, що забезпечують безпеку руху та експлуатації залізничного, водного, повітряного, автомобільного, міського електричного, магістрального трубопровідного транспорту.

Для даної групи кримінальних правопорушень є характерним наявність предмета злочину (транспортні засоби, шляхи сполучення, транспортні комунікації, споруди).

Більшість диспозицій статей у даному розділі є бланкетними, тобто для встановлення окремих категорій і понять, необхідно звернутись до інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема: Правил дорожнього руху від 10.10.2001р.; Закону України «Про дорожній рух» від 30.06.1993р.; Закону України «Про транспорт» від 10.11.1994р.; Закону України «Про залізничний транспорт» від 04.06.1996р.; Закону України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001р. та інші.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.
2. Порухення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту.
3. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів.
4. Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна. Незаконне заволодіння транспортним засобом.
5. Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства.
6. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків.
7. Порухення правил повітряних польотів. Порухення правил використання повітряного простору.
8. Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден.
9. Порухення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Порухення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння.
10. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації.
11. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.
12. Інші кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Завдання

1. Охарактеризуйте родовий об'єкт кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту й основний безпосередній об'єкт незаконного заволодіння транспортним засобом. Які позиції щодо правильності розміщення статті про відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом у структурі Особливої частини КК України висловлені у науці кримінального права? Як на практиці вирішується питання про відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом?
2. Поясніть, чи існує необхідність у самостійній (окремій) кримінально-правовій охороні безпеки руху та експлуатації транспорту. Чи може безпека руху та експлуатації транспорту вважатися складовою громадської безпеки або громадського порядку? Визначте напрямки подальшого вдосконалення системи кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.
3. Розгляньте історію питання про відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту у стані сп'яніння. З'ясуйте,

наскільки обґрунтованим було включення до КК України статті 286¹. Поясніть, чи виправдано обмежувати сферу застосування низки статей Загальної частини КК України щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені у статті 286¹ КК України.

Задача № 1.

20 липня 2019 року З. у стані алкогольного сп'яніння керував технічно справним автомобілем. На заокругленні дороги З., рухаючись із швидкістю близько 90 км/год., не впорався з керуванням, допустив виїзд на смугу зустрічного руху і зіткнувся з мікроавтобусом, який рухався назустріч. У результаті зіткнення пасажир Р. автомобіля, яким керував З., була заподіяна смерть.

Після зіткнення З. підійшов до водія мікроавтобуса і сказав, що «зараз будемо розбиратися, хто мені пошкодив авто». Дружина З., яка їхала разом з Р. та З., сказала, звертаючись до З.: «Що ти наробив!». Зрозумівши, що зіткнення допустив саме він, З. подзвонив своєму другу Ж. і попросив забрати його і дружину з місця події, що Ж. і зробив.

Надайте кримінально-правову оцінку поведінці З. та Ж.

За яким законом про кримінальну відповідальність мають бути кваліфіковані дії З., які виразилися у порушенні правил безпеки руху транспорту, що спричинило смерть потерпілого?

Задача № 2.

С. та Л. на світанку проходили вулицею і побачили, що біля будинку, в якому проживав З., стоїть мопед. Оглянувши мопед, С. та Л. виявили, що він несправний (відсутнє переднє колесо, акумулятор, деякі інші деталі). Незважаючи на це, С. та Л. вирішили викрасти мопед з метою розібрати його на запчастини, які у майбутньому планували продати. С. повернувся до себе додому і невдовзі приїхав до будинку З. на власному автомобілі з причепом. С. та Л. разом завантажили мопед на причеп і відвезли додому до батьків Л. у сусіднє село. Розібрати мопед на запчастини С. та Л. не встигли, оскільки через кілька годин були затримані.

Кваліфікуйте дії С. та Л.

Задача №3.

А. є власником технічно справного автомобіля. 24 жовтня 2022 року близько 0 год. 00 хв. А., достовірно знаючи про те, що його син Б. не має посвідчення водія і, крім того, перебуває у стані алкогольного сп'яніння, оскільки вони разом вживали алкогольні напої, допустив Б. до керування автомобілем. У той же час А., Г., Д. та С. зайняли місця пасажирів у салоні транспортного засобу.

24 жовтня 2022 року приблизно о 1 год. 45 хв. в межах населеного пункту Б. рухався проїзною частиною автодороги регіонального значення зі швидкістю близько 90 км/год. Під час руху цією ділянкою дороги Б. проявив неухважність, не обрав в установлених межах безпечну швидкість руху, не урахував дорожню обстановку, виїхав за межі проїзної частини дороги ліворуч на протилежну смугу руху, внаслідок чого автомобіль з'їхав у кювет і зіткнувся з бетонною конструкцією. У результаті дорожньо-транспортної пригоди Б. отримав тілесні ушкодження, які відносяться до тяжких тілесних ушкоджень, що призвели до настання смерті.

Кваліфікуйте дії А.

Задача 4.

Є. влітку 2018 року в м. Одеса придбав для власного користування автомобіль марки AUDI, який у подальшому використовував у власних цілях. Під час експлуатації автомобіля Є. виявив невідповідність літерно-цифрових позначень первинного номера кузова вказаного автомобіля ідентифікаційному номеру, зазначеному в свідоцтві про реєстрацію транспортного засобу.

У жовтні–листопаді 2021 року Є., який мав навички автослюсаря, діючи умисно, без дозволу органів з надання сервісних послуг МВС та з мотивів безперешкодного користування транспортним засобом здійснив шліфування електрошліфувальною машинкою останніх десяти літерно-цифрових позначень первинного номера кузова та подальше нанесення на відшліфованій поверхні рельєфно-втиснутого літерно-цифрового зображення останніх десяти позначень номера кузова, які зазначені в свідоцтві про реєстрацію транспортного засобу. Після цього Є. далі використовував автомобіль. 16 липня 2022 року на блокушту Є. був зупинений. Під час перевірки документів було виявлено підробку номера кузова вказаного транспортного засобу.

Кваліфікуйте дії Є.

Тема 28. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Практичне заняття

Тема 28. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Метою вивчення кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є засвоєння розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, загальної характеристики кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Ознайомлення із основними складами кримінальних правопорушень проти громадської безпеки їх об'єктивними та суб'єктивними ознаками.

Громадським порядком визнається сукупність суспільних відносин, що створюються для забезпечення охорони громадською спокою, суспільної моральності як умови суспільного життя людей.

Громадською моральністю визнаються відносини, які створюються на засадах загальнолюдських цінностей (добра, істини, справедливості) і вимагають від особи відповідної поведінки.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика та види кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.
2. Групове порушення громадського порядку та масові заворушення. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку.
3. Хуліганство.
4. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого.
5. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду.
6. Жорстоке поводження з тваринами.
7. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів.

8. Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження. Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи.

9. Створення або утримання місць розпусти і звідництва. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.

10. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

Завдання

1. Визначте основні безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XII Особливої частини КК України. Основні безпосередні об'єкти яких із цих кримінальних правопорушень не узгоджуються із родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності чи із загальним об'єктом кримінальних правопорушень? Чи має така невідповідність якесь значення? Відповідь обґрунтуйте.

2. Проаналізуйте дані Єдиного державного реєстру судових рішень з точки зору того, які прояви має хуліганство (стаття 296 КК України). Наведіть приклади, коли хуліганство було кваліфіковане за ознакою його вчинення із особливою зухвалістю, та приклади, коли хуліганство було кваліфіковане за ознакою його вчинення із винятковим цинізмом. Чи виникають у судовій практиці труднощі, пов'язані із кваліфікацією хуліганства?

3. Проаналізуйте практику застосування судами законодавства про відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (стаття 299 КК України). Чи виникають на практиці труднощі у кваліфікації жорстокого поводження з тваринами? Чи ставлять і вирішують суди питання про об'єкт жорстокого поводження з тваринами? З чим пов'язані суворі санкції, передбачені у частинах статті 299 КК України? Якою є практика призначення покарання за жорстоке поводження з тваринами?

Задача № 1.

Перебуваючи у приміській електричці, С. у стані сп'яніння почав ображати пасажирів та говорити їм непристойні речі. На зауваження Н. він вдарив того кулаком по голові, заподіявши легке тілесне ушкодження без розладу здоров'я, потім сказав, що чиясь сумка, яка лежала на сидінні, заважає, і кинув її на підлогу. С. пред'явив вимогу пасажирам, які їхали поруч, йти зі своїх місць, бо «він зараз злий». Дії С. були припинені двома провідниками.

Надайте кримінально-правову оцінку поведінці С.

Варіант 1. Н. було заподіяно легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я.

Варіант 2. С. на зауваження Н. вийняв ніж типу «метелик» та завдав тому поранення (середньої тяжкості тілесні ушкодження).

Надайте кримінально-правову оцінку діям С. для кожного із варіантів.

Задача № 2.

Поселившись на квартирі, А. та Б. знайомилися на вулиці з жінками та дівчатами, серед яких були і малолітні особи. А. та Б. пропонували їм свої послуги як нібито фотографів. Під час перебування у квартирі А. та Б. пропонували жінкам і дівчатам повністю роздягатися, щоб можна було зробити фото для іноземних порнографічних web-сайтів, за що обіцяли винагороду. Після цього А. та Б. продавали фотографії іншим особам.

Надайте правову оцінку діям А. та Б.

Задача №3.

Р., керуючи легковим автомобілем, впритул під'їхав до дворового собаки та з метою вбивства собаки, раптово почав рух на автомобілі, умисно здійснив наїзд на собаку, чим спричинив собаці фізичний біль, численні травми голови, тулуба, внутрішніх органів, які призвели до особливих мук, та в подальшому – до смерті.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Р.

Тема 29. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Практичне заняття

Тема 29. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Розділ XIII включає суспільно-небезпечні діяння, які за особливостями об'єкту посягання та характером і змістом об'єктивної сторони відносяться до двох

категорій: це – кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Переважає більшість кримінальних правопорушень даної категорії вимагає встановлення ознак предмету посягання. Більшість предметів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, введені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Перелік) у виді Таблиць I-IV, затвердженого постановою КМ від 6 травня 2000 р. № 770 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМ №1890 від 12 грудня 2002 р.).

Перелік складається з урахуванням положень і вимог відповідних міжнародних конвенцій та протоколів ООН, він постійно змінюється у зв'язку з доповненням новими видами речовин, потенційна небезпека яких зумовлюється тяжкими наслідками як для здоров'я конкретної особи, так і для народного здоров'я (здоров'я населення), економіки, для кожної окремої сім'ї та суспільства в цілому.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших кримінальних правопорушень проти здоров'я населення.

2. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

3. Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

4. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (статті 307, 309 КК України).

5. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

6. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель.

7. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

8. Незаконні дії з обладнанням, призначеним для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

9. Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Схиляння до вживання наркотичних засобів,

психотропних речовин або їх аналогів. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів.

10. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

11. Інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Завдання

1. Розкрийте поняття предметів кримінальних правопорушень проти здоров'я населення:

- наркотичних засобів;
- психотропних речовин;
- аналогів наркотичних засобів та психотропних речовин;
- прекурсорів;
- фальсифікованих лікарських засобів;
- отруйних і сильнодіючих лікарських засобів;
- одурманюючих засобів;
- допінгу;
- отруйних речовин;
- сильнодіючих речовин.

2. Яким чином об'єкт та предмет впливають на кваліфікацію кримінальних правопорушень проти здоров'я населення?

Задача № 1.

Д. у травні 2021 року, керуючи автомобілем, прямував з Польщі до України, в автомобілі він приховав у паперовому згортку порошкоподібну речовину білого кольору. У ході проведення митного огляду працівниками митниці та Управління Служби безпеки України у Волинській області було вилучено згорток з порошкоподібною речовиною. Згідно з висновками експертів порошкоподібна речовина білого кольору є героїном. Д. надав свідчення про те, що він віз цей порошок для особистого застосування.

Кваліфікуйте дії Д. Які обставини можуть вказувати на наявність в особи умислу на збут наркотичних засобів?

Задача № 2.

Службова особа К. шляхом зловживання своїм службовим становищем заволоділа прекурсорами для виготовлення наркотичних засобів для особистого вживання.

Як потрібно кваліфікувати дії К.?

Задача № 3.

Двадцятирічний Ж. ввів наркотичний засіб двом неповнолітнім з метою подальшого їх залучення до розбійного нападу та заволодіння майном інших осіб. Неповнолітнім Ж. пояснив, що засіб, який вводиться, підвищує хоробрість людини, людина стає безстрашною і сильнішою, а якщо неповнолітні відмовляться, він перестане з ними дружити.

Кваліфікуйте дії Ж.

Задача № 4.

З. займалася вирощуванням снотворного маку на своїй земельній ділянці, а потім передавала його за плату особам, які виготовляли наркотичні засоби для особистого вживання, а частково – на продаж.

Кваліфікуйте дії З та осіб, які купували у неї снотворний мак.

Задача № 5.

В. на спортивному майданчику запропонував трьом неповнолітнім вжити наркотичні засоби для покращення показників у спортивному змаганні. Неповнолітні погодилися. Тоді В. надав кожному із них цигарку, в якій тютюн був змішаний із наркотичним засобом, пояснив, як краще цю цигарку палити. Сказав, що перший раз цигарки дарує.

Як кваліфікувати дії В.? Зверніть увагу на розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених статтею 315 КК України, статтею 316 КК України та статтею 323 КК України.

Задача № 6.

П. перевозив через митний кордон України наркотичні засоби, психотропні та сильнодіючі речовини. Під час затримання П. ковтнув частину психотропних речовин.

Як треба кваліфікувати дії П.? Зверніть увагу на застосування кримінального закону при конкуренції норм (статті 201 та статті 305 КК України).

Тема 30. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ

Практичне заняття

Тема 30. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації є гарантією внутрішньої і зовнішньої безпеки держави. Варто особливу увагу приділити вивченню основних кримінально-правових характеристик незаконного переправлення осіб через державний кордон України: особливості притягнення до відповідальності у військовий час.

До основних кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації також відносяться розголошення державної таємниці; втрата документів, що містять державну таємницю; порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї; незаконне перетинання державного кордону України; ухилення від призову на військову службу під час мобілізації на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період; ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика та види кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

2. Розголошення державної таємниці. Втрата документів, що містять державну таємницю.
3. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни.
4. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України.
5. Порухення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. Незаконне перетинання державного кордону України.
6. Порухення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю.
7. Порухення правил міжнародних польотів.
8. Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу. Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.
9. Ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації.
10. Ухилення від військового обліку або навчальних (спеціальних) зборів.

Завдання

1. Проаналізуйте наукові підходи щодо родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених у розділі XIV Особливої частини КК України. Визначте, чи узгоджуються основні безпосередні об'єкти цих кримінальних правопорушень з родовим об'єктом. Як слід кваліфікувати кримінальні правопорушення, основний безпосередній об'єкт яких не відповідає родовому об'єкту? Проаналізуйте судову практику щодо кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень.

2. Знайдіть колізії чи конкуренцію серед кримінально-правових норм, що містяться в розділі XIV Особливої частини КК України, та запропонуйте шляхи їх подолання.

3. Назвіть підстави звільнення від кримінальної відповідальності у разі вчинення кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIV Особливої частини КК України. Чи закріплені у статтях цього розділу спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності? Чи є необхідність в існуванні спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації?

Задача № 1.

Громадянин України З., перебуваючи на посаді начальника виробничого підрозділу «Шепетівська дистанція колії» регіональної філії «Південно-Західна залізниця» акціонерного товариства «Українська залізниця», маючи допуск та доступ до державної таємниці за формою 3, будучи обізнаним про необхідність збереження державної таємниці, яка йому була довірена, про виконання вимог режиму секретності, та будучи попередженим про відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці, а також взятого на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, здійснив дзвінок за допомогою свого мобільного телефону начальнику четвертої дільниці ВП «Шепетівська дистанція колії» громадянину України Д. Усвідомлюючи, що останній не має допуску і доступу до державної таємниці, в ході розмови розголосив йому інформацію, яка містилась у вхідній шифротелеграмі, надісланій на станцію Шепетівка.

Кваліфікуйте дії З. та Д. Чи є в їх діях ознаки державної зради?

Задача № 2.

Громадянин України Б. отримав запрошення взяти участь у Китайсько-Українському науково-технічному форумі, який мав відбутися на базі Харбінського політехнічного інституту КНР. Під час підготовки до участі у форумі Б., окрім презентації про автомобільні радары, яку він зазначив у заявці організаційного комітету науково-технічного форуму, також відібрав додаткові матеріали, які зберігалися на його особистих електронних носіях, в тому числі звіт про науково-дослідну роботу «Хаотичні та псевдовипадкові сигнали мікрохвильового та міліметрового діапазонів, пристрої для їх випромінювання та прийому з метою застосування в шумових радары та системах формування радіозображень», шифр «Крок». Тобто Б., будучи не зареєстрованим в Державній службі експортного контролю України як суб'єкт здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, а також не маючи відповідних дозвільних документів з ДСЕК, вирішив використати у своїй презентації інформацію про технології військового призначення, у зв'язку з чим здійснив копіювання електронних файлів з даною роботою на власний USB флеш-накопичувач із написом «URSI AP-RASC 2016».

Громадянина Б. було затримано у зоні митного контролю в міжнародному аеропорті «Бориспіль». Кваліфікуйте дії Б. Чи є в його діях Б. ознаки закінченого складу кримінального правопорушення?

Задача № 3.

Громадянин України Х., перебуваючи на посаді завідувача сектору взаємодії з правоохоронними органами, оборонної та мобілізаційної роботи апарату Звенигородської РДА, маючи згідно з розпорядженням [голови Звенигородської РДА](#) допуск до державної таємниці, отримав, а потім втратив ввірений йому документ – «Перелік об'єктів місцевого значення, що підлягають охороні в умовах надзвичайного стану і особливого періоду», що містить відомості, які становлять державну таємницю та мають гриф обмеженого доступу «Таємно». Перелік не був належним чином зареєстрований, місце його знаходження невідоме.

Кваліфікуйте дії Х.

Задача № 4.

Громадянин України А. домовився з громадянином РФ С., що проживав на тимчасово окупованій території України, про перевезення за допомогою човна через річку Сіверський Донець поблизу населених пунктів Лобачеве та Жовте Луганського району Луганської області продуктів харчування та товарів господарського призначення. Про порядок в'їзду та виїзду на тимчасово окуповану територію України А. та С. достовірно знали. Впродовж місяця вони близько п'ятнадцяти разів переміщали з підконтрольної Україні території, через лінію розмежування поза пунктами в'їзду-виїзду, на тимчасово окуповану територію України продукти харчування та товари господарського призначення з метою їх реалізації.

Кваліфікуйте дії осіб А. та С.

Задача № 5.

Г., який перебував на обліку в Овідіопольському районному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки Одеської області як військовозобов'язаний запасу Збройних Сил України, у зв'язку з оголошенням загальної мобілізації на підставі Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» № 65/2022 від 24 лютого 2022 року отримав повістку про виклик до РТЦКтаСП. Але 4 червня 2022 року, пройшовши військово-лікарську комісію, будучи здоровим та придатним до військової служби у воєнний час, знаходячись у призовному пункті на території Овідіопольського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, не маючи законних підстав для отримання відстрочки від призову, заявив, що проходити військову службу за мобілізацією він не збирається.

Прокурор звернувся до суду з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо Г. на підставі статті 48 КК України у зв'язку зі зміною

обстановки, оскільки обвинувачений Г. на момент розгляду вказаного провадження добровільно з'явився до РТЦКтаСП та дав згоду на призов по мобілізації.

Кваліфікуйте дії Г. Чи можна звільнити Г. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 48 КК України?

Задача № 6.

Громадянин Республіки Молдова П. прибув на територію України з метою працевлаштування у сфері будівництва як різноробочий. На території України останній встановив не оформлені у визначеному діючим законодавством порядку сімейні відносини з громадянкою України К. Перебуваючи на території України, П. порушив встановлений чинним законодавством України строк тимчасового перебування на території України, внаслідок його було притягнуто до адміністративної відповідальності та накладено штраф. Стосовно нього було прийнято рішення про заборону в'їзду на територію України строком на три роки та внесено відповідну відмітку в його паспорт громадянина Республіки Молдова.

П. вирішив перетнути державний кордон України поза пунктом пропуску, але був затриманий співробітниками Державної прикордонної служби України.

Кваліфікуйте дії П.

Тема 30. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

Практичне заняття

Тема 31. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Важливою умовою функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування є створення надійної та ефективної системи кримінально-правової охорони їх авторитету від злочинів та криміна

льних проступків.

Студентам варто звернути увагу на характеристики основних складів кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів, їх об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів.

2. Наруга над державними символами. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.

3. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій.

4. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд.

5. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

6. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця. Втручання у діяльність державного діяча.

7. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Погроза або насильство щодо журналіста. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

8. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

9. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. Посягання на життя журналіста.

10. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника. Захоплення журналіста як заручника.

11. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Перешкоджання діяльності Рахункової палати, члена Рахункової палати. Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

12. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи.

13. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації.

14. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Самоправство.

15. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження. Підrobлення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів.

16. Інші кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян.

Завдання

1. Розгляньте історію відповідальності за кримінальні правопорушення проти журналістів. Охарактеризуйте об'єкти відповідних посягань. Визначте, з яких міркувань виходила Верховна Рада України, закріплюючи у КК України ці статті. Чи можна погодитися з аргументами, що наводилися при цьому? Поясніть, чому перешкоджання законній професійній діяльності журналістів за змістом КК України не вважається кримінальним правопорушенням проти журналістів. Відповідь обґрунтуйте.

2. Охарактеризуйте об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого у статті 354 КК України. Визначте, у чому полягає суспільна небезпека цього кримінального правопорушення. Поясніть, чому відповідальність за інші підкупи встановлена у статтях іншого розділу Особливої частини КК України. Чи є необхідність у збереженні у КК України статті 354, можливо, у зміненій редакції? У якому розділі Особливої частини КК України має бути передбачена відповідальність за вказане діяння? Відповіді обґрунтуйте.

Задача № 1.

Д. представлявся працівником поліції. Використовуючи формений одяг працівника поліції, запевняву можливості вирішення питань із використанням його повноважень і під впливом цього обману протягом січня – листопада 2022 року ум. Київ почергово заволодів грошима громадян: А. – в сумі 500 доларів США, П. та К. – по 800 грн., Р. – 15000 грн., Л. – 1200 грн., В. – 440 грн., Е. – 200 доларів США, М. та Т. – по 8000 грн, завдавши кожному з них матеріальної шкоди на відповідну суму.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Д.

Охарактеризуйте склад кримінального правопорушення.

Задача № 2.

8 лютого 2021 року П., використовуючи свій мобільний телефон, замовив у невідомої особи за обумовлену плату в сумі 4000 грн. виготовлення підробленого посвідчення водія і при цьому надав за допомогою мобільного месенджера Viber невідомій особі персональні анкетні дані про себе та власне фото, які були використані для підробки посвідчення водія категорії «В». Після цього на початку березня 2021 року П. отримав підроблене посвідчення водія через службу доставки. П. тривалий час використовував вказаний підроблений документ під час керування транспортними засобами відповідної категорії. 24 березня 2023р. близько 9 години 50 хвилин П. був зупинений працівниками поліції для перевірки документів. Під час перевірки П., маючи протиправний умисел на використання завідомо підробленого документа, пред'явив працівникам поліції підроблене посвідчення водія, видане на його ім'я та з його фотокарткою.

Надайте кримінально-правову оцінку діям П.

Задача № 3.

14 січня 2023 року у вечірній час в умовах воєнного стану К. разом зі своїм знайомим Р. вживав алкогольні напої у кафе. Після закриття закладу К. та Р. підійшли на вулиці до раніше незнайомих чоловіків Т. та Е., які в цей час перебували біля вказаного закладу. У ході спілкування між чоловіками виник словесний конфлікт.

Поліцейські А. та М., які заступили на добове чергування з охорони громадського порядку по району міста, від перехожого отримали усне повідомлення про порушення громадського порядку біля закладу та о 21 годині 55 хвилин прибули до місця події. Т. та Е. вказали на К. як на порушника громадського порядку. Для того, щоб уникнути відповідальності, К. намагався втекти. Зрозумівши, що втекти не вдасться, та усвідомлюючи, що А. і М. є працівниками правоохоронного органу і виконують свої службові обов'язки, К. з метою заподіяння А. тілесних ушкоджень, тримаючи у правій руці ніж та погрожуючи ним, не реагуючи на неодноразові голосні команди М. «заспокоїтися, зупинитися та покласти ніж», почав швидко наближатися до А. Працівником поліції було застосовано вогнепальну зброю, після чого К. зупинився. Для забезпечення безпеки поліцейських та оточуючих до К. був застосований спеціальний засіб (кайданки). Після цього К. був доставлений до відділення поліції.

Надайте кримінально-правову оцінку діям К. Чи має якесь значення та обставина, що події відбувалися в умовах воєнного стану?

Тема 31. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ), СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ І МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ

Практичне заняття

Тема 32. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Кримінальні правопорушення у сфері використання ЕОМ (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (комп'ютерні кримінальні правопорушення) – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на суспільні відносини у сфері безпеки комп'ютерної інформації та нормального функціонування електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку, заподіюючи їм шкоду чи ставлячи під загрозу заподіяння такої шкоди.

Родовим об'єктом цих кримінальних правопорушень – урегульовані законодавством суспільні відносини, що забезпечують безпеку комп'ютерної інформації та нормальне функціонування ЕОМ (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

2. Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж.

3. Створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут.

4. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації.

5. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї.

6. Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється.

7. Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку.

Завдання

1. Проаналізуйте статті розділу XVI Особливої частини КК України. Які кримінальні правопорушення, передбачені у цьому розділі, мають формальний склад, а які – матеріальний? Чи є серед цих кримінальних правопорушень такі, що мають усічений склад? Визначте, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу яких кримінальних правопорушень є мета. Визначте, суб'єкт яких кримінальних правопорушень є спеціальним.

2. Як вирішується питання про родовий об'єкт кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, у проєкті нового КК України. Порівняйте систему статей про відповідальність за ці кримінальні правопорушення за чинним КК України та проєктом нового КК України. Наскільки вдалою є система норм, якими охоронятиметься інформаційна безпека (за проєктом нового КК України)?

Задача № 1.

Б., маючи достатні навички роботи на комп'ютері, без дозволу провайдера ТОВ «StarNET» втручався у роботу його мережі під чужими реквізитами. Таке несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерної мережі призводило до блокування надходження інформації до офіційних користувачів, унеможливлювало їм доступ до цієї мережі, викривляло процес оброблення інформації, порушувало порядок її маршрутизації.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам Б.

Задача № 2.

В. зі свого домашнього комп'ютера зайшов на сайт провайдера «StarNET» і за допомогою створеної ним програми вчинив втручання у роботу

автоматизованої системи, що призвело до витоку інформації – 620 логінів і паролів доступу до Інтернету абонентів вказаного провайдера.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам В.

Задача № 3.

Г., маючи на меті отримання безкоштовного доступу до Інтернету, створив і використав комп'ютерну програму, призначену для сканування мережі провайдера та одержання логінів і паролів, які містилися на сервері провайдера, а також для модемного доступу до Інтернету. Надалі Г. отримав доступ до Інтернету.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам Г.

Задача № 4.

Д. продавав на місцевому радіоринку шкідливі комп'ютерні програми під назвою «Все, що потрібно хакеру». Ці програми містили файли, призначені, зокрема, для злому операційних систем комп'ютерів, дистанційного підключення до інших інформаційних систем, масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку, сканування номерів кредитних карток, які могли бути використані для втручання у роботу банківських електронних систем.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам Д.

Задача № 5.

Ж. працюючи касиром банку, з метою приховання недостачі у касі грошей, які надходили як оплата за комунальні послуги, змінила у комп'ютері інформацію про прийом платежів, а саме: надала останнім вигляд анульованих або платежів, що не відбулися.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам Ж.

Задача № 6.

З., працюючи спеціалістом відділу кредитування фізичних осіб одного з комерційних банків і маючи доступ до бази даних клієнтів та їхніх рахунків, скопіювала інформацію стосовно рахунка одного з клієнтів банку (трансфер і паролі входу до рахунка). Використовуючи цю інформацію, З. через Інтернет поповнювала рахунок свого мобільного телефону і сплачувала рахунки за комунальні послуги.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам З.

Тема 32. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАнням ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Практичне заняття

Тема 33. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Формування демократичної правової держави в Україні є неможливим без удосконалення всіх видів службової діяльності. Від якості та об'єктивності реалізації службовими особами своїх повноважень залежать доля політичних, соціальних, економічних реформ, розвиток громадянського суспільства в Україні, а також рівень довіри Українського народу до державної влади. У зв'язку з цим, розробка теоретичних і прикладних питань кримінально-правової охорони інтересів служби є актуальною, а їх вивчення набуває все більшого значення.

Боротьба із корупцією є одним із завдань кримінальної політики держави. Проблематика корупційних правопорушень та боротьби з ними є однієї з найактуальніших наразі для суспільства. Також надзвичайно важливим є детальне вивчення антикорупційного законодавства у даній сфері. Для оволодіння рівнем знань, необхідних для успішного здійснення кваліфікації корупційних злочинів, важливим є вивчення судової практики із означеної проблематики.

Питання щодо кримінально-правової кваліфікації корупційних правопорушень займають центральне місце навчальної дисципліни, оскільки вміння правильно кваліфікувати діяння, пов'язане із корупцією є запорукою реалізації державної політики у цій сфері та боротьби з даним явищем.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.
2. Зловживання владою або службовим становищем.
3. Здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України.
4. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.
5. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

6. Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей.

7. Службове підроблення.

8. Декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

9. Службова недбалість.

10. Прийняття пропозиції обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Підкуп особи, яка надає публічні послуги. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі.

11. Провокація підкупу.

12. Незаконне збагачення.

13. Зловживання впливом.

14. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

Завдання

1. Проаналізуйте підходи щодо визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Визначте видові об'єкти, а також основні безпосередні об'єкти складів кримінальних правопорушень, які входять до розділу XVII КК України. Визначте, чи притаманні деяким з цих складів додаткові об'єкти, якщо так, визначте, є вони обов'язковими або факультативними.

2. Ознайомтеся з визначеннями понять службової особи, яка займає відповідальне становище, та службової особи, яка займає особливо відповідальне становище, наведеними в примітці до статті 368 КК України. Визначте, якими ознаками характеризується службова особа як така.

3. Дослідите історичний процес криміналізації незаконного збагачення в Україні. Зверніть увагу на те, що в структурі КК України наявні дві статті, які передбачають відповідальність за незаконне збагачення: 368⁵ та 368² (не діюча). Подумайте, чому має місце такий незвичний стан справ.

Задача № 1.

Н., яка займала посаду проректора вищого навчального закладу в м. Київ, було пред'явлено обвинувачення в незаконному збагаченні. Слідством встановлено, що в період з січня по березень 2023 року Н. незаконно набула у власність активи на суму, яка в 2300 разів перевищувала розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Чи підлягає Н. кримінальній відповідальності за інкриміноване діяння? Якщо б зазначене діяння було вчинене в січні–березні 2020 року, чи вплинуло б це на вирішення питання про наявність складу кримінального правопорушення?

Задача № 2.

К. придбав транспортний засіб – автомобіль. За домовленістю продавець автомобіля надав К. доручення, за яким той мав право користуватися транспортним засобом та розпоряджатися ним. Через деякий час К. вирішив перереєструвати транспортний засіб на свою дружину. Під час експертного огляду на майданчику сервісного центру МВС експертом було встановлено ознаки зміни ідентифікаційних номерів кузова та двигуна транспортного засобу. В свою чергу К. запропонував експерту грошовікошти за те, щоб він не реагував належним чином і щоб транспортний засіб не був затриманий у встановленому порядку. У підсумку К. було заарештовано на місці.

Якою має бути кваліфікація дій К.? Чи має він також нести кримінальну відповідальність за зміну ідентифікаційних номерів транспортного засобу? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3.

18 квітня 2017 року в м. Винниці М., який обіймав посаду поліцейського патрульної поліції, посварився з С., який, проходячи повз М., випадково зачепив його рюкзаком. У відповідь М. зупинив С. і наказав йому пред'явити документ, який посвідчував би особу С. Цю вимогу С. виконав та передав М. у руки свій паспорт громадянина України. Після цього М. наказав С. прослідувати з ним у відділення поліції для встановлення особи. С. навідріз відмовився від цього, зауваживши, що він вже пред'явив документ, який посвідчує його особу і цього достатньо. М. наполягав на своєму. У результаті між М. та С. сталася бійка, М. вдалося надягти на С. кайданки та доправити його у відділок.

Надайте кримінально-правову оцінку діям М.

Задача № 4.

Державний службовець Л. вчасно подав щорічну декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції». Втім, протягом року він продав транспортний засіб, який був зареєстрований на нього, і отримав дохід у розмірі 720 тисяч гривень. У встановлений законодавством термін Л. не повідомив про отримання доходу.

Чи є підстави для притягнення Л. до кримінальної відповідальності? Якщо так, якою має бути кваліфікація його бездіяльності?

Задача №5.

Інспектор відділу кадрів Р. готувала довідку з місця роботи для Ф. Цю довідку Ф. мав подати до навчального закладу, де він заочно навчався. У довідці Р. неправильно зазначила посаду Ф. Це Р. помітила вже коли документ було підписано керівником підприємства. Не бажаючи переробляти довідку, Р. віддала її Ф., хоча знала, що документ містив помилкову інформацію.

Чи є дії Р. кримінально протиправними? Кваліфікуйте дії Р. Обґрунтуйте свою позицію.

Тема 33. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Практичне заняття

Тема 34. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

На сьогодні в Україні підвищення ефективності дії системи правосуддя є одним із основних завдань, які постали перед суспільством. Правосуддя в Україні здійснюється шляхом конституційного, цивільного, господарського, кримінального та адміністративного судочинства і реалізується виключно професійними суддями та, у визначеному законом порядку, народними засідателями та присяжними. Також здійсненню правосуддя сприяє діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, органів, що виконують

вироки, постанови, ухвали, інші рішення суду, та інших державних органів, що пов'язані із реалізацією правосуддя в Україні.

Окрему групу серед протиправних діянь проти правосуддя складають кримінальні правопорушення, які впливають на формування доказів і отримання інформації, що має велике значення під час здійснення правосуддя. Серед них особливе місце займають кримінальні правопорушення проти правосуддя, що вчиняються свідками, експертами, перекладачами або щодо них, до яких відносяться: завідомо неправдиве показання; відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків; перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку; розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування.

ЗАВДАННЯ

1. Поняття та система кримінальних правопорушень проти правосуддя. Відмежування кримінальних правопорушень проти правосуддя від суміжних суспільно небезпечних діянь та адміністративних правопорушень.

2. Кримінальні правопорушення, які посягають на конституційні принципи діяльності органів досудового розслідування, дізнання, прокуратури і суду (статті 371, 372, 374, 376, 376¹, 400¹ КК України).

3. Кримінальні правопорушення, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів, присяжних та інших учасників судочинства (статті 377–379, 398–400 КК України).

4. Кримінальні правопорушення, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та висновків у судовому провадженні (статті 373, 383–386 КК України).

5. Кримінальні правопорушення, які посягають на відносини, що забезпечують своєчасне розкриття та припинення кримінально-протиправних посягань (статті 380, 381, 387, 395, 396 КК України).

6. Кримінальні правопорушення, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання судових рішень і відбування призначеного покарання (статті 382, 388, 389, 389¹, 389², 390, 390¹, 391–394 КК України).

Завдання

1. В Єдиному державному реєстрі судових рішень знайдіть три вирок про засудження за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя. Коротко опишіть фабули. Опишіть особливості кримінально-правової кваліфікації за об'єктивними та суб'єктивними ознаками. У випадках наявності колізії або конкуренції норм КК України, проаналізуйте їх та знайдіть шляхи їх подолання

або розв'язання. При виконанні завдання вказуйте номер та дату вироку. Можна використовувати рішення судів будь-якої інстанції, практику Верховного Суду, Європейського Суду з прав людини тощо.

2. Ознайомтеся із Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020, справа № 1-305/2019(7162/19) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>). Визначте позицію Суду та позиції суддів, викладені в окремих думках, щодо відповідальності судді за неправосудне рішення. Які аргументи наводить Суд? Чи погоджуєтеся Ви з такою аргументацією?

3. Ознайомтеся із постановою Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 7 червня 2022 року у справі № 461/4421/18, провадження № 51-2847км21 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827779>). Визначте позицію Суду. Які аргументи наводить Суд на користь прийнятого рішення? Чи погоджуєтеся Ви з такою аргументацією?

4. Ознайомтеся з рішеннями ЄСПЛ: у справі «Григор'єв проти України» від 15 травня 2012 року (Заява № 51671/07) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_833#Text); у справі «Загородній проти України» від 24 листопада 2011 року (Заява № 27004/06) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_739#Text).

Які положення Конвенції порушено? Визначте, яку правову позицію сформулював ЄСПЛ. Що є порушенням права на захист з точки зору ЄСПЛ? Чи є прояви катування та нелюдського поводження посяганнями на правосуддя? Як встановлення таких порушень впливає на національне законодавство?

Задача № 1.

А. став учасником дорожньо-транспортної пригоди, в якій його автомобіль зіткнувся з іншим автомобілем. Наступного дня у зв'язку з цією подією щодо А. було порушено кримінальне провадження. А. підписав з паном М. договір про надання юридичних послуг у вищезазначеному кримінальному провадженні. Пан М. мав повну вищу юридичну освіту та власну юридичну практику, але не мав свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Слідчий С. допустив пана М. до участі у справі як захисника.

Кваліфікуйте дії М. та С.

Задача № 2.

Б. було затримано у помешканні знайомого у зв'язку з учиненням низки розбійних нападів та вбивств. Працівники поліції обшукали Б. та знайшли в його кишені підозрілий пакет, який, як здавалося, містив наркотики. Згідно з твердженнями Б. працівники поліції підкинули йому пакет, коли він вже був у наручниках. Затримання Б. було задокументоване як таке, що ґрунтувалось на підозрі у зберіганні наркотичних засобів. Того ж дня до Б. було застосовано адміністративне затримання строком на три доби, поки проводилася експертиза вмісту пакету. Наступного дня він зізнався у вчиненні 15 епізодів розбою, крадіжок, перевезення контрабанди, а також у замаху на вбивство. Б. також показав поліції гараж та лісову схованку, в якій зберігалася вогнепальна та інша зброя, а також вибухівка.

Дайте кримінально-правову оцінку діям працівників поліції.

Задача № 3.

В. обвинувачувався в тому, що він ввів в оману суд стосовно обставин бійки за участю А. та С., внаслідок якої С. загинув. Неправдивість показань полягала у тому, що під час допитів як свідка В. повідомив обставини, з яких випливало, що А. захищався від нападу С. За версією органів досудового розслідування мало місце обопільне нанесення ударів А. та С.

Надайте кримінально-правову оцінку В. та органів досудового розслідування.

Задача № 4

4 лютого 2018 р. тридцятирічного І.М. помістили у слідчий ізолятор після того, як його затримали за підозрою у зберіганні наркотичних засобів. У той самий день його оглянула медична комісія та констатувала добрий стан його здоров'я. 22 травня 2018 р. затримані у камері постукали у двері та повідомили чергового інспектора про те, що І.М. впав з верхніх нар та втратив свідомість. Згідно з актом про смерть, складеним адміністрацією СІЗО та лікарями, що зафіксували смерть І.М., причиною смерті була зазначена закрита черепно-мозкова травма. Пояснення щодо тілесних ушкоджень на тілі І. М. не було надано.

Надайте кримінально-правову оцінку діям адміністрації СІЗО. Якою має бути поведінка держави в таких випадках? Які статті ЄКПЛ порушено?

**Тема 34. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕННОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ
ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ КРИМІНАЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ)**

Практичне заняття

**Тема 35. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку
несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)**

Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

У Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» зазначено, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

Наразі виникає багато питань щодо кваліфікації вчинених військових правопорушень, розмежування військових кримінальних правопорушень з військовими адміністративними правопорушеннями, практики застосування норм, які закріплені у Розділі XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» Кримінального кодексу України.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень.
2. Непокора та невиконання наказу.
3. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків.
4. Погроза або насильство щодо начальника.
5. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності між ними відносин підлеглості.
6. Самовільне залишення військової частини або місця служби та дезертирство.
7. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом.

8. Викрадення військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна.

9. Знищення або пошкодження та втрата військового майна.

10. Військові кримінальні правопорушення, які полягають у порушенні порядку поводження з предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

11. Військові кримінальні правопорушення, що полягають у порушенні правил несення окремих служб.

12. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю.

13. Військові службові кримінальні правопорушення.

14. Інші військові кримінальні правопорушення.

Завдання

1. Проаналізуйте наукові позиції щодо родового об'єкта військових кримінальних правопорушень; визначте основні безпосередні об'єкти усіх правопорушень, передбачених у XIX розділі Особливої частини КК України. Визначте, основні безпосередні об'єкти яких кримінальних правопорушень, передбачених у даному розділі, не відповідають родовому об'єкту військових кримінальних правопорушень. Поясніть, чому так могло статися, та поясніть, яке значення має вказана невідповідність. Відповідь обґрунтуйте.

2. Ознайомтеся з редакціями частини п'ятої статті 407 КК України та частини четвертої статті 172¹¹ КУпАП, що були чинними до 27 січня 2023 року, і редакціями цих же правових норм, які є чинними з 27 січня 2023 року. Чим була обумовлена зміна редакцій зазначених частин статей? Як має кваліфікуватися самовільне залишення військової частини або місця служби чи нез'явлення вчасно на службу без поважних причин тривалістю чотири доби (з 17 січня по 21 січня 2023 року), вчинене в умовах воєнного стану військовослужбовцем строкової військової служби? Як має кваліфікуватися аналогічне діяння, вчинене тим самим суб'єктом з 28 січня по 1 лютого 2023 року? Яку правову оцінку має отримати самовільне залишення військової частини або місця служби чи нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинене у той же час військовослужбовцем (крім строкової служби)? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 1.

29 грудня 2022 року до відома старшого лейтенанта С., який проходив військову службу в обласному територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки на посаді старшого офіцера, начальником центру був доведений наказ командувача військ оперативного командування про

призначення старшого лейтенанта заступником командира роти, яка входить до складу бригади, що бере участь у бойових діях. Старший лейтенант, який розраховував відсвяткувати Новорічно-різдвяні свята у колі друзів, дуже обурився, дізнавшись, що має вирушати на фронт, почав кричати, що посаду здавати він не буде і переводитися на нове місце служби не збирається. Ще протягом кількох днів С. приходив до обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, але в установлений строк посаду не здав і на нове місце служби в установлений день не прибув. З 5 січня 2023 року С. перестав відповідати на телефонні дзвінки, перестав з'являтися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, про місце перебування С. було нічого не відомо. 15 січня С. був затриманий при спробі незаконно виїхати за межі України.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам С.

Задача № 2.

27 січня 2023 року підрозділ, у якому проходив військову службу солдат Л., виконував бойове завдання з оборони визначеного об'єкта. О 2 годині ночі розпочався артилерійський обстріл позицій, які займав підрозділ, з боку ворога. О 8 годині ранку обстріл припинився, і розпочався наступ механізованих частин військ держави-агресора. Л. подумав, що у нього є двоє маленьких дітей, а він сам може загинути, так їх більше і не побачивши. Тому Л. прийняв рішення покинути займану позицію. Командир відділення К., побачивши, що Л. йде геть, наказав йому зупинитися, але Л. ніяк на це не відреагував. Відійшовши кілька кілометрів, Л. злякався відповідальності і вирішив їхати додому, де, як він сподівався, зможе переховатися якийсь час. Зупинивши зустрічну машину, Л. попросив відвезти його у найближчий населений пункт. На блокпосту машина була зупинена для огляду, Л. був виявлений та затриманий.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Л.

Задача № 3.

10 квітня 2023 року командир взводу старший лейтенант Д. зустрів раніше знайомого йому сержанта С. (кілька років тому вони проходили військову службу в одній військовій частині, а пізніше Д. був переведений на посаду командира взводу в іншу частину, де зараз і проходить службу). Д. здалося, ніби С. перебуває у стані алкогольного сп'яніння, тому Д. став з'ясовувати у С., де той щойно був. С. відмовився відповідати на питання і висловив припущення, що Д. сам часто зловживає алкоголем, а зараз, будучи у стані сп'яніння, чіпляється до інших. Д. нагадав, що він офіцер, на що С. зухвало відповів, що є сержантом. Д. образився,

підійшов впритул до С. і наніс йому кілька сильних ударів. С. було заподіяно розрив селезінки, яка у подальшому була видалена.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Д.

Задача № 4.

Старші солдати М., Р. та С. пізно ввечері 1 грудня 2022 року наказали солдатам А., Д., П. та Ч. одягти бронежилети і віджиматися від підлоги. А. відмовився це робити, тоді М., Р. та С. нанесли йому по черзі по кілька ударів у голову, після чого за їхнім наказом Ч. приніс відро холодної води, яке М. вилив на лежачого на підлозі А. Далі Р. та С. сказали А., що оскільки той відмовився виконувати наказ, то мусить сплатити штраф: завтра до 10 години ранку заплатити М., Р. та С. кожному по одній тисячі гривень, а то «гірше буде». А. знав, що усі солдати у їхньому взводі бояться М., Р. та С. Будучи впевненим, що, якщо він не виконає вимогу про сплату грошових коштів, то його очікує фізична розправа, А. вирішив залишити військову частину. Рано вранці 2 грудня А. залишив територію військової частини і пішов на вокзал з метою на таксі поїхати додому. 17 грудня А. був затриманий за місцем свого проживання.

Надайте кримінально-правову оцінку діям М., Р., С., Ч. та А.

Задача № 5.

Б., дізнавшись, що його дружина збирається виїхати за кордон, вирішив поїхати додому і владнати сімейні стосунки. Командиру роти Б. повідомив, що його вітчим (який виховував Б. з трирічного віку) отримав смертельне поранення на виробництві, і Б. необхідно терміново виїхати додому. Б. додав, що необхідні документи, які підтверджують поважність причин відсутності у військовій частині, надасть одразу після повернення до частини через три дні. Командир роти погодився.

Б. не вдалося умовити дружину залишитися в Україні. У зв'язку зі стресом Б. почав вживати алкогольні напої, а потім йому вже стало соромно повертатися до військової частини. Б. зателефонував командирі відділення, щоб з'ясувати, що у військовій частині думають про відсутність Б. на службі. Командир відділення сказав, що ніхто про Б. не згадує, а через місяць його просто звільнять зі служби. Б. заспокоївся і вирішив більше на службу не повертатися. Через деякий час Б. був затриманий.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Б. Врахуйте, що Б. залишив військову частину 21 грудня 2021 року, мав повернутися до частини 24 грудня, а був затриманий 29 березня 2022 року.

Тема 35. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Практичне заняття

Тема 36. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Особливістю кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та При кваліфікації злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку у багатьох випадках слід звертатися до міжнародно-правових джерел для з'ясування змісту норм або окремих понять.

При вивченні цієї теми студентам потрібно проаналізувати склади кримінальних правопорушень, які входять до даного розділу, та навчитись відмежовувати від інших складів кримінальних правопорушень. Також варто звернути увагу на поняття та терміни, які застосовуються у даних кримінально-правових нормах.

ЗАВДАННЯ

1. Загальна характеристика та класифікація кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

2. Злочини проти миру:

2.1. пропаганда війни;

2.2. планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни;

2.3. порушення законів та звичаїв війни;

2.4. найманство.

3. Злочини проти безпеки людства:

3.1. застосування зброї масового знищення;

3.2. розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення;

3.3. екоцид;

3.4. геноцид.

4. Кримінальні правопорушення проти міжнародного правопорядку:

4.1. виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

4.2. виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників;

4.3. посягання на життя представника іноземної держави;

4.4. злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист;

4.5. незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала;

4.6. піратство.

Завдання

1. Ознайомтесь із ч. 2 ст. 437 КК України («Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни»). Проаналізуйте вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 4 липня 2016 року № 225/6623/15-кта від 8 лютого 2017 року № 225/311/17, а також ухвалу Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 3 лютого 2022 року № 415/2182/20. Укажіть, в чому власне полягає ведення агресивної війни та агресивних воєнних дій, а також хто саме може бути суб'єктом відповідного злочину. Аргументуйте свою позицію.

2. Надайте кримінально-правову характеристику об'єктивних ознак застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України). Що є предметом вказаного злочину? Ознайомтесь із Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та проїї знищення, а також із Законом України «Про ратифікацію Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення». Як слід кваліфікувати дії особи, яка застосувала зброю масового знищення, не заборонену міжнародними договорами, або завідомості згоди на обов'язковість яких надається Верховною Радою України?

3. Надайте кримінально-правову характеристику об'єктивних ознак екоциду (ст. 441 КК України). У чому полягає об'єктивна сторона злочину? Вкажіть, що розуміється під «масовим знищенням», а також «іншими діями, що можуть спричинити екологічну катастрофу». Ознайомтесь із Римським Статутом Міжнародного Кримінального Суду. Якою має бути кримінально-правова оцінка вчинення екоциду під час війни, в процесі ведення агресивної війни або агресивних воєнних дій?

4. Вкажіть, хто може бути потерпілим від злочину геноциду відповідно до ст. 442 КК України. Ознайомтесь із рішенням Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди у справі «Прокурор проти Акаєсу» від 2 вересня 1998 року № ICTR-96-4-T. Охарактеризуйте поняття національної, етнічної, расової та релігійної груп.

5. Ознайомтесь із ст. 444 КК України («Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист»). Зазначте, що саме слід розуміти під поняттям «службові та житлові приміщення осіб, які мають міжнародний захист». Проаналізуйте Віденську конвенцію про дипломатичні зносини й Віденську Конвенцію про консульські зносини та обґрунтуйте свою думку.

Задача 1.

І.А., будучи активним користувачем забороненої в Україні соціальної мережі, протягом двох років поспіль регулярно оновлював свою особисту сторінку в ній, розміщуючи у вільному доступі для загального ознайомлення всіх користувачів Інтернет-мережі і всіх користувачів вказаної соціальної мережі інформаційні повідомлення – текстові фрагменти та відеоматеріали, які містили висловлювання стосовно політичної неповноцінності чинної української влади та України як держави і деградації українського суспільства, вислови із погрозами та попередженнями щодо непереможності російської армії, наявності у неї можливості та всіх необхідних засобів для ведення ще більш агресивних воєнних дій і швидкого захоплення окремих українських територій. У зазначених фрагментах також неодноразово акцентувалась увага на низькому оборонному потенціалі України, вони містили судження, в яких утверджувалось переконання у необхідності більш жорстких дій відносно України і спонукання адресатів замислитися над неминучістю поразки України у війні.

Надайте кримінально-правову оцінку вчинкам А.

Задача 2.

Рядовий Б. спільно з іншими невстановленими військовослужбовцями збройних сил російської федерації, будучи озброєним автоматичною вогнепальною зброєю, незаконно вторгся на територію приватного домогосподарства у Чернігівській області, в якому проживала родина – мати, батько та син. Погрожуючи зброєю, їх вивели з будинку на подвір'я та наказали залишити власне житло і йти для подальшого перебування до приміщення підвалу загальноосвітньої школи, в якому на той час вже примусово утримувались інші мешканці громади. Навідмову жінки йти до зазначеного місця Б. перезарядив автомат, який тримав у руках, та здійснив постріли чергою прямо їй під ноги, направивши дуло автомату на неї, почав погрожувати вбити, повідомивши, що якщо вони всі не підуть до підвалу школи, розстріляє її на очах у чоловіка та неповнолітньої дитини. Вона перелякалася, а син та чоловік попросили її підкоритися. Після цього вони зібралися та їх відвели до школи до підвалу.

Кваліфікуйте дії Б.

Які обставини має визнати суд такими, що обтяжують покарання?

Задача 3.

Громадянин Республіки Казахстан В., не будучи жителем російської федерації та України, не входячи до особового складу збройних сил російської федерації та Збройних Сил України, із засобів масової інформації дізнався про можливість заробітку шляхом участі на стороні російської федерації у воєнних діях на території України. Для цього він літаком прибув до місця прийому новоприбулих у Ростовській області, де добровільно підписав контракт на проходження військової служби із приватною воєнною компанією. За його умовами В. було обіцяне грошове забезпечення у розмірі не менше 200 000 (двісті тисяч) російських рублів на місяць, які мали бути видані готівкою після закінчення строку контракту. У свою чергу, він зобов'язувався взяти участь у проведенні військових навчань і тренувань та в подальшому у бойових діях проти Збройних Сил України. Саме з цією метою згодом В. був направлений до Бахмутського району Донецької області, де його протиправну діяльність було припинено військовослужбовцями Збройних Сил України.

Як слід кваліфікувати дії В.?

Задача 4.

Громадянин України Г., одягнувши на себе футболку червоного кольору, на котрій було наявне зображення серпа, молота та п'ятикутної зірки, з написом «СРСР», вирішив зранку піти до продуктового магазину. Коли Г. перебував у громадському місці (біля приміщення магазину) серед людей учерзі, він був виявлений працівниками поліції.

Дайте правову оцінку ситуації.

Чи зміниться правова оцінка дій Г., якщо врахувати, що раніше не судимий Г. має лише середню освіту та не працює?

Задача 5.

Громадянин Д., працюючи керівником групи охорони за контрактом в компанії, яка надає послуги з охорони суден в піратонебезпечних районах судноплавства, використовуючи судно, що їй належало, прибув до судна, яке перебувало у західній частині Індійського океану. Озброєний вогнепальною зброєю з набоями та амуніцією, разом з двома іншими охоронцями, Д. піднявся на борт судна, прибув на капітанський місток, де, погрожуючи застосуванням насильства, повідомив капітану про захоплення судна та вимогу зупинки його руху («дрейфування»). Для примушування капітана до виконання своєї вимоги, а також психологічного тиску на членів екіпажу Д. продемонстрував споряджений

набоями магазин до гвинтівки Browning Bar Match.308, дослав патрон у патронник та здійснив постріл у стелю на капітанському містку, що призвело до пошкодження елементів освітлення, та повторно висунув вимогу виконати його вказівку під погрозою застосування зброї. У зв'язку зі складними погодними умовами капітану судна вдалось умовити Д. відмовитись від повної зупинки судна, натомість перейти у режим маневрування без зміни курсу. Після чого, враховуючи небезпеку застосування вогнепальної зброї до нього та членів екіпажу, капітан віддав наказ старшому механіку перевести машину у режим маневрування на знижених оборотах до 50 обертів на хвилину (прирівнюється до режиму «малий вперед»), що було виконано. Надалі Д. висунув умову звільнення судна та членів екіпажу – вимогу передачі йому грошових коштів на суму бтисяч доларів США капітаном від імені охоронної компанії, та грошових коштів у розмірі 500 тисяч доларів США власником судна. Згодом відповідні вимоги по супутниковому зв'язку були доведені до відома представникам охоронної компанії та менеджерам компанії судновласника. Враховуючи, що від його роботодавця не було відповідної реакції, Д. знову прибув до капітанського містка судна та висловив вимогу зміни курсу в протилежний бік, капітаном було змінено курс судна та продовжено рух на знижених оборотах. У подальшому перемовини з представниками компанії судновласника тривали, доки не було досягнуто згоди щодо розміру винагороди для звільнення судна. Узгодивши її, капітан судна передав відповідні грошові кошти Д., після чого він передав капітану судна зброю та боеприпаси й вільно зійшов на борт судна охоронної компанії, на якому прибув.

Як мають бути кваліфіковані дії Д.?

Чи зміниться кримінально-правова оцінка дій Д., якщо стане відомо, що він знаходився у стані відчаю через те, що його охоронна компанія після поширення Covid-19 та введення карантину, почала затримувати виплату заробітної плати, не виплативши її за останні п'ять місяців? При цьому всі його звернення на адресу компанії з цього питання були проігноровані. Більш того, на той час, перебуваючи на судні охоронної компанії протягом двох місяців, він знаходився в нелюдських умовах, оскільки вказане судно було розраховане на розміщення не більш ніж п'ятдесяти осіб, а фактично там перебувало біля 200 осіб, які були вимушені спати на палубі та харчуватись протухлою їжею.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти.

1. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 грудня 1987 року № 995_068. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068.
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

Примечание [2]: нормативно-правові акти мають бути на початку переліку джерел - перед основними джерелами

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 21 вересня 2010 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11
6. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція) від 25 жовтня 2007 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Дата підписання Україною: 16 березня 1989 року. Набуття чинності для України: 27 листопада 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
8. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.
9. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію від 10 жовтня 1980 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text.
10. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення від 18 вересня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_379#Text.
11. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13 січня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text.
12. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14 грудня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text.
13. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
14. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях
15. Від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.
16. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text.
17. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29 від 28 червня 1930 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text.

18. Конституція України: закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
19. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
20. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. □Електронний ресурс□. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
21. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 20 грудня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.
22. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text
23. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text.
24. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#n11>.
25. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 4 грудня 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_103#Text.
26. Порядок констатації та діагностичні критерії смерті мозку людини: затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 09 листопада 2020 року № 2559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-20#Text>.
27. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи: затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 08 травня 2018 року № 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18#Text>
28. Правила дорожнього руху: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#n16>
29. Правила судово-медичного визначення ступеню тяжкості тілесних пошкоджень: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>.
30. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
31. Протокол про поправки до Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року (Женева, 25 березня 1972 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_881#Text.
32. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
33. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

34. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
35. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.
36. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4061-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>.
37. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
38. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11. 2015 р. № 794-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/paran6#n6>
39. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
40. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20>.
41. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
42. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
43. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року № 188, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2000 року за № 512/4733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>.
44. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
45. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.
46. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
47. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
48. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

49. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
50. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
51. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
52. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
53. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. □Електронний ресурс□. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
54. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
55. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
56. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
57. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
58. «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» Закон України № 8271 від 08.12.2022 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1580880>
59. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.
60. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 вересня 2011 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.
61. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>.
62. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
63. Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки
64. Recommendation CM/Rec(2023)2 of the Committee of Ministers to member States on rights, services,

and support for victims of crime (2023). (Adopted by the Committee of Ministers on 15 March 2023 at the 1460th meeting of the Ministers' Deputies). Retrieved from: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680aa8263.

65. Recommendation CM/Rec(2023)2 of the Committee of Ministers to member States on rights, services and support for victims of crime (Adopted by the Committee of Ministers on 15 March 2023 at the 1460th meeting of the Ministers' Deputies)

66. Ljubljana-the Hague Convention on International cooperation in the investigation and prosecution of the crime of genocide, crimes against humanity, war crimes and other international crimes – 26 May 2023

Основні джерела

1. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіте, 2020. 560 с.
2. Антипов В. І. Кримінальний кодекс України в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини: правові норми, судова практика, науково-практичний коментар. Харків : Право, 2019. 1200 с.
3. Антонюк Н. О. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою: монографія. Львів: ПАІС, 2018. 216 с.
4. Антонюк Н.О. Диференціація кримінальної відповідальності у кримінальному праві України – Київ, Алерта, 2023- 554 с.
5. Борисов В.І. Лекція за темою: «Поняття особливої частини кримінального права України, її система і значення. наукові основи кваліфікації злочинів». Вісник Асоціації кримінального права України, 2020, № 2(14). С. 340–365.
6. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
7. Берзін П. С., Коротюк О. В. Кримінальне законодавство України XIX – ХХІ століть. Збірник нормативно-правових актів у 6-ти томах. Київ: ОВК, 2020. 2568 с.
8. Берзін П.С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3-х т. Т. І. : Загальні засади. Київ : ВД «Дакор», 2019. 562 с.
9. Брич Л. П. Питання кримінального права у рішеннях Європейського Суду з прав людини. *Практика Європейського Суду з прав людини: загальнотеоретичні дослідження*. Львів : Край, 2009. 152 с. С. 87 – 108.
10. Вереша Р.В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2022. 612 с.
11. Горох О.П Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування. Монографія. Київ: ВД «Дакор», 2019. 676 с.

12. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практичний порадник. Сєверодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Є.О. Дідоренка, 2018. 92 с.
13. Дудоров О. О., Коломоєць Т. О., Кушнір С. М., Макаренков О. Л. Загальнотеоретичні, адміністративно та кримінально-правові основи концептуалізації антикорупційної реформи в Україні: колективна монографія. Запоріжжя, 2019. 476 с.
14. Кваліфікація злочинів: навч. посібн. / Г. М. Анісімов, О. О. Володіна, Ю. П. Дзюба та ін.; за заг. ред. М. І. Панова. Вид. друге, доповн. та виправл. Харків: Право, 2017. 360 с.
15. Козаченко О. В. Сучасне розуміння кримінального закону / О. В. Козаченко, К. А. Адаменко // Новітні кримінально-правові дослідження – 2019 : альманах наукових досліджень / за ред. О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко. – Миколаїв : СПД Румянцева Г. В., 2019. – С. 99-108.
16. Козаченко О. В. Ознаки та властивості кримінально-правових заходів примусового та заохочувального впливу / О. В. Козаченко // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова; МОН України, НУ «ОЮА», Каф.крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права». — Миколаїв : Іліон, 2016. — С. 31-51.
17. Колос М. І. Українське кримінальне право : походження, розвиток і сучасність: монографія. Київ: Освіта України, 2019. 833 с.
18. Коломієць Ю.Ю. Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження: Монографія / Ю.Ю. Коломієць. - Арциз : ФОП Петров О.С., 2019. - 472с.
19. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Москаленко О. М., 2019. 464 с.
20. Копотун І.М. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2022. 932 с.
21. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2022 рік: монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М. Г. Вербенського. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 388 с.
22. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / А. О. Байда, В. І. Борисов, О. О. Володіна та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2020. 768 с.
23. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. Х.: Право, 2020. 584 с.

24. Кримінальне право України: навчально-методичний посібник / кол. авторів : С.В. Ківалов, С.В. Албул, Д.О. Балобанова [та ін.] ; відп. ред. В.О. Туляков. - Одеса : Юридична література, 2014. - 612 с.
25. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посібник / Т. О. Гончар, Є. Л. Стрельцов. — Х. : Одиссей, 2014. — 240 с.
26. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Попович О. В., Томаш Л. В., Латковський П. П., Бабій А. Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
27. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / А. О. Байда, В. І. Борисов, О. О. Володіна та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2020. 768 с.
28. Кримінальна політика у сфері покарань = Criminal Policy in the Sphere of Sentencing / Б. М. Головкін, В. О. Туляков, В. М. Бурдін, М. В. Романов, І. З. Сень, А. С. Хільченко (Макаренко); тех. ред. Ю. Д. Батан ; за ред. Б. Головкіна, Г. Шмельцер. Одеса: Гельветика, 2022. 209 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24889/>
29. Кримінально-правова характеристика злочинів проти особи : навч. посіб. у схемах / В. К. Гришук, Т.М. Луцький, О. Ф. Пасека, М. В. Самарчук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 64 с.
30. Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси: постатейний показник правових позицій Верховного Суду – Великої Палати та Касаційного кримінального суду (практика 2020 року). / упор. Ткачук О. М. Харків: Право, 2021. 378 с.
31. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко. — [5-те вид., перероб.]. — К. : Алерта, 2013. — 320 с.
32. Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива = Human rights from a comparative criminal law perspective: посібник: електрон. навч. вид. / [Дмитро Лук'янов, Олександр Марін, Ірина Сень, Вячеслав Туляков, Олена Уварова, Олена Харитоновна, Олена Шостак]; за ред. Олени Харитоновної, Габрієле Шмельцер. Харків: Право, 2022. 220 с. URL: <https://library.nlu.edu.ua/images/files/MSPLKP.pdf>. DOI: 10.32837/11300.24894.
33. Михайленко Д. Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи: монографія. Одеса: Гельветика, 2017. 582 с.
34. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посібник. / В. О. Навроцький. — [2-ге вид.]. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 512 с.
35. Навроцький В. О. Наскрізнні кримінально-правові поняття: навч. посібн. Київ: Юрінком Інтер. 2023. 376 с.

36. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Злочини проти власності / О. О. Дудоров, К. П. Задоя, Д. О. Калмиков та ін.; за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2017. 448 с.
37. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ: Дакор, 2019. 1384 с
38. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. — К. : Юрінком Інтер, 2016. — 1064 с.
39. Новий Кримінальний кодекс України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/>
40. Огляд практики ЄСПЛ щодо застосування принципу юридичної визначеності: окремі аспекти – Київ. 2023 – URL: https://rm.coe.int/17-10-web-overview-of-the.../1680ad380c?fbclid=IwAR39S3qxTHdVCXH5b2eY11XnyQiZZVknmwgykp6Da_nKC6cy1ocHslcEccs
41. Організована та економічна злочинність=Organised and financial crime : підручник / С. В. Ківалов, Б. М. Головкін, В. О. Туляков, Т. В. Мельничук, Л. І. Аркуша, В. І. Маркін, Д. Є. Крикливець ; за ред. В. О. Тулякова. - Одеса : Національний університет "Одеська юридична академія", 2022. - 292 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.26025>
42. Палюх Л.М. Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 744 с
43. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія . Харків : Право, 2020. – 720 с.
44. Савінова Н.А. Кримінально-правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти: монографія – К., 2012 – 342 с
45. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси: монографія / авт. кол.; під. ред. Н.А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцов. – О.: Юрид. література, 2017. – 488 с.
46. Стрельцов Є. Л. Про основні складові кримінального права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* 2020. № 2. С. 45 – 52.
47. Тацій В.Я. Питання кримінально-правової охорони основ національної безпеки України (розд. 2) // Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, Л.М. Демидова та ін. Харків: Право, 2017. С. 58–106.

48. Тестові завдання з кримінального права: для підготовки до ЗНО для вступу до магістратури : навч. посіб. / Д. О. Балобанова та ін. ; передм. С. В. Ківалова ; відп. ред. Є. Л. Стрельцов ; НУ «ОЮА». - Одеса : Юридична література, 2019. 260 с.

49. Туляков В. О. Віктимологічні засади кримінального права України: на шляху до апроксимації міжнародних стандартів / В. О. Туляков // Вісник Асоціації кримінального права України : електрон. наук. вид.. – 2023. – № 2(20) . – С. 1-25. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.20.290779>

50. Туляков В. О. Апроксимація кримінального права України у контексті законодавчої роботи ЄС: перспективи та методи. *Вісник Національної академії правових наук України* / редкол.: В. Журавель та ін. Харків : Право, 2023. Т. 30, № 3. С. 323-335.

51. Туляков В. О. Парадигми кримінального права : навчально-методичний посібник / В. О. Туляков. – Одеса : НУ «ОЮА», 2023. – 75 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16172>

52. Туляков В. О., Савінова Н. А. Кримінально-політичні інновації в епоху сингулярності. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*. Харків : ХНУВС, 2021. 464 с. С. 153-155.

53. Хиліук С. В. «Злочин і кара» у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Часопис Академії адвокатури України*. Т. 8 . № 4(29). 2015. С.108-125

54. Чорний Р. Л. Злочини проти основ національної безпеки за кримінальним правом України: монографія. Хмельницький: Хмельн. ун-т управління та права, 2018. 525 с.

55. Чуваков О.А.Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики : монографія / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечнікова; відп. ред. О.М. Костенко. Одеса: Фенікс, 2017. 361с.

56. Чугуніков І.І. Система статевих злочинів за кримінальним законодавством України: проблеми вдосконалення. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси: монографія/ За ред. Н.А. Мірошніченко, Є.Л. Стрельцова. Одеса: Юридична література, 2017. С. 323–348.

57. Шаблистий В. В. Тілесне ушкодження як злочин проти життя та здоров'я людини за кримінальним правом України: моногр. / В. В. Шаблистий, В. Ю. Коломієць; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Шаблистого. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.

58. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ : Реферат, 2006. 848 с.

59. Ященко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Ященко. — Х. : НікаНова, 2014. — 388 с.

Допоміжні джерела

1. Борисов В. І. Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2008. № 15. С. 68-80.
2. Броневицька О. М. Відповідність кримінального законодавства України чинним міжнародним договорам: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун -т внутр. справ. Л., 2011. 18 с.
3. Бущенко А., Сапожнікова О., Шинкаренко О. «Precedent UA – 2015» .. Київ : КВІЦ, 2015. – 412 с.
4. Вартилицька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. Вип. 1 (15). С. 191–206. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/233611/236212>.
5. Вознюк А. А. Актуальні питання кримінальної відповідальності учасників злочинної організації та злочинної спільноти. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 18 листоп. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 51–56.
6. Вознюк А., Титко А. Кримінально-правова модель протидії незаконному збагаченню в Україні. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2 (8). 46–62. URL: <https://visnykpau.com/index.php/journal/article/view/306/221>.
7. Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. Новітні кримінально-правові дослідження – 2021: Альманах наукових праць / за ред. проф. Є.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О.М. Мусиченко. Миколаїв: МПП НУ ОЮА, 2021. С. 21–31.
8. Вознюк А. А., Дудоров О. О., Чернявський С. С. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255-1, 255-2, 255-3, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар. Київ: Норма права, 2021. 130 с.
9. Гацелюк В.О. Реалізація принципу законності кримінального права України (загальні засади концепції) : моногр. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 280 с.
10. Гарасимів О., Захарова О., Ряшко О. Угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 249–253.
11. Глоба М.М. Європейський досвід кримінально-правового регулювання призначення покарання на підставі угоди про визнання винуватості. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42. Том 2. С. 119–122.

12. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України): монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 340 с.

13. Горбачова І. М. Декларативність норм про «невідворотність» кримінальної відповідальності за винесення завідомо неправосудного рішення. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Вип. № 2. С. 153–162.

14. Деркач В. Г. Кримінальна відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук, спец. 12.00.08 – кримін. право та кримінологія; кримін.-викон. право. Київ, 2021. 212 с.

15. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 152–167.

16. Зайцев О. В. До проблеми кваліфікації державної зради у разі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту (аналіз судової практики 2014–2018 рр.). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Сєверодонецьк, 2019. Вип 2 (86). С. 258–269.

17. Камінський П. В. Кримінально-правова характеристика за примушування до шлюбу: порівняльно-правове дослідження: дис. доктора філос. / Камінський, Петро Валерійович ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 184 с.

18. Кваша О. О. Вдосконалення законодавства у сфері протидії організованим формам злочинності: ілюзії та реальність. *Правова держава*. Вип. 32. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2021. С. 394–403.

19. Кваша О. О. Злочинна спільнота: критичний погляд на новелу Кримінального кодексу України. *Українська модель кримінальної юстиції: блукаючи задзеркаллям. VI (XIX) Львівський форум кримінальної юстиції: матеріали наук.-практ. конф. (17–18 вересня 2020 року)*. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 45–48.

20. Кваша О. О. Легітимація статусу «злочинців в законі» як панацея у протидії організованій злочинності в Україні. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу*, м. Київ, 28 трав. 2020 р. Київ, 2020. С. 68–71.

21. Колодін Д.О. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію підсумків голосування на виборах та референдумі: автореф. дис. ... канд

22. Кретьова І. Ю. Тлумачення права: доктрини, розвинуті Європейським судом з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Харків, 2015. 20 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kretova/d_Kretova.pdf
23. Манукян В. І. Європейський суд з прав людини: право, прецеденти, коментарі: наук.-практ. посіб. Київ : Істина, 2007. 368 с.
24. Назимко Є.С., Пилипенко Є.О. Залишення в небезпеці: кримінально-правовий аспект: монографія, ДЮІ МВС України. Кривий Ріг; Харків: Колегіум, 2017. 244 с.
25. Олєйніков Д. О., Сердечна А. Ю. Науково-практичний аналіз термінів, використаних в диспозиції ст. 436² КК України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2022. Вип.74, ч. 2. С. 110–118.
26. Олійник Х. В. Кримінальна відповідальність за пропаганду, планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни: дис. на здобуття ступеня доктора філософії. спец. 081 – Право. Львів, 2022. 255 с.
27. Осуховський Р. В. Характеристика не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, створених в умовах збройної агресії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 293–301.
28. Практика Європейського суду з прав людини щодо України. Том 1-3, Харків, Право 2019-2021.
29. Саченко А. П. Практика Європейського суду з прав людини. Кримінальний аспект. Київ, Дакор, 2021. 250 .с
30. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. К., 2007. 616 с.
31. Сердюк П. П. Теоретичні й методологічні проблеми сучасного кримінального права : монографія. Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2012. 800 с.
32. Сорока О. О. Реалізація практики Європейського суду з прав людини у кримінальному праві України. Дис. ... к.ю.н. Спец. 12.00.08 Київ, 2015. 254 с.
33. Стрельцов Є. Л. Злочини проти власності: сучасний погляд. *Реформування кримінального законодавства України: сучасність та майбутнє*: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 22-23 жовт. 2020 р.). Харків: Право, 2021. С. 34–36.
34. Тімофєєва Л.Ю. Порушення права на справедливий суд: кримінально-правовий аспект. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 144–149. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2022/20.pdf.
35. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: навч. посіб. / М. В. Мазур, Є. Р. Тагієв, А. С. Беніцький, В. В. Кострицький. Луганськ: Луг. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 600 с.

36. Туляков В. О. Пеналізаційна практика у європейському кримінальному дискурсі : навчальний посібник / В. О. Туляков, Ф. Ш. Іскендеров, А. С. Хильченко. Одеса : Гельветика, 2020. 116 с.

37. Туляков В. О. «Кримістративні» санкції питання визначеності в контексті верховенства права. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 704 с. С.149-153.

38. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.

39. Хилук С. В. Lex stricta як складова принципу законності у кримінальному праві в інтерпретації Європейського суду з прав людини *Часопис Академії адвокатури*. 2014. № 3. С. 92 – 104.

40. Хилук С. В. Nulla poena sine lege як складова принципу законності у практиці Європейського суду з прав людини *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 334 – 345.

41. Хилук С. В. Кримінально-правові аспекти правила non bis in idem у практиці Європейського Суду з прав людини. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Вип. 55. С. 254 – 265.

42. Хилук С. В. Правила дії правових положень про злочин та покарання в часі з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2014. Вип 60. С. 270 – 277.

43. Хилук С. В. Правило nullum crimen sine lege в інтерпретації Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 4. С. 47 – 52.

44. Христова Г. Конструкція зобов'язань держави у сфері прав людини: порівняльний аналіз міжнародних та європейських підходів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 25-36. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vapny_2014_4_5.pdf

45. Чугуніков І. І. Додатковий об'єкт злочину: проблема визначення та класифікації. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М.Р. Аракелян*. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 151–155.

46. Шаблистий В. В. Тілесне ушкодження як злочин проти життя та здоров'я людини за кримінальним правом України: моногр. / В. В. Шаблистий, В. Ю. Коломієць; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Шаблистого. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.

47. Шепітько М.В. Злочини у сфері правосуддя: еволюція поглядів та наукові підходи до формування засобів протидії: монографія. Харків: Право, 2018. 408 с.

Судова практика

1. Guide on Article 7 of the European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ENG.pdf
2. The Court delivers its advisory opinion on questions asked by the Constitutional Court of Armenia - ECHR 150 (2020) 29.05.2020. URL: <https://goo.su/blaP>
3. ЄСПЛ, «Nachova і Інші проти Болгарії», № 43577/98 і 43579/98, рішення від 6 липня 2005 р. URL:
4. ЄСПЛ, «Дрелінгас проти Литви» №. 28859/16, рішення від 12 Березня 2019 р URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191702>
5. «Енгель та інші проти Нідерландів» № 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, рішення від 23 листопада 1976 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57478>
6. Case “Gestur Jónsson and Ragnar Halldór Hall v. Iceland”. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-207115>
7. ЄСПЛ, «Дель Ріо Прада проти Іспанії» / Del Rio Prada v. Spain. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-127697>
8. ECHR, CASE OF AL NASHIRI v. ROMANIA, 31 May 2018, Application no. 33234/12, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-183685>;
9. ECHR, CASE OF HUSAYN (ABU ZUBAYDAH) v. POLAND, 24 July 2014, Application no. 7511/13, URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146047>
10. Постанова Верховного Суду від 16.03.2021 у справі №487/1637/18 (провадження № 51 -5762км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95708331>
1. Постанова Верховного Суду від 29.07.2021 у справі № 755/5059/19 (провадження № 51-558км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728750>
2. Постанова Верховного Суду від 20.05.2021 у справі № 761/12266/19 (провадження № 51-398км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97175041>
3. Постанова Верховного Суду від 05.10.2021 у справі № 715/2106/20 (провадження № 51-3613км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100292332>
4. Постанова Верховного Суду від 01.06.2021 у справі № 373/3768/13-к (провадження № 51-6336км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97517621>
5. Постанова Верховного Суду від 27.09.2021 у справі № 234/1940/20 (провадження № 51-1866км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99926673>
6. Постанова Верховного Суду від 09.09.2021 у справі № 361/2548/18 (провадження № 51-1816км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99613000>
7. Постанова Верховного Суду від 24.03.2021 у справі № 703/1992/17 (провадження № 51-5824км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95905299>
8. Постанова Верховного Суду від 11.05.2021 у справі № 711/2233/18 (провадження № 51-6766км18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97005616>
9. Постанови Верховного Суду від 24.06.2021 у справі № 717/764/20 (провадження № 51-6117км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97829094>
10. Постанова Верховного Суду від 11.03.2021 у справі № 711/798/18 (провадження № 51-1352км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616559>
11. Постанова Верховного Суду від 04.11.2021 у справі № 320/5968/19

- (провадження № 51-570км21) https://reyestr.court.gov.ua/Review/101_100306
12. Постанова Верховного Суду від 02.11.2021 у справі № 750/5031/18 (провадження № 51-2761 км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100919043>
13. постанова Верховного Суду від 08.12.2021 у справі № 566/1420/19 (провадження № 51-326км21): <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829946>
14. Постанова Верховного Суду від 06.04.2021 у справі № 758/13214/18 (провадження № 51-855км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208162>
15. Постанова Верховного Суду від 19.08.2021 у справі № 175/3922/19 (провадження № 51-352км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088596>
16. постанови ВС від 02.11.2021 у справі № 450/1146/14-к (провадження № 51-3650км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100957076>
17. Постанова Верховного Суду від 27.09.2021 у справі № 570/2835/16-к (провадження № 51-1936кмп18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109379>
18. Постанова Верховного Суду від 05.10.2021 у справі № 173/1413/19 (провадження № 51-3805км21): <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100292928>
19. Постанова Верховного Суду від 21.10.2021 у справі № 596/1688/18 (провадження № 5-3051км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100614149>
20. Постанова Верховного Суду від 01.06.2021 у справі № 331/706/19 (провадження № 51 -1993км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97495646>
21. Постанова Верховного Суду від 13.04.2021 у справі № 621/6762/18 (провадження № 51-6322км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96282063>
22. Постанова Верховного Суду від 03.03.2021 у справі № 127/11849/15-к (провадження № 51-930км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95345049>
23. Постанова Верховного Суду від 14.07.2021 у справі № 176/952/20 (провадження № 51-2219км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368416>
24. Постанова Верховного Суду від 01.09.2021 у справі № 596/531/20 (провадження № 51-2089км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99426266>
25. Постанова Верховного Суду від 03.06.2021 у справі № 539/971/20 (провадження № 51-1745км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97394120>
26. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 07.12.2022 у справі № 385/619/16 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834205>.
27. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 14.09.2022 у справі № 576/1469/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106330085>.
28. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 02.11.2022 у справі № 724/1590/19 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219632>
29. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.10.2022 у справі № 444/930/16 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106869176>.
30. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 02.02.2022 у справі № 520/15641/15-к – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103056934>.
31. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 28.09.2022 у справі № 522/20468/17 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106558700>.
32. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.10.2023 у справі № 233/250/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113985493>

33. Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.10.2023 у справі № 756/7333/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114552466>
34. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 04.10.2023 у справі № 953/7065/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114021020>
35. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 10.10.2023 у справі № 670/698/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114138242>
36. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 04.10.2023 у справі № 336/5497/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114052698>
37. Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 11.10.2023 у справі № 756/15397/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114292175>
38. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2023 рік / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2024. –106 с.

Ресурси відкритого доступу

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> - Європейське законодавство

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/ Європейський суд справедливості

<https://www.echr.coe.int> – Європейський суд з прав людини

<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf> -

Міжнародний кримінальний суд

<https://www.icj-cij.org/ru> - Міжнародний суд ООН

<https://eclan.eu/en> - Європейська академічна мережа з кримінального права

<https://www1.eplo.int> – Європейська організація публічного права

<https://www.penal.org> – Міжнародна асоціація публічного права

<https://defensesociale.org> – Міжнародна асоціація соціального захисту та гуманної кримінальної політики

<https://vstgb-datenbank.de/home> - справи універсальної юрисдикції - Universal Jurisdiction in Germany"

www.president.gov.ua – Президент України

Законодавча влада

www.rada.gov.ua – Верховна Рада України

www.ombudsman.kiev.ua – Уповноважений Верховної Ради з прав людини

Виконавча влада

www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України

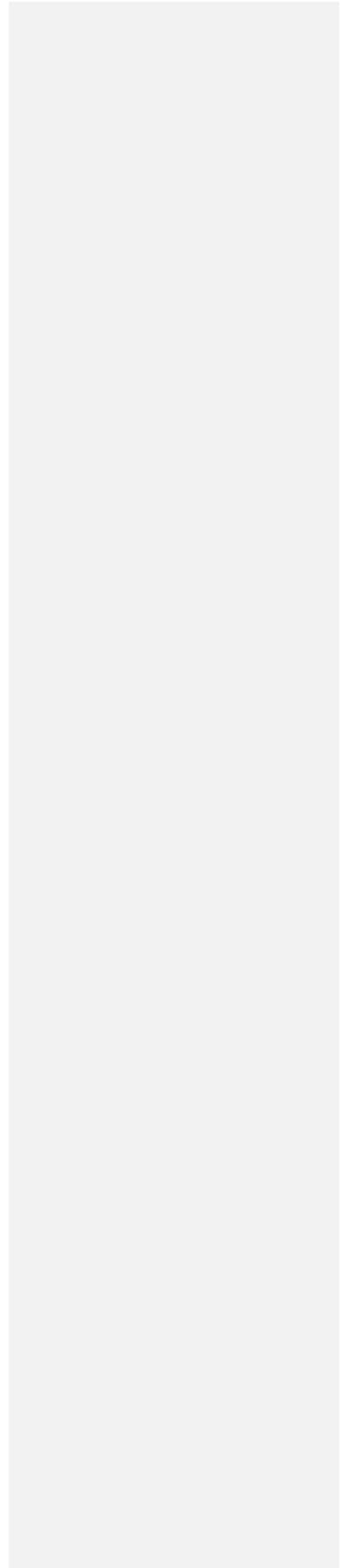
www.minjust.gov.ua - Міністерство юстиції України

Судова влада

www.scourt.gov.ua – Верховний Суд

www.ccu.gov.ua - Конституційний Суд України

Інші державні органи
<https://www.gp.gov.ua> – Офіс Генерального прокурора

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

.....

Автори:

Туляков Вячеслав Олексійович - доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права НУ «Одеська
юридична академія», ORCID ID: 0000-0002-2716-7244

Тавлуй Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального права НУ «Одеська юридична академія», ORCID ID: 0000-0003-
0503-2354

Примечание [3]: укладачі чи автори?

необхідно вказати ORCID ID кожного автора/укладача

Кримінальне право

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних і самостійних робіт

**для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне
право»**

Електронне видання

В авторській редакції